

Agenda – Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Lleoliad:	I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Hybrid – Ystafelloedd Pwyllgora 1 a 2 a	Naomi Stocks
Chynhadledd Fideo drwy Zoom	Clerc y Pwyllgor
Dyddiad: Dydd Mercher, 18 Ionawr	0300 200 6565
2023	SeneddPlant@senedd.cymru
Amser: 09.15	

Rhag-gyfarfod preifat

(09.15 – 09.30)

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau (09.30)

2 Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2023 – 24 – sesiwn dystiolaeth 2 (09.30 – 11.00) (Tudalennau 1 – 76)

Eluned Morgan AS, y Gweinidog Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Julie Morgan AS, y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol

Lynne Neagle AS, y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant

Albert Heaney, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol a Prif Swyddog
Gofal Cymdeithasol Cymru, Llywodraeth Cymru

Tracey Breheny, Dirprwy Gyfarwyddwr yr Is-adran Iechyd Meddwl a Grwpiau
Agored i Niwed, Llywodraeth Cymru

Irfon Rees, Cyfarwyddwr Iechyd a Llesiant, Llywodraeth Cymru

Steve Elliot, Cyfarwyddwr Cyllid, Llywodraeth Cymru

Claire Bennett, Cyfarwyddwr Cymunedau a Threchgu Tlodi, Llywodraeth Cymru

Dogfennau atodol:

Briff Ymchwil

Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol – CYPE(6)–02–23 – Papur 1

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol – CYPE(6)–02–23 – Papur 2

3 Papurau i'w nodi

(11.00)

3.1 Gofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol

(Tudalen 77)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol at Brif

Arolygydd Arolygiaeth Gofal Cymru – CYPE(6)–02–23 – Papur i'w nodi 1

3.2 Gofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol

(Tudalennau 78 – 87)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Brif Arolygydd Arolygiaeth Gofal Cymru at Gadeirydd y Pwyllgor

Iechyd a Gofal Cymdeithasol – CYPE(6)–02–23 – Papur i'w nodi 2

3.3 Gofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol

(Tudalen 88)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol at Brif

Weithredwr Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru – CYPE(6)–02–23 – Papur i'w nodi 3

3.4 Gofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol

(Tudalennau 89 – 91)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol at y Dirprwy

Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol – CYPE(6)–02–23 – Papur i'w nodi 4

3.5 Craffu ar Adroddiad Blynyddol Comisiynydd Plant Cymru

(Tudalennau 92 – 122)

Dogfennau atodol:

Craffu ar Adroddiad Blynyddol Comisiynydd Plant Cymru – CYPE(6)–02–23 –

Papur i'w nodi 5 (Saesneg yn unig)

3.6 Cytundeb Cysylltiadau Rhyngsefydliadol

(Tudalen 123)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Weinidog y Gymraeg ac Addysg – CYPE(6)–02–23 – Papur i'w nodi
6

- 4 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42(ix) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod, y cyfarfod cyfan ar 26 Ionawr ac ar gyfer Eitem 1 ar 2 Chwefror**

(11.00)

- 5 Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2023–24 – trafod y dystiolaeth**

(11.00 – 11.15)

Egwyl

(11.15 – 11.25)

- 6 Gwasanaethau i blant sydd wedi bod mewn gofal: archwilio diwygio radical – sesiwn dystiolaeth gyda phobl ifanc**

(11.25 – 12.20)

(Tudalennau 124 – 127)

Dogfennau atodol:

Briff – Bobl ifanc

- 7 Gwasanaethau i blant sydd wedi bod mewn gofal: archwilio diwygio radical – trafod y dystiolaeth**

(12.20 – 12.30)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Dyddiad: 18 Ionawr 2023

Lleoliad: Y Senedd, Bae Caerdydd

Teitl: Craffu ar Gyllideb Ddrafft Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol 2023-24

Cynnwys	
Diben	3
Cyflwyniad	3
Trosolwg o'r Gyllideb (MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol cyfan)	3
1. Tryloywder cyflwyniad y gyllideb	4
Dull gweithredu yng nghyswllt cynigion y Gyllideb	4
2. Hawliau plant a dyrannu 'yr adnoddau mwyaf sydd ar gael' i blant a phobl ifanc	6
Asesiad o Effaith	7
3. Gweithredu a dyraniadau BEL yn y Grŵp Gwariant Mawr ar Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol	8
Newidiadau i'r Gyllideb yn ôl BEL	9
CAFCASS Cymru	11
4. Dyraniadau polisi a deddfwriaeth Cyllideb Ddrafft 2023-24	12
Iechyd Plant	13
Pwysau Iach: Cymru Iach	13
Arolwg Iechyd a Lles Myfyrwyr Rhwydwaith Ymchwil Iechyd mewn Ysgolion (SHRN)	15
Y Gyllideb	15
Gwerth y Rhwydwaith Ymchwil Iechyd mewn Ysgolion (SHRN)	15
Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru	16
Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a Phobl Ifanc	18
Gwasanaethau anhwylderau bwyta	19
Atal hunanladdiad fel y mae'n berthnasol i blant a phobl ifanc	19
Camddefnyddio sylweddau fel sy'n berthnasol i blant a phobl ifanc	20
Gwasanaethau niwrowahanol (Gwasanaethau awtistiaeth)	22
Profiad y Claf	22
Rhaglen Lywodraethu	22
Y Rhaglen Lywodraethu – Blynnyddoedd Cynnar a Gofal Plant	23
5. Gofal Cymdeithasol i Blant	24

Hawliau Plant	24
Blynyddoedd cynnar, gofal plant a chwarae, gan gynnwys y Cynnig Gofal Plant a'r gweithlu	24
Gwasanaethau diogelu	25
Gwasanaethau eiriolaeth.....	26
Gwasanaethau mabwysiadu.....	26
Gwasanaethau maethu	27
Polisi a goruchwyllo darpariaeth holl weithgareddau gwasanaethau cymdeithasol Awdurdodau Lleol yng Nghymru.....	27
Gofalwyr ifanc ac oedolion ifanc sy'n ofalwyr.....	27
Teuluoedd yn Gyntaf	28
Rhaglen Drawsnewid Integreiddio'r Blynyddoedd Cynnar	29
Addysg a Gofal Plant yn y Blynyddoedd Cynnar.....	29
Dechrau'n Deg i blant dan 4 oed	30
Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu – Y Blynyddoedd Cynnar.....	30
6. Gwybodaeth fanwl am ddyraniadau yng nghyswllt plant sy'n derbyn gofal a mesurau atal a chefnogi cysylltiedig.....	31
Y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol.....	32
Dileu elw o ofalu am blant sy'n derbyn gofal.....	32
Diwygio Radical.....	33
Gwaith trawslywodraethol/sector ar atal	33
Rhaglen Drawsnewid Integreiddio'r Blynyddoedd Cynnar	34
Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu – Y Blynyddoedd Cynnar.....	35
Cyflog Byw Gwirioneddol.....	35
7. Costau deddfwriaeth	35
Gwariant a ragwelir ar gyfer 2023-24:.....	37
8. Effaith costau byw ar ddyraniadau Cyllideb Ddrafft 2023-24.....	39
Costau Byw	39
Cyflog Byw Gwirioneddol.....	42

Diben

Mae'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant wedi cytuno i fynd i gyfarfod y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar 18 Ionawr 2023, i roi tystiolaeth ar eu cynigion ar gyfer y Gyllideb Ddrafft.

Cyflwyniad

Mae'r papur hwn yn darparu gwybodaeth i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar gynigion cyllideb Prif Grŵp Gwariant (MEG) Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 2023-24. Mae hefyd yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am feysydd penodol sydd o ddiddordeb i'r Pwyllgor, fel yr amlinellwyd mewn llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor ar 8 Tachwedd.

Trosolwg o'r Gyllideb (MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol cyfan)

Ffigur 1 – Trosolwg o'r Gyllideb

	2023-24
Refeniw	£m
Gwaelodlin Refeniw yng Nghyllideb Derfynol 2022-23	9,793.30
Addasiadau i'r Gwaelodlin	(4.3)
Ail-flaenoriaethu'r Gyllideb	(23.7)
Dyraniad MEG	457.80
Trosglwyddo'r gyllideb bresennol (grant CCG)	160.20
DEL diwygiedig yng Nghyllideb Ddrafft 2023-24	10,383.30
Cyfalaf	
Gwaelodlin Cyfalaf yng Nghyllideb Derfynol 2022-23	339.3
Dyraniad ychwanegol	35.7
DEL diwygiedig yng Nghyllideb Ddrafft 2023-24	375
Cyfanswm Cyffredinol Cyllideb Ddrafft MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol 2023-24	10,758.30

Nid yw'r tabl uchod yn cynnwys Gwariant a Reolir yn Flynyddol, sydd y tu allan i Derfyn Gwariant Adrannol (DEL) Llywodraeth Cymru.

Gwybodaeth i gyfrannu at y gwaith o graffu ar Gyllideb Ddrafft 2023-24 gan y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol.

1. Tryloywder cyflwyniad y gyllideb

Pwysleisiodd ein rhag-bwyllgor bwysigrwydd cyflwyno'r Gyllideb Ddrafft mewn modd tryloyw er mwyn gallu craffu'n llawn ac yn drylwyr. Er mwyn parhau â'r dull hwn, rydym yn gofyn am esboniad naratif tryloyw (a darlun rhifol) o'r canlynol yng nghyswllt yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol:

- gostyngiadau/dileu neu gynydd/ychwanegiadau sy'n ymwneud â meysydd penodol o'r gyllideb ddrafft o'i gymharu â blynyddoedd ariannol blaenorol (e.e. grantiau'n cael eu lleihau neu'n peidio â bodoli'n gyfan gwbl/yn cael eu cynyddu neu eu cyflwyno);
- pa gyfran y mae unrhyw newidiadau i'r swm cyffredinol a ddyrannwyd yn flaenorol yn ei gynrychioli;
- ble yn union mae'r newid hwn yn cael ei wneud yn y gyllideb ddrafft, ac a fydd arian yn cael ei ddychwelyd/ei gymryd o gronfeydd canolog neu'n cael ei ddyrannu i/o linellau cyllideb eraill.
- bod Gweinidogion yn sicrhau bod adnoddau sy'n ymwneud â phlant a phobl ifanc yn cael eu cyflwyno'n glir er mwyn i ni allu nodi'r adnoddau sydd wedi'u neilltuo, asesu i ba raddau y maent yn cael eu blaenoriaethu, a deall sut y byddant yn sicrhau gwerth am arian.

Dull gweithredu yng nghyswllt cynigion y Gyllideb

Mae Prif Grŵp Gwariant Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn cynnwys y cyllid refeniw a chyfalaf craidd ar gyfer GIG Cymru, yn ogystal â chyllid i gefnogi iechyd y cyhoedd, gofal cymdeithasol a chefnogi plant. Mae'n cefnogi ein hamcanion llesiant i ddarparu gofal iechyd effeithiol, cynaliadwy o ansawdd uchel, ac i ddiogelu, ailadeiladu a datblygu ein gwasanaethau ar gyfer pobl agored i niwed. Mae hefyd yn cefnogi'r gwaith parhaus o weithredu Cymru Iachach, ein cynllun hirdymor ar gyfer iechyd a gofal cymdeithasol.

Mae'r gyllideb hon yn cwmpasu cyfnod o ddwy flynedd rhwng 2023-24 a 2024-25.

Mae setliadau'r MEG wedi cael eu hasesu drwy'r broses pennu cyllideb gyda chytundeb y Cabinet i ddiogelu gwasanaethau craidd rheng flaen, cyn belled ag y bo modd.

Bydd yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn cynyddu o'r waelodlin refeniw wedi'i haddasu o £9.789biliwn i £10.38.8 biliwn ar gyfer 2023-24 a £10.613 biliwn ar gyfer 2024-25.

Mae setliad yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn darparu ar gyfer cynnydd yn y gyllideb fel a ganlyn:

- Y GIG (gan gynnwys Profi, Orlhain, Diogelu) cynnydd o £415m ar gyfer 23-24
- Cynnydd o £25 miliwn i iechyd meddwl ar gyfer 2023-24, gan adeiladu ar y £50m a ddyrannwyd yn 22-23 a chynyddu i £90 miliwn erbyn 2024-25
- Cynnydd o £10m i ofal cymdeithasol, gan adeiladu ar y £45m a ddyrannwyd yn 22-23 a chynyddu i £60 miliwn erbyn 2024-25 a;
- Gofal plant a blynyddoedd cynnar - £28 miliwn wedi'i ddyrannu yn 2022-23, gan gynyddu i £30 miliwn yn 2023-24 ac yn rheolaidd ar gyfer 24-25.

O'r cyllid a ddyrannwyd i'r GIG uchod i ddechrau, rydym hefyd yn dyrannu £10 miliwn ychwanegol i gefnogi ehangu Dechrau'n Deg i helpu i gyflawni ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ehangu'r ddarpariaeth blynyddoedd cynnar yn raddol i gynnwys pob plentyn dwy oed (Cam Un), gyda phwyslais arbennig ar gryfhau'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg. Mae hon hefyd yn elfen allweddol o'r cytundeb cydweithio â Phlaid Cymru.

Bu rhai gostyngiadau yn y gyllideb yn y MEG fel rhan o ymarfer ail-flaenoriaethu ar draws y Llywodraeth, gostyngiad o £23.7m a ddangosir ym mhrif dabl y Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL). **Nid oedd yr un o'r meysydd cyllideb wedi'u lleihau yn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn ymwneud â meysydd polisi Plant a Blynyddoedd Cynnar.**

Mae rhagor o wybodaeth ar gael isod, yn adran 3, sy'n dangos y cyllidebau sy'n ymwneud â Phlant a Phobl Ifanc a'r newidiadau perthnasol i'r gyllideb, fesul BEL.

2. Hawliau plant a dyrannu 'yr adnoddau mwyaf sydd ar gael' i blant a phobl ifanc.

Fel yr argymhellwyd gennym y llynedd, ac fel yr oedd ein Pwyllgor blaenorol yn ei argymhell yn barhaus, credwn y dylid cynnal Asesiad o'r Effaith ar Hawliau Plant ar gyfer y Gyllideb Ddrafft yn ei chyfanrwydd a'i chyhoeddi fel dogfen ar wahân, cyn ei hymgorffori yn yr Asesiad Effaith Integredig Strategol cyffredinol.

Credwn fod hyn yn hanfodol i ddangos bod Llywodraeth Cymru yn bodloni gofynion Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru). Mae cyhoeddi Asesiad o'r Effaith ar Hawliau Plant yn cyd-fynd â'r trefniadau y mae Llywodraeth Cymru ei hun wedi'u rhoi ar waith, sydd wedi sefydlu'r Asesiad o'r Effaith ar Hawliau Plant fel 'y dull y cytunwyd arno' i helpu Gweinidogion i gyflawni'r dyletswyddau o dan y Mesur hwnnw yn y Cynllun Hawliau Plant ei hun a'r Cynllun Hawliau Plant cysylltiedig: llawlyfr ar gyfer staff Llywodraeth Cymru.

Yn unol ag asesu p'un ai a roddwyd 'sylw dyledus' i erthygl 4 CCUHP a dyletswyddau Llywodraeth Cymru o dan Fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru), mae'r Pwyllgor:

- Yn gofyn am gopi o'r Asesiad o'r Effaith ar Hawliau Plant cyffredinol a gynhaliwyd gan Lywodraeth Cymru i lywio'r dyraniadau yng Nghyllideb ddrafft 2022-23 **ar draws ei holl bortffolios.**
- Os nad oes Asesiad o'r Effaith ar Hawliau Plant penodol wedi cael ei gynnal, y rhesymau dros hyn.
- Copi o unrhyw asesiad effaith integredig amgen yn ogystal â sicrwydd bod yr asesiad hwn yn dangos bod y ddyletswydd o "roi sylw dyladwy" i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn wedi cael ei harfer.

O ran yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, mae'r Pwyllgor yn gofyn am y canlynol:

- Copi o'r templed Asesiad o'r Effaith ar Hawliau Plant wedi'i lenwi: canllawiau i staff.
- templed ar gyfer y MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol drafft hwn ar gyfer 2023-24 sy'n nodi sut mae hawliau plant yn cael eu rhoi ar waith yn y dyraniadau cyllideb hyn, gan gyfeirio at erthyglau penodol yng Nghonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn fel y bo'n berthnasol.
- Manylion pa drafodaethau sydd wedi'u cynnal gyda Gweinidogion perthnasol eraill ynghylch dyraniadau sy'n cael effaith sylweddol ar iechyd a gofal cymdeithasol plant, er enghraifft y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol o ran cyllideb Comisiynydd Plant Cymru a materion polisi ehangach megis tlodi plant.
- Gwybodaeth am sut mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 wedi dylanwadu ar ddyraniadau i linellau cyllideb yn yr MEG.
- Gwybodaeth am sut mae cydraddoldeb, cynaliadwyedd a'r iaith Gymraeg wedi cael eu hystyried wrth ddyrannu'r gyllideb.
- Gwybodaeth am sut rydych chi wedi ystyried cyllidebu ar sail rhyw wrth ddyrannu cyllidebau
- Manylion a/neu enghreifftiau o unrhyw newidiadau a wnaethpwyd i ddyraniadau yn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn dilyn ystyried hawliau plant, cydraddoldeb, cynaliadwyedd, y Gymraeg, neu Lesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Asesiad o Effaith

Y weledigaeth rydyn ni wedi'i sefydlu yn Cymru lachach yw canolbwyntio mwy ar atal ac ymyriadau cynnar, ac rydyn ni'n parhau i'w cefnogi drwy gefnogaeth gyffredinol, yn ogystal â chymorth wedi'i dargedu'n well. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth, cyngor a chefnogaeth i rieni drwy Magu Plant. Rhowch amser iddo. sydd wedi cael ei ehangu i gefnogi rhieni plant 0-18 oed; cefnogaeth barhaus ar gyfer lleferydd, iaith a chyfathrebu (SLC) drwy gynllun ac ymgyrch SLC Siarad gyda fi; a rhagor o fuddsoddiad i leihau neu liniaru effaith profiadau niweidiol yn ystod plentynodod (ACEs).

O fewn dyraniad MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, mae'r gyllideb ar gyfer Blynnyddoedd Cynnar a Gofal Plant wedi cael ei diogelu gyda £10m o gyllid ychwanegol yn 2023-24 a 2024-25 ar gyfer ehangu Dechrau'n Deg. Dyrennir cyllid i

gefnogi ein hymrwymiad i'r Rhaglen Lywodraethu i'r Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant, sy'n cynnwys cefnogi mwy o deuluoedd gyda chostau gofal plant lle mae rhieni mewn addysg a hyfforddiant, a chynyddu darpariaeth y blynyddoedd cynnar i gynnwys pob plentyn dwy oed, gyda phwyslais arbennig ar gryfhau darpariaeth cyfrwng Cymraeg. Ochr yn ochr â'r effeithiau ar y blynyddoedd cynnar, rydym hefyd wedi cydnabod yr effaith anghymesur ar y rhywiau, yn enwedig mewn perthynas â gofal plant. Mae ein Cynnig Gofal Plant eisoes yn darparu 30 awr o addysg a gofal plant a ariennir am 48 wythnos y flwyddyn i rieni sy'n gweithio ac sydd â phlant tair a phedair oed.

Mae ein cefnogaeth i'r blynyddoedd cynnar, gofal plant a chwarae yn cyfrannu at yr holl nodau llesiant, ac yn benodol at y rheini sy'n ymwneud â Chymru ffyniannus ac iachach. Gall buddsoddi mewn gofal plant a chwarae o safon helpu plant ifanc i ddatblygu'n oedolion iach ac egniol. Mae'n datblygu eu lles gwybyddol, cymdeithasol ac emosiynol ac yn lliniaru effeithiau niweidiol profiadau niweidiol yn ystod plentyndod. Gall gofal plant hefyd alluogi rhieni i weithio a hyfforddi a chodi teuluoedd o dlodi.

Mae ein Cynnig Gofal Plant yn cefnogi amcanion llesiant Llywodraeth Cymru yn benodol, yn benodol er mwyn:

- Cefnogi pobl a busnesau i ysgogi ffyniant
- Hyrwyddo iechyd da a llesiant i bawb
- Helpu pobl ifanc i wneud y mwyaf o'u potensial
- Datblygu uchelgais ac annog dysgu i fyw

Byddwn yn parhau i fframio ein dyraniadau cyllideb yn unol â gweithgareddau ataliol, gan wneud ymyriadau cadarnhaol sy'n diogelu ac yn adeiladu ar y sylfeini presennol, gan gynnwys ein hymrwymiad i hawliau plant.

3. Gweithredu a dyraniadau BEL yn y Grŵp Gwariant Mawr ar Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Mae'r Pwyllgor yn gofyn am ddadansoddiad o ddyraniadau'r MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 2023-24 fel sy'n berthnasol i blant a phobl

ifanc yn ôl Maes y Rhaglen Wariant (lle bo hynny'n berthnasol), Llinell Wariant yn y Gyllideb a Gweithredu (BEL) i gynnwys:

- a. Sylwebaeth ar bob un o'r Camau Gweithredu yn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys dadansoddiad ac esboniad o'r newidiadau o'r canlynol:
 - Cyllideb Ddrafft 2022-23 i'r Gyllideb Atodol Gyntaf ym mis Mehefin 2022;
 - Cyllideb Atodol Gyntaf Mehefin 2022 i'r Gyllideb Ddrafft 2023-24.
- b. Disgrifiad o unrhyw newidiadau i'r llinellau sylfaen a ddefnyddiwyd yng Nghyllideb Ddrafft 2023-24 sydd wedi cael eu gwneud o'r gyllideb Atodol Gyntaf ym mis Mehefin 2022.
- c. Dyraniadau dangosol 2024-25 MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol fel sy'n berthnasol i blant a phobl ifanc ac unrhyw ddyraniadau dangosol ychwanegol y gellir eu darparu.

Newidiadau i'r Gyllideb yn ôl BEL

Mae'r tablau isod (ffigur 2) yn dangos bod y gyllideb yn symud o'r gyllideb Derfynol yn 2022-23 i'r Gyllideb Ddrafft ar gyfer 2023-24 a 2024-25 ac yn nodi'r newidiadau mewn cyllid ar gyfer meysydd sy'n gysylltiedig â Gofal Plant a Blynyddoedd Cynnar.

Ffigur 2 – Newidiadau i'r Gyllideb yn ôl Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer 2023-24 a 2024/25

CAMAU GWEITHREDU	Cyflenwi Gwasanaethau'r GIG wedi'u Targedu a Chefnogi Plant		
	2022-23 Cyllideb Derfynol	Newid	Cyllideb Ddrafft 2023-24
	£m	£m	£m
Cymru Iachach - Bel 060 (Blynyddoedd Cynnar)	7.1	0	7.1

Cymorth ar gyfer Gofal Plant a Chwarae – BEL 310	96.851	3.000	99.851
Cymorth ar gyfer Hawliau Plant – BEL 311	1.020	0	1.020
Cefnogi Plant - BEL 410	4.865	-1.000	3.865
Cymorth i Deuluoedd a Phlant – BEL 1085	6.720	-1.01	5.710
Grant Plant a Chymunedau (CCG) - BEL 1087	0	171.045	171.045
Cyfanswm	116.556	172.035	288.591

Mae BEL 60 yn y Cam Gweithredu Cyflenwi Gwasanaethau GIG wedi'u Targedu yn cynnwys y dyraniad cyllid gwreiddiol a wnaethpwyd i gefnogi Cymru Iachach. Fel rhan o ddarpariaeth y gyllideb hon, roedd llinell sylfaen o £7m i gefnogi'r Blynyddoedd Cynnar (ar gyllideb ychwanegol 1af 2021). Mae'r cyllid hwn yn cefnogi Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu ar gyfer y Blynyddoedd Cynnar, gan gynnwys Gwasanaethau Therapi Iaith a Lleferydd arbenigol, Trawsnewid y Blynyddoedd Cynnar a Phrofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod.

Mae'r rhan fwyaf o'r cyllid yn y Cynllun Gweithredu Cefnogi Plant yn cefnogi'r cynnig gofal plant (sy'n destun craffu gan y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg). Mae'r cam gweithredu hwn hefyd yn cynnwys cyllid ar gyfer y Grant Pontio Plant sy'n Derbynn Gofal (LACTG) sy'n darparu cyllid ar gyfer nifer o gynlluniau sy'n gwella canlyniadau i blant sy'n derbyn gofal fel bod pob plentyn mewn gofal yn cael yr un cyfleoedd mewn bywyd â phlant eraill. Mae hefyd yn cynnwys y gyllideb Plant Agored i Niwed sy'n cefnogi plant sydd wedi cael eu mabwysiadu i sicrhau eu bod nhw a'u teuluoedd yn cael y mynediad angenrheidiol at wasanaethau cefnogi i ddechrau eu bywyd teuluol.

Mae newidiadau yn y gyllideb (uchod) ar gyfer 23-24 i gyd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Gweithredu Cefnogi Plant, cyfanswm cynnydd yn y gyllideb o £172.0335m, a ddisgrifir fel a ganlyn:

- Cynnydd o £3m (net) mewn Cymorth ar gyfer Gofal Plant a Chwarae – BEL 310, yn ymwneud â chynnydd net yn y gyllideb o'r cynnydd cychwynnol arfaethedig o £10m, llai didyniad o £7m ar gyfer cyllid untro o 22-23 (trosglwyddo o'r Cronfeydd Wrth Gefn) a oedd yn ymwneud â phwysau ar gostau byw.
- Gostyngiad o £1m yn y BEL Cefnogi Plant – 410, sy'n ymwneud â chael gwared ar gyllid untro o 22-23 (trosglwyddo o'r Cronfeydd Wrth Gefn) a oedd yn ymwneud â phwysau costau byw.
- Gostyngiad o £1.01m mewn Cymorth i Deuluoedd a Phlant – BEL 1085, yn ymwneud â symud y gyllideb i grant CCG o £0.810m ynghyd â symudiad net o £0.2m o gyllideb o ailddyrannu i feysydd polisi Plant eraill.
- £171.45m ar gyfer Grant Plant a Chymunedau (CCG) BEL 1087. Mae hyn yn ymwneud yn bennaf â throsglwyddo'r rhan fwyaf o'r grant Grant Tai Cymdeithasol i'r MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, o'r MEG Llywodraeth Leol. Roedd hyn yn £160.235m. Hefyd wedi'u cynnwys yma:
 - £0.810m symud o'r Cymorth i Deuluoedd a Phlant – BEL 1085, fel y disgrifir uchod a;
 - £10m wedi'i ddyrannu o'r Cam Gweithredu Cyflenwi Gwasanaethau Craidd y GIG, i gefnogi ehangu Dechrau'n Deg i helpu i gyflawni ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ehangu'r ddarpariaeth blynnyddoedd cynnar yn raddol i gynnwys pob plentyn dwy oed (Cam Un), gyda phwyslais penodol ar gryfhau'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg.

CAFCASS Cymru

Ffigur 3 – CAFCASS Cymru 2022/23 Cyllideb Derfynol a Chyllideb Ddrafft 2023/24

CAM GWEITHREDU	Cafcass Cymru		
Llinell Wariant yn y Gyllideb	2022-23 Cyllideb Derfynol	Newid	Cyllideb Ddrafft 2023- 24
	£m	£m	£m
Cyfanswm Cafcass	14.725	0.470	15.195

Mae Cafcass Cymru yn wasanaeth gweithredol sy'n cael ei arwain ar sail galw, sy'n darparu gwasanaeth statudol i'r Llys Teulu yng Nghymru ar ran Gweinidogion Cymru. Mae ymarferwyr Cafcass Cymru yn gweithio gyda bron i 11,200 o'r plant a'r bobl ifanc mwyaf agored i niwed yn y system cyfiawnder teulu, gan sicrhau bod ein hymyriadau'n hyrwyddo llais y plentyn, yn canolbwyntio ar eu hawliau, eu lles a'u budd pennaf er mwyn sicrhau canlyniadau gwell i'r plentyn sy'n ymwneud â'r System Cyfiawnder Teulu yng Nghymru.

Mae'r sefydliad yn ceisio dylanwadu ar y system cyfiawnder teulu a gwasanaethau i blant yng Nghymru, gan ddarparu cyngor o ansawdd uchel i Weinidogion a sicrhau bod anghenion teuluoedd a phlant o Gymru yn cael eu hadlewyrchu mewn datblygiadau proses a pholisi.

Ar wahân i gostau staffio a rhedeg y sefydliad, mae'r gyllideb yn darparu cyllid grant i helpu rhieni sydd wedi gwahanu i gael cyswllt â'u plant, ar gyfarwyddyd y Llys Teulu. Mae'r gyllideb hefyd yn cyllido'r gwaith o ddarparu'r rhaglen Gweithio Gyda'ch Gilydd er Lles Plant, sy'n cefnogi rhieni sydd wedi gwahanu, neu sydd wrthi'n gwahanu, i reoli eu hymddygiad eu hunain yn well er mwyn sicrhau bod anghenion emosiynol, ymarferol a chorfforol a budd pennaf eu plant yn cael y brif flaenoriaeth.

Newidiadau wedi'u cynnwys gyda'r MEG lechyd a Gofal Cymdeithasol yng nghyswllt Cam Gweithredu CAFCASS Cymru:

- Cynnydd o £0.470m yn y gyllideb ar gyfer 2023-24 yng nghyswllt cynnydd yng nghostau cyflogau staff CAFCASS.

4. Dyraniadau polisi a deddfwriaeth Cyllideb Ddrafft 2023-24

Yr wybodaeth ddiweddaraf am dyraniadau o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn y meysydd canlynol sydd o ddiddordeb i'r Pwyllgor, gan gynnwys:

- Dyraniadau i gyflawni holl ymrwymadau'r **Rhaglen Lywodraethu a'r Cytundeb Cydweithredu** sy'n berthnasol i blant a phobl ifanc a phortffolio'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc.

- a. Manylion yr asesiad a wnaethpwyd o werth am arian a fforddiadwyedd cyflawni'r blaenoriaethau a'r amcanion hyn a sut bydd eu cost-ffeithiolrwydd yn cael ei fonitro.
- b. Dyraniadau ar draws y Portffolio Gweinidogol fel y cânt eu rhestru isod ac fel sy'n berthnasol i blant a phobl ifanc a phortffolio'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc

Iechyd Plant

- c. Iechyd y cyhoedd fel y mae'n berthnasol i blant a phobl ifanc, gan gynnwys brechu
- d. Strategaeth gordewdra
- e. Ymchwil a datblygu ym maes iechyd a gofal cymdeithasol fel y mae'n berthnasol i blant a phobl ifanc benodol
- f. Gwasanaethau iechyd meddwl plant a phobl ifanc, gan gynnwys gwasanaethau iechyd meddwl amenedigol
- g. Gwasanaethau anhwylderau bwyta
- h. Atal hunanladdiad fel y mae'n berthnasol i blant a phobl ifanc
- i. Camddefnyddio sylweddau, gan gynnwys unrhyw asesiad a chostau cysylltiedig o ran y cynnydd mewn defnyddio e-sigaréts ymysg plant a phobl ifanc
- j. Gwasanaethau awtistiaeth
- k. Profiad cleifion, eu cynnwys a llais y dinesydd

Iechyd y cyhoedd fel y mae'n berthnasol i blant a phobl ifanc

Pwysau Iach: Cymru Iach

Mae'r gwaith o gyflwyno Pwysau Iach: Cymru Iach yn cael ei gefnogi yn 2022-24 gan ddyraniad o £6.6m y flwyddyn. Yn ystod y cyfnod hwn, bydd plant, pobl ifanc ac oedolion yn cael eu cefnogi i gyflawni a chynnal pwysau iach drwy amrywiaeth o raglenni sy'n seiliedig ar dystiolaeth ac sydd wedi cael eu datblygu gyda gwerthusiadau'n cael eu cynnwys i fonitro llwyddiant. Yn benodol, rydym yn buddsoddi £2.9m i ddarparu llwybr rheoli pwysau Cymru Gyfan ac rydym yn gofyn i bob Bwrdd Iechyd ddatblygu llwybr wedi'i dargedu ar gyfer plant a phobl ifanc. Rydym hefyd wedi dyrannu £600k i Iechyd Cyhoeddus Cymru i ddatblygu a chefnogi Cynlluniau Peilot Plant a Theuluoedd sy'n cael eu cynnal mewn tair ardal – Caerdydd, Merthyr Tudful ac Ynys Môn. Rhan graidd o'r dull hwn yw gweithredu

Ymyriadau yn y Cartref, sy'n ddull atal eilaidd ar gyfer teuluoedd â phlant yn y blynyddoedd cynnar, rhwng 3 a 7 oed, sy'n cyd-fynd â'r cyfnod sylfaen.

Ar ben hynny, rydym wedi ailflaenoriaethu'r £7.2m o **gyllid Atal a Blynyddoedd Cynnar** blynyddol o fis Ebrill 2022 ymlaen, sy'n cael ei ddefnyddio gan Gyfarwyddwyr Iechyd y Cyhoedd ar draws pob Bwrdd Iechyd Lleol i gefnogi'n benodol ymyriadau yn y meysydd polisi gordewdra a thybaco yn unol â'n strategaethau Pwysau Iach: Cymru Iach a Thybaco.

Yn ddiweddar, mae Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi datblygu cynigion i optimeiddio potensial y **Cynllun Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru (WNHSS)** yng nghydestun y Cwricwlwm Newydd i Gymru a'r tirlun polisi iechyd ac addysg. Ym mis Hydref 2022, cafodd y cynigion hyn eu profi a'u mireinio yn ystod cyfarfod bwrdd crwn gydag arweinwyr strategol rhanbarthol a chenedlaethol ym maes iechyd ac addysg.

Amcanion y cyfarfod bwrdd crwn oedd:

- Ystyried rôl ysgolion o ran hybu iechyd a lles plant a phobl ifanc yng Nghymru
- Adolygu cynigion ar gyfer dyfodol WNHSS a gwneud argymhellion ar gyfer mabwysiadu neu newid
- Ystyried y gydberthynas rhwng y cynllun a rhaglenni gwaith eraill sy'n ymwneud ag iechyd a lles mewn lleoliadau addysg yng Nghymru a gwneud argymhellion ar gyfer cryfhau aliniad ac osgoi dyblygu.

Mae amserlen ar gyfer y camau nesaf yn cynnwys dau gam penodol nesaf i adeiladu ar yr adolygiad cam un:

Mae trawsnewid WNHSS yn broses fawr o newid ar gyfer ysgolion, systemau lleol a rhanbarthol a phensaernïaeth genedlaethol y rhaglen ac mae angen ei rheoli'n sensitif ac yn ofalus. Bydd y broses yn esblygol ac, er mwyn sicrhau ei bod yn iawn, bydd yn cymryd amser. Mae'r cynllun arfaethedig ar gyfer trawsnewid yn cael ei ddisgrifio ar draws tri cham

- **Cam Un (Awst 2022-Rhagfyr 2022): Profi canfyddiadau'r adolygiad a chwmpasu rhaglen newid.**

- Cam dau (Ionawr 2023 – Medi 2023): Cyd-gynhyrchu model gweithredol newydd gydag ysgolion a rhanddeiliaid allweddol eraill.
- Cam tri (Medi 2023 – Mawrth 2024). Yn ystod y cam hwn bydd lechyd Cyhoeddus Cymru yn canolbwyntio ar weithredu'r model gweithredol newydd

Arolwg lechyd a Lles Myfyrwyr Rhwydwaith Ymchwil lechyd mewn Ysgolion (SHRN)

Mae Arolwg lechyd a Lles Myfyrwyr SHRN, sy'n cael ei gynnal bob dwy flynedd, yn darparu data o ansawdd uchel ar iechyd a lles pobl ifanc rhwng 11 ac 16 oed yng Nghymru. Cymerodd dros 120,000 o fyfyrwyr ran yn yr arolwg yn 2021/22. Mae astudiaeth ddichonoldeb yn cael ei chynnal ar hyn o bryd ar ymestyn SHRN a'r arolwg cysylltiedig i'r sector ysgolion cynradd.

Y Gyllideb

- Yn gynharach eleni, cytunodd Gweinidog y Gymraeg ac Addysg a'r Dirprwy Weinidog lechyd Meddwl a Llesiant i ddarparu'r canlynol ar y cyd:
 - £433,019 yn y flwyddyn ariannol 2022-23 a £257,210 yn y flwyddyn ariannol 2023-24 ar gyfer gwaith ar Arolwg lechyd a Llesiant Myfyrwyr SHRN mewn ysgolion uwchradd
 - £438,982 yn y flwyddyn ariannol 2022-23 a £455,370 yn y flwyddyn ariannol 2023-24 ar gyfer cwblhau astudiaeth ddichonoldeb ar ymestyn SHRN a'r Arolwg cysylltiedig o lechyd a Llesiant Myfyrwyr i ysgolion cynradd
 - Mae'r gyllideb wedi'i rhannu rhwng BEL 0231 Gwella lechyd a Gweithio iach a'r rhaglen Dull Ysgolion Cyfan yn BEL 0270 lechyd Meddwl.

Gwerth y Rhwydwaith Ymchwil lechyd mewn Ysgolion (SHRN)

- Data o ansawdd uchel:
 - monitro amrywiaeth o ddangosyddion iechyd a lles (e.e. lles meddyliol, ffyrdd iach o fyw), a ddefnyddir nid yn unig gan Lywodraeth Cymru ond gan ysgolion, awdurdodau lleol ac amrywiaeth o bartneriaid fel Estyn, yn ogystal ag ar gyfer cymariaethau rhyngwladol

- er mwyn i ysgolion gynllunio a monitro eu polisiau a'u gweithgareddau iechyd a llesiant eu hunain, sy'n arbennig o bwysig yng ngoleuni'r newid yn y cwrwllwm yng Nghymru
 - cyfrannu at werthuso blaenoriaethau Llywodraeth Cymru, fel Dull Ysgol Gyfan o Ymdrin â Lles Emosiynol a Meddyliol.
- Seilwaith data i hwyluso astudiaethau cysylltiadau data ac i helpu i ddenu cyllid ymchwil i Gymru (e.e. roedd gan gais Wolfson thema wedi'i chynllunio o amgylch SHRN).
 - Mae buddsoddiad wedi caniatáu i ni ehangu cyrhaeddiad yr astudiaeth, gyda maint y sampl mawr yn caniatáu dadansoddiad pellach o nodweddion gwarchodedig, rhywbeth nad yw'n bosibl gyda llawer o setiau data presennol o'r math hwn.
 - Mae'r gallu i ymestyn y gwaith hwn i'r sector ysgolion cynradd yn helpu i fynd i'r afael â bwlch tystiolaeth hirsefydlog.
 - Ystyrir bod gweithio ar draws meysydd polisi mewn ffordd gydlynol yn arbennig o bwysig, ac ystyried y rôl bwysig y mae'r ysgol yn ei chwarae o ran iechyd a lles pobl ifanc.

Mae gan fwrdd Gweithredu Cenedlaethol Pwysau Iach, sy'n cael ei gadeirio gan y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant, gynrychiolaeth o'r Senedd leuenctid i sicrhau bod y camau gweithredu a'r dulliau cyflawni sy'n gysylltiedig â Phwysau Iach: Cymru Iach yn cyd-fynd ag anghenion Plant a Phobl Ifanc ledled Cymru.

Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru

Mae Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru (HCRW) yn buddsoddi'n drwm mewn ymchwil sy'n effeithio ar blant a phobl ifanc. Rydym yn ariannu CASCADE, sy'n canolbwyntio ar ymchwil gofal cymdeithasol plant, gan gynnwys plant sy'n derbyn gofal, a DECIPHer, canolfan ragoriaeth ymchwil iechyd y cyhoedd sy'n canolbwyntio ar les ac ymddygiad iechyd plant a phobl ifanc ac sy'n ymgorffori'r Rhwydwaith Ymchwil Iechyd Ysgolion (SHRN).

Fel rhan o seilwaith datblygu ymchwil Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru, mae RDD wedi buddsoddi mwy mewn ymchwil plant drwy ganolfannau ymchwil fel Partneriaeth CASCADE, DECIPHer.

Mae Partneriaeth Canolfan Ymchwil a Datblygu Gofal Cymdeithasol Plant (CASCADE- Partnership) yn cynnal ymchwil sy'n ymwneud â phlant sy'n derbyn gofal a materion sy'n effeithio ar blant mewn gofal cymdeithasol. Ar hyn o bryd mae'n cael cyllid blynyddol o £0.515m gan RDD.

Mae'r Ganolfan Gwerthuso a Datblygu Ymyriadau Cymhleth er mwyn Gwella Iechyd y Cyhoedd (DECIPHer) yn cynnal ymchwil i ymddygiad iach ac atal afiechyd ymysg plant a phobl ifanc, ac mae'n rhedeg y Rhwydwaith Ymchwil Iechyd Ysgolion (SHRN), rhwydwaith Cymru gyfan. Mae DECIPHer ar hyn o bryd yn cael cyllid blynyddol o £0.526m gan RDD.

Drwy swyddogion yr Is-adran Ymchwil a Datblygu (RDD), mae Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru yn dal yn agored i ymgysylltu'n weithredol ag ymchwilwyr pediatrig i barhau i chwilio am ffyrdd o gefnogi'r gwaith o feithrin gallu yn y maes ymchwil pwysig hwn.

Mae RDD hefyd yn gweinyddu amrywiaeth o gynlluniau cyllido agored a chystadleuol sydd â brand Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru arnynt (gan gynnig PhD, Cymrodoriaethau, cyllid seiliedig ar brosiectau ac amser ymchwil). Mae'r cynlluniau, y mae gan y rhan fwyaf ohonynt elfennau iechyd a gofal cymdeithasol, yn cyd-fynd â blaenoriaethau polisi Llywodraeth Cymru, gyda cheisiadau'n cael eu hasesu i ddechrau ar sail polisi, ymarfer ac angen y cyhoedd.

Mae pob cynllun ariannu yn agored i ymchwilwyr iechyd a gofal plant. Mae ein hasesiad diweddaraf yn dangos bod Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru wedi buddsoddi £3.7 miliwn mewn 18 prosiect sy'n ymwneud yn benodol ag ymchwil plant a phobl ifanc ers 2014/15 (er bod y ffigurau hyn bron yn sicr wedi cynyddu).

Er mwyn ysgogi ymchwil pediatregol yng Nghymru, mae Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru yn ariannu Dr Phillip Connor fel Arweinydd Arbenigol Ymchwil ar gyfer Plant ledled Cymru. Rôl Dr Connor yw hyrwyddo ymchwil pediatrig ar draws y GIG, gan ysgogi diddordeb yn y nifer sy'n manteisio ar ymchwil a dod ag astudiaethau ymchwil pediatrig i Gymru

Yn ogystal, mae ein Canolfan Genedlaethol ar gyfer Ymchwil Iechyd a Lles y Boblogaeth yn canolbwyntio ar y blynyddoedd cynnar a'r ysgol gynradd fel un o'i dwy ffrwd waith graidd. Mae nifer o grwpiau seilwaith datblygu ymchwil eraill, fel unedau treialon clinigol, economegwyr iechyd a gwybodyddion iechyd (SAIL), yn cael eu hariannu i gydweithio â grwpiau ymchwil sy'n ceisio ennill cyllid ymchwil gan gyllidwyr ymchwil o ansawdd uchel (cyhoeddus, elusennol a masnachol) o bob rhan o'r DU a thu hwnt.

Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a Phobl Ifanc

Byddwn yn parhau i flaenoriaethu buddsoddiad mewn iechyd meddwl a lles, a ddangosir gan y ffaith ein bod, er gwaethaf pwysau parhaus ar y gyllideb, wedi gwarchod agweddau iechyd meddwl a lles y gyllideb.

Byddwn yn rhoi blaenoriaeth i weithredu'r cynllun gweithlu iechyd meddwl, ar gyfer gwasanaeth pob oed, sy'n cynnwys y GIG, awdurdodau lleol a'r sector gwirfoddol. Mae datblygu'r cynllun hirdymor hwn ar gyfer y gweithlu iechyd meddwl yn gam allweddol yn ein Cynllun Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl i gefnogi gwelliannau i wasanaethau ac i sicrhau gweithlu iechyd meddwl sefydlog a chynaliadwy.

Yn Fframwaith Cynllunio'r GIG 2023-2026, mae iechyd meddwl a CAMHS wedi cael eu diffinio fel un o'r blaenoriaethau Gweinidogol a bydd hyn yn ein galluogi i asesu effaith dyraniadau.

Bydd gwella mynediad at gymorth, gweithredu argymhellion adolygiad yr Uned Gyflawni o CAMHS a gwella'r trawsnewid o wasanaethau iechyd meddwl plant a phobl ifanc i wasanaethau oedolion yn flaenoriaeth. Byddwn hefyd yn parhau i gyflwyno a datblygu 111 pwyswch 2 ar gyfer cymorth iechyd meddwl brys (pob oedran). Bydd hefyd yn parhau i wella gwasanaethau amenedigol yn unol â'r Coleg Brenhinol Safonau Seiciatreg a gwella mynediad at therapïau seicolegol.

Yn dilyn gwaith paratoi gyda byrddau iechyd, byddwn hefyd yn rhoi nifer o gynlluniau peilot ar waith i gyflawni'r ymrwymiad yn y cytundeb Cydweithredu i brofi darpariaeth noddfa i bobl ifanc mewn argyfwng.

Byddwn yn parhau i fuddsoddi yn ein dull system gyfan o wella llesiant meddyliol mewn ysgolion. Byddwn hefyd yn parhau i flaenoriaethu'r Fframwaith NEST/NYTH fel adnodd cynllunio i Fyrddau Partneriaeth Rhanbarthol ddatblygu gwasanaethau sy'n seiliedig ar yr hyn sydd ei angen ar gyfer plant a phobl ifanc yn eu hardal. Mae'r Fframwaith hwn yn rhoi'r adnoddau i ni weithredu Dull System Gyfan ac mae'n ein helpu i gyflawni ein hymrwymiad i flaenoriaethu ail-ddylunio gwasanaethau i wella dulliau atal, mynd i'r afael â stigma a hyrwyddo dull dim drws anghywir o ddarparu cymorth iechyd meddwl integredig.

Bydd y gyllideb hefyd yn cefnogi'r gwaith parhaus o weithredu'r Trefniadau Diogelu rhag Llifogydd a gwaith paratoi i ddiwygio'r Ddeddf Iechyd Meddwl.

Gwasanaethau anhwylderau bwyta

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i barhau i wella gwasanaethau a dyrannwyd £2.5 miliwn ychwanegol o 2022/23 i ddarparu gwasanaethau anhwylderau bwyta a bydd y cyllid parhaus hwn yn galluogi cyfuno'r gwasanaethau hyn. Bydd hyn yn cefnogi ymyriadau cynharach ac yn sicrhau 4 wythnos o amser aros am asesiad. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi comisiynu WHSSC i adolygu'r ddarpariaeth o anhwylderau bwyta yng Nghymru ac i edrych ar opsiynau ar gyfer uned arbenigol yng Nghymru. Dim ond un elfen o'n dull gweithredu ehangach yw'r ffocws ar wasanaethau arbenigol. Rydym yn parhau i fuddsoddi mewn ystod o gymorth haen 0/1 i ddarparu mynediad cynnar at gymorth a chynghor.

Atal hunanladdiad fel y mae'n berthnasol i blant a phobl ifanc

Mae ein Strategaeth Law yn Llaw at Iechyd Meddwl a'n Strategaeth Atal Hunanladdiad a Hunan-niwed yn drawslywodraethol ac yn cydnabod pwysigrwydd y penderfyniadau ehangach sy'n diogelu iechyd meddwl da.

Rydym wedi cynnull grŵp Atal Hunanladdiad a Hunan-niwed newydd ar draws y Llywodraeth i hybu gwaith ar draws y Llywodraeth. Mae'r grŵp wedi cyfarfod dair gwaith eleni.

Ym mis Medi 2019, fe wnaethom gyhoeddi 'Ymateb i faterion hunan-niweidio a meddwl am hunanladdiad ymysg pobl ifanc – canllawiau i athrawon, gweithwyr proffesiynol, gwirfoddolwyr a gwasanaethau ieuenctid'. Gan adeiladu ar hyn, rydym

wedi comisiynu Prifysgol Abertawe i archwilio materion seiberfwlio a'r cysylltiadau â datganiadau ar-lein o hunanladdiad a hunan-niweidio. Mae'r gwaith wedi cynnwys ymgynghori helaeth â phlant a phobl ifanc i lunio 'pecyn cymorth' seiberfwlio i gefnogi pobl ifanc ac athrawon.

Gan ddefnyddio data a gwybodaeth newydd o'r System Arolygu Hunanladdiad Amser Real, byddwn yn parhau i sbarduno gwelliannau mewn gwaith ataliol.

Dros y 12 i 18 mis nesaf, mae ymrwymiad i ymgysylltu ymhellach â phlant a phobl ifanc er mwyn canfod a datblygu adnoddau ar gyfer cefnogaeth barhaus fel ein bod yn gwneud y gorau o'n hymdrechion i ddiwallu anghenion pobl ifanc yn y maes hanfodol hwn. Bydd y gwaith hwn yn llywio olynedd y strategaeth Siarad gyda fi 2.

Camddefnyddio sylweddau fel sy'n berthnasol i blant a phobl ifanc

Mae cymorth i blant a theuluoedd yn flaenoriaeth yn ein Cynllun Cyflawni ar gyfer Camddefnyddio Sylweddau 2019-22. Yn benodol, rydyn ni'n gwybod drwy'r gwaith ar brofiadau niweidiol yn ystod plentyndod bod plant sy'n cael eu magu mewn cartrefi lle mae camddefnyddio sylweddau yn broblem, o bosibl, yn fwy tebygol o gael canlyniadau niweidiol yn nes ymlaen mewn bywyd. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i sicrhau bod ein gwasanaethau'n darparu ymyrraeth gynnar ac atal er mwyn atal niwed yn y tymor hwy, cyn iddo ddigwydd.

Mae plant y rheini sy'n cael eu heffeithio gan brofiadau niweidiol yn ystod plentyndod mewn mwy o berygl o roi profiadau niweidiol i'w plant eu hunain yn ystod plentyndod, gan greu cylch o niwed, y mae angen i ymyriadau cynnar ganolbwyntio ar ei dorri. Rydym wedi gosod camau gweithredu clir i sicrhau bod gwasanaethau'n gydgyssylltiedig ac yn effeithiol i deuluoedd, yn enwedig y rhai sydd "ar gyrion gofal". Mae'r NSPCC wedi cyhoeddi data sy'n dangos cynnydd sylweddol (72%) yn nifer yr atgyfeiriadau o'u llinell gymorth yng nghyswllt rhieni sy'n camddefnyddio sylweddau. Mae data newydd gan yr elusen blant yn dangos ei bod wedi gwneud 572 o atgyfeiriadau am y mater hwn yn ystod y 10 mis diwethaf i asiantaethau yng Nghymru – cyfartaledd misol o 58 o atgyfeiriadau, sydd 72% yn uwch na chyn cyfyngiadau symud y llynedd (6 Ionawr – 22 Mawrth 2020).

Ar ddechrau'r pandemig roeddem wedi gofyn am sicrwydd gan bob Bwrdd Cynllunio Ardal Camddefnyddio Sylweddau fod gwasanaethau a chymorth i blant a theuluoedd yn dal ar gael, ac mae gwaith sylweddol yn cael ei wneud ar draws y llywodraeth i liniaru effaith Covid-19 ar blant a phobl ifanc.

Drwy Gronfa Gweithredu Camddefnyddio Sylweddau APB, mae Llywodraeth Cymru yn buddsoddi £2.75m o arian sydd wedi'i glustnodi ar gyfer plant a phobl ifanc. Gan gydnabod y cynnydd yn y galw am gymorth, dyrannwyd £1m ychwanegol yn 2022-23 gan gynyddu'r dyraniad hwn i £3.75m. Ar ben hynny, bydd y swm hwn yn cynyddu i £5.25m a £6.25m yn 2023-24 a 2024-25 yn y drefn honno.

Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn bwriadu parhau i fuddsoddi £1.98m y flwyddyn yn Rhaglen Ysgolion Heddlu Cymru, sy'n cael arian cyfatebol gan bedwar Heddlu Cymru. Mae'r rhaglen yn darparu addysg ar gamddefnyddio sylweddau a materion ehangach sy'n ymwneud â diogelwch y gymuned a diogelwch personol ym mhob cam allweddol o'r cwricwlwm, ymysg amrywiaeth o wersi eraill.

Mae'r dystiolaeth ddiweddar gan yr elusen Action on Smoking and Health sy'n dangos bod mwy o bobl ifanc yn defnyddio e-sigarét yn y DU, gyda'r defnydd ymysg plant 11-17 oed yn codi o 4% yn 2020 i 7% yn 2022. Ym mis Gorffennaf, fe wnaethom gyhoeddi ein strategaeth Tybaco newydd *Cymru ddi-fwg* lle'r ydym wedi nodi ein huchelgais i Gymru fod yn ddi-fwg erbyn 2030. Yn hanesyddol rydym wedi bod yn ofalus wrth ymdrin â chynhyrchion e-sigarét yng Nghymru ac ystyried bod y dystiolaeth am eu heffeithiau hirdymor yn datblygu a'u potensial i apelio at blant a phobl ifanc. Rydym yn glir na ddylai plant, pobl ifanc a phobl nad ydynt yn ysmegu byth ddefnyddio sigarennau electronig.

Wrth fwrw ymlaen â'n strategaeth, rydym wedi'i gwneud yn glir ein bod yn bwriadu gweithio'n agos gyda'r rheini y mae tybaco yn effeithio arnynt, gan gynnwys pobl ifanc, i ddeall eu cymhellion dros ysmegu neu dros ddefnyddio sigarennau electronig a pha ymyriadau a dulliau cyfathrebu fydd yn gweithio, er enghraifft mewn lleoliadau addysg. Ar hyn o bryd rydym yn edrych ar y negeseuon rydym yn eu rhannu â phobl ifanc am ysmegu a sigarennau electronig fel rhan o'r cwricwlwm newydd a'r rhaglen

JustB sydd wedi'i thargeddu at ddisgyblion ysgolion uwchradd yn yr ardaloedd sydd â'r nifer uchaf o achosion o ysmegu.

Gwasanaethau niwrowahanol (Gwasanaethau awtistiaeth)

Rydym yn parhau i flaenoriaethu gwelliannau mewn gwasanaethau niwrowahanol. Ar 6 Gorffennaf cyhoeddais gyllid ychwanegol o £12m dros dair blynedd hyd at fis Mawrth 2025, y mae £4.5M ohono ar gael yn 2023-24 i gyflawni rhaglen wella gan ddefnyddio dull systemau cyfan sy'n canolbwyntio ar ymyrraeth gynnar, cymorth i deuluoedd a gwasanaethau asesu a chefnogi cynaliadwy. Byddwn yn parhau i gefnogi a datblygu'r Gwasanaeth Awtistiaeth Integredig llwyddiannus a'r Tîm Awtistiaeth Cenedlaethol sy'n cefnogi'r gwaith o gyflawni ein nodau gwella.

Profiad y Claf

Rydym wedi ymrwymo i sicrhau bod gan bobl Cymru lais yn y ffordd y caiff eu gwasanaethau iechyd a chymdeithasol eu cynllunio a'u darparu. Rydym yn cefnogi'r ymrwymiad hwn drwy sicrhau bod Corff Llais y Dinesydd ar gyfer Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (Llais) newydd yn cael cyllideb weithredol o £5.5m y flwyddyn i sefydlu'r sefydliad yn effeithiol er mwyn cyflawni'r nodau o gynrychioli buddiannau'r cyhoedd yng nghyswllt gwasanaethau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol. Disgwylir i Llais gynnwys holl ystod dinasyddion Cymru, gan gynnwys plant a phobl ifanc, yn ei weithgareddau ac mewn ffordd sy'n diwallu anghenion y cymunedau hynny orau. Ar ben hynny, bydd Llais yn darparu gwasanaeth cynghori ac eiriolaeth ar gyfer cwynion yn uniongyrchol i blant a phobl ifanc sy'n dymuno cwyno am wasanaethau'r GIG (bydd cwynion am swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol yn parhau i gael eu darparu gan yr Awdurdodau Lleol yn unol ag adran 178 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014). Gyda'r gyllideb weithredol o £5.5m, mae cyllid penodol ar gyfer hyfforddiant ychwanegol ym maes gweithio gyda phlant a phobl ifanc.

Rhaglen Lywodraethu

Dyma ein pedwar prif ymrwymiad o ran y Rhaglen Lywodraethu i gefnogi plant a phobl ifanc:

- Ariannu gofal plant ar gyfer mwy o deuluoedd lle mae rhieni mewn addysg a hyfforddiant.
- Parhau i gefnogi ein rhaglenni Dechrau'n Deg blaenllaw.
- Cyflwyno bwndeli babi i fwy o deuluoedd.
- Blaenoriaethu buddsoddi mewn gwasanaethau ieuchyd meddwl.

Cyfeirir at yr holl ymrwymadau hyn yn y papur hwn ac maent i gyd yn elwa o ragor o ddyraniadau cyllid fel rhan o'r Gyllideb Ddrafft hon. Mae pob un wedi'i ddiogelu rhag unrhyw doriadau yn y gyllideb ac mae rhagor o fuddsoddiad yn cael ei wneud i ehangu Dechrau'n Deg.

Mae gan ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu hon i gyd drefniadau monitro a gwerthuso helaeth ar waith, llawer ohonynt yn unol â threfniadau monitro presennol Grant Llywodraeth Cymru. Mae gofal plant a Dechrau'n Deg, yn enwedig, yn rhaglenni sydd wedi hen ennill eu plwyf ac mae dulliau monitro ac adrodd wedi'u gwreiddio eisoes ar waith. Mae gan bob ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu Ddirprwy Gyfarwyddwr wedi'i neilltuo i arwain y gwaith o'i weithredu a'i gyflwyno. Bydd gofynion adrodd rheolaidd hefyd yn erbyn y Rhaglen Lywodraethu lawn.

Y Rhaglen Lywodraethu – Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant

O fewn dyraniad MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, mae'r gyllideb ar gyfer Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant wedi cael ei diogelu, gyda £10m o gyllid ychwanegol yn 2023-24 a 2024-25 ar gyfer ehangu Dechrau'n Deg. Bydd cyllid yn cael ei ddyrannu i gefnogi ymrwymadau ein Rhaglen Lywodraethu ar gyfer y Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant, sy'n cynnwys cefnogi mwy o deuluoedd gyda chostau gofal plant lle mae rhieni mewn addysg a hyfforddiant, a chynyddu darpariaeth y blynyddoedd cynnar i gynnwys pob plentyn dwy oed, gyda phwyslais penodol ar gryfhau'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg. Ochr yn ochr â'r effeithiau ar y blynyddoedd cynnar, rydym hefyd wedi cydnabod yr effaith anghymesur ar y rhywiau, yn enwedig mewn perthynas â gofal plant. Mae ein Cynnig Gofal Plant eisoes yn darparu 30 awr o addysg a gofal plant a ariennir am 48 wythnos y flwyddyn i rieni sy'n gweithio ac sydd â phlant tair a phedair oed.

5. Gofal Cymdeithasol i Blant

- a. Hawliau a hawliau plant a phobl ifanc, gan gynnwys Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn
- b. Diogelu, gan gynnwys unrhyw oblygiadau sy'n codi o gyhoeddi adroddiad terfynol yr Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol a Chynllun Gweithredu Cenedlaethol Llywodraeth Cymru ar atal ac ymateb i gam-drin plant yn rhywiol
- c. Gwasanaethau mabwysiadu a maethu
- d. Eiriolaeth plant a phobl ifanc
- e. Blynyddoedd cynnar, gofal plant a chwarae, gan gynnwys y cynnig Gofal Plant a'r gweithlu
- f. Addysg a gofal yn ystod plentyndod cynnar
- g. Dechrau'n Deg i blant 0-3 oed
- h. Teuluoedd yn Gyntaf a pholisïau chwarae

Hawliau Plant

Rydym wedi ymrwymo i egwyddorion Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP). Mae hawliau plant yn sail i'n huchelgais i bob plentyn gael y dechrau gorau mewn bywyd ac i gyflawni ei botensial.

Blynyddoedd cynnar, gofal plant a chwarae, gan gynnwys y Cynnig Gofal Plant a'r gweithlu

Mae cyllideb refeniw **Cynnig Gofal Plant Cymru** yn 2023-24 wedi cael ei diogelu, gan gynnwys ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ehangu'r cyllid ar gyfer Rhieni mewn Addysg a Hyfforddiant, gwella'r cyfraddau defnyddio, a chynnydd yn y gyfradd o fis Ebrill 2022 ymlaen. Mae'r ymrwymiad hwn yn cydnabod gwerth addysg a hyfforddiant o ran cefnogi rhieni i wella eu rhagolygon cyflogaeth. Mae canfyddiadau'r adroddiad gwerthuso diweddaraf yn dangos bod y Cynnig yn parhau i gael effaith gadarnhaol, gan helpu rhieni'n ariannol a'u galluogi i gydbwyso gofynion bywyd gwaith a theuluol.

Daw cyllid Cronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF) i ben yn 2023 ond bydd yr angen i gefnogi'r **gweithlu** i uwchsgilio yn parhau, yn enwedig ac ystyried ehangu gofal plant a ariennir gan y llywodraeth i bob plentyn 2 oed sydd wedi'i gynllunio ar gyfer Tymor

y Senedd hon. Bydd angen datblygu cynllun newydd i ddarparu'r un lefel o gefnogaeth i'r sector yn ystod y cyfnod hwn o dwf. Mae'r £2m ar gyfer 2023-24 ac ar gyfer 2024-25 yn adlewyrchu'r angen parhaus hwn a diwedd cronfeydd ESF.

Mae consortiwm **CWLWM** yn cynnwys pum sefydliad sy'n cynrychioli gwahanol rannau o'r sector gofal plant a chwarae yng Nghymru. Ynghyd â **Chwarae Cymru**, maent yn bartneriaid allweddol o ran cyflawni blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ac maent yn darparu cymorth amhrisiadwy i'w haelodau a'r rheini nad ydynt yn aelodau ar ffurf canllawiau, hyfforddiant a gwybodaeth am bob mater sy'n ymwneud â chwarae, safonau cenedlaethol ar gyfer gofal plant rheoledig, cofrestru a rheoleiddio a rheoli cynaliadwydd/gosod. Cafodd y ddau gynnydd cyllidebol yn 2022-23, sydd wedi cael eu cynnal i adlewyrchu eu pwysigrwydd parhaus.

Yn dilyn cynllun peilot llwyddiannus, mae'r Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys ymrwymiad i gyflwyno'r **bwndel babi** i fwy o deuluoedd yng Nghymru. Nod y prosiect hwn yw rhoi rhodd gyffredinol gan Lywodraeth Cymru i ddarparu rieni sy'n byw yng Nghymru o fwndel o eitemau allweddol ar gyfer eu babi newydd-anedig. Mae'r gyllideb yn £6m yn 2023-24.

Gwasanaethau diogelu

Mae cyllid ar gyfer Diogelu yn cefnogi gweithredu Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn bennaf ac mae'n hyrwyddo agenda ataliol i wella canlyniadau llesiant i blant ac oedolion sydd mewn perygl, gan adlewyrchu'r angen i fabwysiadu dull sy'n canolbwyntio ar y plentyn ac sy'n seiliedig ar gydweithio i ddiwallu anghenion gofal a chymorth plant, eu cefnogi i aros gyda'u teuluoedd lle mae'n ddiogel gwneud hynny ac i amddiffyn plant rhag cael eu cam-drin a'u hesgeuluso. Er mwyn hyrwyddo'r nodau hyn, mae cyllid yn cefnogi'r gwaith o Ddatblygu a Gweithredu Polisi Diogelu ar draws amrywiaeth o feysydd amddiffyn plant gan gynnwys cam-fanteisio'n rhywiol ar blant a cham-drin plant yn rhywiol, Lleihau Arferion Cyfyngol, a gwaith parhaus i gefnogi adferiad Covid-19 drwy ddarparu gwybodaeth, cyngor a chymorth i blant a phobl ifanc, rhieni/gofalwyr, ymarferwyr a'r cyhoedd.

Mae cyllid diogelu hefyd yn cefnogi gwaith y Bwrdd Diogelu Annibynnol Cenedlaethol, sy'n rhoi cymorth i'r Byrddau Diogelu Rhanbarthol a chynghor i

Weinidogion ynghylch effeithiolrwydd trefniadau diogelu yng Nghymru. Gyda'i gilydd, mae gweithrediad y byrddau rhanbarthol a Chenedlaethol yn sicrhau bod mesurau ar waith i gefnogi ymarfer cyson sy'n seiliedig ar dystiolaeth i ddiogelu plant ar draws asiantaethau a ledled Cymru.

Gwasanaethau eiriolaeth

Mae'r Dull Gweithredu Cenedlaethol ar gyfer Eiriolaeth Statudol (NASA) yn ddull safonol o ddarparu gwasanaethau eiriolaeth statudol gan y chwe Chydlynedd Gwasanaethau Cymdeithasol Rhanbarthol, sy'n atgyfnerthu ac yn sicrhau cynnig a phrofiad cyson i blant ac ymarferwyr. Mae wedi bod ar waith ers mis Mehefin 2017. Mae'r gwaith o weithredu NASA yn cael ei fonitro gan Fforymau Rhanbarthol sy'n dilyn ôl troed y Byrddau Diogelu Rhanbarthol, dan oruchwyliaeth Fforwm Cenedlaethol dan gadeiryddiaeth Llywodraeth Cymru a Phennaeth Gwasanaethau Plant yr Awdurdod Lleol. Bydd yr elfen gyllido gan Lywodraeth Cymru yn parhau (hyd at £550k bob blwyddyn).

MEIC yw'r llinell gymorth genedlaethol ar gyfer gwybodaeth, cyngor ac eiriolaeth sy'n darparu un pwynt cyswllt i blant a phobl ifanc drwy Radffon, negeseuon gwib a negeseuon testun. Nid yw Llywodraeth Cymru yn cyflawni'r gweithgaredd hwn yn uniongyrchol ond yn hytrach drwy contractau gyda Pro-Mo Cymru. Yn dilyn ymarfer caffael ym mis Mehefin 2022, cyhoeddwyd Contract newydd i Pro-Mo Cymru ar gyfer y cyfnod rhwng 1 Gorffennaf 2022 a 30 Mehefin 2026.

Gwasanaethau mabwysiadu

Cyfeirir y buddsoddiad at awdurdodau lleol a mudiadau'r trydydd sector i barhau i gryfhau'r ddarpariaeth o wasanaethau mabwysiadu yng Nghymru. Mae darparu cefnogaeth fabwysiadu effeithiol ac wedi'i theilwra i deuluoedd sy'n mabwysiadu yn hollbwysig o ran cefnogi'r gwaith o atal achosion o darfu ar fabwysiadu a thorri i lawr, gan leihau'r posibilrwydd o blant yn ailymuno â'r system ofal, cyn belled ag y bo modd. Bydd buddsoddiad hefyd yn cael ei anelu at gynyddu nifer y mabwysiadwyr, cyswllt, cadw brodyr a chwiorydd gyda'i gilydd, gwella prosesau paru a lleoli er mwyn sicrhau bod plant nad ydynt yn gallu dychwelyd i fyw gyda theuluoedd biolegol yn

cael eu lleoli cyn gynted â phosibl, gyda 'theuluoedd parhaol' addas sy'n diwallu eu hanghenion penodol.

Gwasanaethau maethu

Bydd cyllid yn parhau i gael ei gyfeirio at gefnogi'r sector maethu i gyflawni rhaglen waith a fydd yn grymuso'r gymuned faethu i wella canlyniadau llesiant ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal o fewn y fframwaith llesiant cenedlaethol. Bydd y buddsoddiad hefyd yn cael ei gyfeirio i gefnogi ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i gefnogi'r cynllun maethu cenedlaethol yng Nghymru – Maethu Cymru. Bydd cyllid yn cael ei ddefnyddio i roi nifer o ymgyrchoedd recriwtio ar waith a fydd yn cael eu targedu i ddiwallu anghenion y gwasanaeth, yn ogystal â gwreiddio'r rhaglen waith a gyflawnwyd yn ystod 2021. Mae recriwtio gofalwyr maeth yn allweddol i lwyddiant a datblygiad maethu awdurdodau lleol a bydd y brand yn helpu awdurdodau lleol i ddileu elw a gwella ansawdd y lleoliadau o ddewis i blant mewn gofal.

Polisi a goruchwyllo darpariaeth holl weithgareddau gwasanaethau cymdeithasol Awdurdodau Lleol yng Nghymru

Mae darpariaeth gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol yn parhau i gael ei monitro'n fisol drwy adroddiad Checkpoint Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae hwn yn darparu data ynghylch nifer y cysylltiadau, y nifer sy'n ymwneud â diogelu, plant sy'n derbyn gofal a chymorth, a phlant sy'n derbyn gofal.

Yn ogystal â hyn, bydd data 'mesur gweithgareddau a pherfformiad' y Fframwaith Perfformiad a Gwella ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol yn cael ei gyhoeddi ar 21 Rhagfyr 2022. Mae'r data hwn yn rhoi crynodeb blynyddol o weithgarwch gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol ledled Cymru.

Gofalwyr ifanc ac oedolion ifanc sy'n ofalwyr

Bydd gofalwyr ifanc ac oedolion ifanc sy'n ofalwyr yn gallu elwa o'r £1.245m o gyllid bob blwyddyn, ac rydym yn ymrwymo i gefnogi gofalwyr di-dâl o bob oed yn 2023-24. Bydd hyn yn cefnogi'r gwaith o gyflawni camau gweithredu yn y Strategaeth ar gyfer Gofalwyr Di-dâl yng Nghymru a'i Chynllun Cyflawni cysylltiedig, a lansiwyd yn 2021. Bydd hyn ochr yn ochr â chyllid yng nghynllun grantiau'r Trydydd Sector ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy (2020-25), a chymorth drwy fyrdau Partneriaeth Rhanbarthol a'u ffrydiau ariannu.

Teuluoedd yn Gyntaf

Nod Teuluoedd yn Gyntaf yw gwella canlyniadau i blant, pobl ifanc a theuluoedd. Mae'n rhoi pwyslais ar ymyrraeth gynnar, atal, a darparu cefnogaeth i deuluoedd cyfan, yn hytrach nag unigolion. Mae'r rhaglen yn gweithio gyda'r teulu cyfan i atal problemau rhag gwaethygu tuag at argyfwng.

Mae'r rhaglen yn hyrwyddo gwaith aml-asiantaeth i sicrhau bod teuluoedd yn cael cymorth cydgysylltiedig pan fydd ei angen arnynt. Gelwir hyn yn ddull 'Tîm o Amgylch y Teulu'. Dangosodd gwerthusiad o Teuluoedd yn Gyntaf fod Tîm o Amgylch y Teulu yn un o lwyddiannau allweddol y rhaglen, gan alluogi teuluoedd i deimlo eu bod wedi'u grymuso i gymryd rheolaeth er mwyn gwella canlyniadau eu teuluoedd.

Mae Teuluoedd yn Gyntaf yn un o chwe rhaglen o fewn y Grant Plant a Chymunedau sy'n canolbwyntio ar ymyrryd ac atal yn gynnar (mae Dechrau'n Deg hefyd wedi'i gynnwys yn y CCG).

Cyn cyflwyno'r CCG ym mis Ebrill 2019, derbyniodd Teuluoedd yn Gyntaf ddyfarniad ariannol blynyddol pwrpasol o £7.6m yn 2018-19.

Rydym wedi darparu £40m o refeniw ychwanegol hyd at 2024-25 ar gyfer cymorth a chefnogaeth gynnar, gan gynnwys ar gyfer Teuluoedd yn Gyntaf, sy'n cydnabod pwysigrwydd cefnogi mwy o blant a theuluoedd ledled Cymru.

Rhaglen Drawsnewid Integreiddio'r Blynyddoedd Cynnar

Mae Rhaglen Drawsnewid Integreiddio'r Blynyddoedd Cynnar yn canolbwyntio ar ddatblygu system blynyddoedd cynnar fwy cydgyssylltiedig ac ymatebol sy'n rhoi anghenion unigryw pob plentyn wrth galon y system, ac sy'n cynnwys y cyfnod cyn-geni hyd at ddiwedd y Cyfnod Sylfaen (0-7).

Rydym wedi bod yn gweithio gyda Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ledled Cymru i ystyried sut i ddarparu gwasanaethau'r blynyddoedd cynnar mewn ffordd fwy systematig, gan ddefnyddio'r gwersi a ddysgwyd o'n rhaglenni presennol, fel Dechrau'n Deg a Teuluoedd yn Gyntaf.

Mae'r rhan fwyaf o'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus bellach yn rhan o'r rhaglen fel cynlluniau braenaru. Rydym yn buddsoddi £6m yn 2023-24 i gefnogi Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar draws holl ranbarthau Byrddau Iechyd yng Nghymru, wrth iddynt brofi'r elfennau craidd ar gyfer system blynyddoedd cynnar a threialu gwahanol fodelau a dulliau darparu aml-asiantaeth, gan adeiladu ar yr hyn sy'n gweithio'n dda mewn rhaglenni presennol fel Dechrau'n Deg a Teuluoedd yn Gyntaf. Mae'r gyllideb yn lleihau ym Mlwyddyn Ariannol 2024-25 yn unol â rhaglen waith y cynllun peilot.

Bydd yr hyn a ddysgir o'r gwaith sy'n cael ei wneud gan y prosiectau braenaru Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn helpu i lywio'r gwaith o ddatblygu fframwaith cenedlaethol, a fydd yn nodi'r elfennau allweddol ar gyfer system blynyddoedd cynnar ac yn darparu sylfaen gadarn ar gyfer cyflwyno ein holl raglenni a pholisïau blynyddoedd cynnar yn y dyfodol.

Addysg a Gofal Plant yn y Blynyddoedd Cynnar

Mae ein gweledigaeth ar gyfer **Addysg a Gofal yn ystod Plentyndod Cynnar (ECEC)** yng Nghymru yn golygu dileu'r rhaniad artiffisial rhwng lleoliadau addysg a gofal, gan sicrhau bod pob lleoliad sy'n darparu ECEC yn cyfrannu at les a datblygiad plentyn ar sail gyfartal – un system sengl gyda'r plentyn yn ganolog. Mae hyn yn golygu edrych ar ansawdd y ddarpariaeth, sut y gallwn sicrhau bod cynifer o

blant â phosibl yn gallu cael gafael ar ddarpariaeth o ansawdd uchel a'r hyn y mae angen i ni ei wneud i gefnogi ein gweithlu. Mae Llywodraeth Cymru yn cychwyn ar daith i fabwysiadu dull Addysg a Gofal Plant yn y Blynyddoedd Cynnar (ECEC) yng Nghymru ar gyfer plant 0-5 oed.

Dechrau'n Deg i blant dan 4 oed

Mae Dechrau'n Deg yn Ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu. Datblygwyd y rhaglen Dechrau'n Deg ar sail tystiolaeth o'r hyn sy'n gweithio o ran rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i blant. Mae pedair elfen graidd, gan gynnwys gofal plant rhan-amser, o ansawdd uchel, gwell ymweliadau ieuchyd, cymorth magu plant a chymorth lleferydd, iaith a chyfathrebu.

Mae ein Rhaglen Lywodraethu yn ein hymrwymo i barhau i gefnogi ein rhaglen flaenllaw Dechrau'n Deg. Ac, yn unol â'r Cytundeb Cydweithredu â Phlaid Cymru, rydym wedi ymestyn yr ymrwymiad hwn i ehangu'r ddarpariaeth blynyddoedd cynnar yn raddol i gynnwys pob plentyn dwy oed, gyda phwyslais arbennig ar gryfhau'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg.

Mae'r gwaith o gyflwyno cam un yr ehangu wedi dechrau erbyn hyn, ac mae'n cynnwys cynnig yr holl wasanaethau Dechrau'n Deg i tua 2,500 ychwanegol o blant dan bedair oed. Dyma'r cam cyntaf tuag at ein hymrwymiad uchelgeisiol i ehangu gofal plant a ariennir i bob plentyn dwy oed, fel y nodir yn y Cytundeb Cydweithredu rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru.

Rydym yn disgwyl i Gyfnod 2 gefnogi miloedd yn rhagor o bobl ifanc 2 oed i gael gofal plant o ansawdd uchel. Mae canllawiau drafft ar gyfer Cam 2 wedi cael eu rhannu ag awdurdodau lleol i gael sylwadau arnynt. Bydd gofyn iddynt rannu eu cynlluniau ar gyfer cyflawni gyda ni ym mis Ionawr 2023.

Lleferydd, iaith a Chyfathrebu – Y Blynyddoedd Cynnar

Gwyddom fod datblygiad iaith, Lleferydd a Chyfathrebu yn ffordd bwysig o ragweld cynnydd yn nes ymlaen mewn llythrennedd. Mae sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu

gwan ymysg plant yn cael effaith ar amrywiaeth eang o ganlyniadau, gan gynnwys ymddygiad ac iechyd meddwl, llesiant a chyflogadwyedd. Dyna pam rydym wedi blaenoriaethu sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu plant, gan eu bod yn hanfodol ar gyfer canlyniadau hirdymor cadarnhaol. Nod Siarad gyda Fi: Cynllun Cyflawni ar gyfer iaith, Lleferydd a Chyfathrebu, yw ceisio sbarduno gwelliant yn y ffordd y caiff plant yng Nghymru eu cefnogi i ddatblygu eu sgiliau SLC.

Rydym yn diogelu ein buddsoddiad yn 2023-24 i gefnogi'r ymrwymadau yn Siarad gyda Fi: Cynllun Cyflawni ar gyfer iaith, Lleferydd a Chyfathrebu i gyflawni ein hymrwymiad cyffredinol i wella canlyniadau i blant drwy ddull newydd o hyrwyddo a chefnogi anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu plant.

6. Gwybodaeth fanwl am ddyraniadau yng nghyswllt plant sy'n derbyn gofal a mesurau atal a chefnogi cysylltiedig

Mae'r Pwyllgor yn gofyn am wybodaeth fanwl am y dyraniadau yng Nghyllideb Ddrafft gyffredinol 2023-24 fel sy'n berthnasol i'n gwasanaethau ymchwiliad a lansiwyd yn ddiweddar ar gyfer plant sydd â phrofiad o ofal: archwilio diwygiadau radical, gan gynnwys:

- Cyn gofal: Lleihau nifer y plant yn y system ofal yn ddiogel. Yn cynnwys dyraniadau ar gyfer cymorth i deuluoedd, gwasanaethau ar ffiniau gofal ac eiriolaeth i rieni.
- Mewn gofal: Gwasanaethau o safon a chefnogi plant mewn gofal. Yn cynnwys trafodaethau gyda'r Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol ynghylch costau cynyddol posibl gofal cymdeithasol i blant a lliniaru unrhyw effaith ar blant
- Ar ôl gofal: Cefnogaeth barhaus pan fydd pobl ifanc yn gadael gofal gan gynnwys y sefyllfa ddiweddaraf ar y cynllun peilot incwm sylfaenol ac ar gyllid ar gyfer Pan Fydda i'n Barod mewn gofal maeth.

Y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol

Cyflwynwyd y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol ym mis Ebrill 2022 i gefnogi gweithgarwch i hyrwyddo diwygio a gwella gofal cymdeithasol, i ategu'r cyllid a ddarperir yn y setliad Llywodraeth Leol. Defnyddir y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol i gefnogi'r gwaith o ddiwygio Gofal Cymdeithasol, i wella'r ddarpariaeth a chynyddu cynaliadwyedd gwasanaethau ar draws y sector gofal cymdeithasol. Bydd y cyllid yn cael ei ddefnyddio i helpu i gyflawni ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu i ddiwygio gofal cymdeithasol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal ac i ddiogelu, ailadeiladu a datblygu ein gwasanaethau ar gyfer pobl agored i niwed.

Mae ein Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys nifer o ymrwymadau sy'n nodi ein gweledigaeth ar gyfer gwasanaethau plant yng Nghymru. Ein huchelgais yw newid y system gyfan ac, wrth ei gwraidd, rydym am weld mwy o blant a phobl ifanc yn cael eu galluogi i fyw gyda'u teuluoedd ac yn eu cymdogaethau cartref gyda llawer llai angen mynd i ofal. Yr ydym hefyd am sicrhau bod y cyfnod y mae pobl ifanc mewn gofal mor fyr â phosibl.

Rydym wedi ymrwymo i gadw teuluoedd gyda'i gilydd. Ein gweledigaeth yw ailgynllunio'r ffordd yr ydym yn gofalu am blant a phobl ifanc fel y gallwn wneud y gorau dros ein pobl ifanc, eu teuluoedd a'u cymunedau drwy ddarparu gwasanaethau sydd wedi'u lleoli'n lleol, sydd wedi'u cynllunio'n lleol ac sy'n atebol yn lleol. Mae'n ymwneud â rhoi'r math iawn o ofal ar waith ar gyfer pob plentyn: diwygio a chydgyssylltu gwasanaethau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal, darparu cymorth arbenigol ychwanegol i blant ag anghenion cymhleth a chefnogi'r rhai sy'n gofalu am blant yn well.

Bydd y cynnydd yn y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol o £10m i £52m yn 2023-24 ac ailddyrannu cyfanswm y cyllid sydd ar gael yn cael ei ddefnyddio i wella'r gefnogaeth a ddarperir i Ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu i gyflawni ein gweledigaeth ar gyfer gwasanaethau plant yng Nghymru. Dyfarnwyd cyllid i Awdurdodau Lleol i gefnogi cynigion i gyflawni'r ymrwymadau hyn.

Dileu elw o ofalu am blant sy'n derbyn gofal

Fel rhan o'r Cytundeb Cydweithredu rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru, mae ymrwymiad clir i 'leihau elw preifat o ofal plant sy'n derbyn gofal' fel elfen allweddol o'r agenda radical hon.

Mae'r dyraniad yn y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol ar gyfer dileu elw o ofal plant sy'n derbyn gofal wedi cynyddu o £10m yn 2022/23 i £16m yn 2023/24.

Mae adborth gan blant a phobl ifanc yn awgrymu bod ganddynt deimladau cryf am gael gofal gan sefydliadau preifat sy'n gwneud elw o'u profiad o fod mewn gofal. Nid yw Llywodraeth Cymru yn credu y dylid cael marchnad ar gyfer gofal i blant, nac y

dylid gwneud elw o ofalu am blant sy'n wynebu heriau penodol yn eu bywydau ac mae'n bwriadu cyflwyno deddfwriaeth i roi terfyn ar hyn. Mae hyn yn golygu y bydd y gofal i blant sy'n derbyn gofal yng Nghymru yn y dyfodol yn cael ei ddarparu gan sefydliadau sector cyhoeddus, elusennol neu ddielw.

Ein nod yw sicrhau nad yw arian cyhoeddus sy'n cael ei fuddsoddi yng ngofal plant sy'n derbyn gofal yn gwneud elw i unigolion nac endidau corfforaethol, ond yn hytrach yn cael ei wario ar wasanaethau plant i ddarparu gwell profiadau a chanlyniadau i blant a phobl ifanc, gan roi sylw i ddatblygu a gwella gwasanaethau a datblygiad proffesiynol pellach i staff. Rydym yn bwriadu canolbwyntio, yn y lle cyntaf, ar ofal preswyl a gofal maeth i blant.

Dros weddill tymor y Senedd hon, mae angen i ni ganolbwyntio ar weithio gyda phlant sydd â phrofiad o ofal, awdurdodau lleol a phartneriaid i gynyddu darpariaeth gyhoeddus a dielw felly mae sylfaen gref i bontio i ofal dielw sy'n diwallu anghenion a hawliau plant a phobl ifanc.

Diwygio Radical

Mae'r dyraniad yn y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol ar gyfer diwygio gwasanaethau plant yn radical wedi cynyddu o £3m yn 2022/23 i £10m yn 2023/24.

Rydym wedi ymrwymo drwy ein Rhaglen Lywodraethu i edrych ar ddiwygio radical ar y gwasanaethau presennol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal er mwyn gwireddu gweledigaeth ac uchelgais newydd ar gyfer gwasanaethau plant, yn seiliedig ar ymarfer cyson, ymddygiadau llai gwrth-risg a dulliau adferol cenedlaethol a fabwysiadwyd ledled Cymru. Nid cyfrifoldeb awdurdodau lleol yn unig yw cyflawni'r weledigaeth hon; mae'n gofyn am weithio mewn partneriaeth ar draws gwasanaethau cyhoeddus a mudiadau'r trydydd sector.

Bydd y rhaglen yn darparu ymyriadau ataliol i deuluoedd sydd â phlant ar gyrion gofal gan gynnwys gwasanaethau eiriolaeth i rieni, cynadleddau grwpiau teulu, diwygio Cyfiawnder Teuluol a fframwaith ymarfer cenedlaethol. Bydd hefyd yn galw am fwy o ymyrraeth a chefnogaeth i awdurdodau lleol nad ydynt yn cyflawni ein huchelgais i leihau nifer y plant mewn gofal yn sylweddol, a dyma fu ffocws ymweliadau diweddar Gweinidogion ag awdurdodau lleol a bydd yn parhau felly ar gyfer gweddill yr ymweliadau hyn.

Gwaith trawslywodraethol/sector ar atal

Mae cynnal ein rhaglen Dechrau'n Deg flaenllaw yn Ymrwymiad Rhaglen Lywodraethu. Datblygwyd y rhaglen Dechrau'n Deg ar sail tystiolaeth o'r hyn sy'n gweithio o ran rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i blant. Mae pedair elfen graidd,

gan gynnwys gofal plant rhan-amser o ansawdd uchel sy'n cael ei ariannu, mwy o ymweliadau ieuchyd, cymorth magu plant, a chymorth ar gyfer lleferydd, iaith a chyfathrebu.

Rydym yn parhau i fuddsoddi yn Dechrau'n Deg, sy'n rhaglen flaenllaw sy'n cyrraedd tua 36,000 o blant dan bedair oed sy'n byw mewn rhai o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig ym mhob cwr o Gymru. Mae'r dystiolaeth yn dangos ei fod yn gwneud gwahaniaeth i'r plant hynny sy'n manteisio ar y rhaglen. Mae cyllidebau refeniw craidd wedi cael eu diogelu ar gyfer cymorth a chefnogaeth gynnar, gan gynnwys ar gyfer Dechrau'n Deg, gan gydnabod pwysigrwydd cefnogi mwy o blant a theuluoedd ledled Cymru a sicrhau ein bod yn cefnogi ein plant ieuengaf i gael y dechrau gorau mewn bywyd. Fodd bynnag, yn ôl y bwriad, rydym yn gweld diwedd ar y cyllid ychwanegol ar gyfer y Gronfa Datblygiad Plant a'n cynllun Cymorth Cynnar. Darparwyd y cyllid hwn fel ymateb dwys tymor byr i'r pandemig ac mae'n dod i ben yn unol â chynlluniau gwaith.

Yn y Rhaglen Lywodraethu ddiweddaraf ac yn dilyn y Cytundeb Cydweithredu, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i ehangu'r ddarpariaeth blynyddoedd cynnar yn raddol i gynnwys pob plentyn dwy oed, gyda phwyslais arbennig ar gryfhau'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg. Bydd Cam 2 yr ehangu yn digwydd yn ystod 2023-24 a 2024-25. Bydd yn adeiladu ar ehangu Cam 1, lle rydym yn ymestyn darpariaeth Dechrau'n Deg i 2,500 o blant ychwanegol, gyda'r ddarpariaeth ychwanegol yn dechrau ym mis Medi 2022. Bwriedir ehangu eto yn 2023-24.

Rhaglen Drawsnewid Integreiddio'r Blynyddoedd Cynnar

Mae Rhaglen Drawsnewid Integreiddio'r Blynyddoedd Cynnar yn canolbwyntio ar ddatblygu system blynyddoedd cynnar fwy cydgysylltiedig ac ymatebol sy'n rhoi anghenion unigryw pob plentyn wrth galon y system, ac sy'n cynnwys y cyfnod cyn-geni hyd at ddiwedd y Cyfnod Sylfaen (0-7).

Rydym wedi bod yn gweithio gyda Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ledled Cymru i ystyried sut i ddarparu gwasanaethau'r blynyddoedd cynnar mewn ffordd

fwy systematig, gan ddefnyddio'r gwersi a ddysgwyd o'n rhaglenni presennol, fel Dechrau'n Deg a Teuluoedd yn Gyntaf.

Mae'r rhan fwyaf o'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus bellach yn rhan o'r rhaglen fel cynlluniau braenaru. Rydym yn buddsoddi £6m yn 2023-24 i gefnogi Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar draws holl ranbarthau Byrddau Iechyd yng Nghymru, wrth iddynt brofi'r elfennau craidd ar gyfer system blynyddoedd cynnar a threialu gwahanol fodelau a dulliau darparu aml-asiantaeth, gan adeiladu ar yr hyn sy'n gweithio'n dda mewn rhaglenni presennol fel Dechrau'n Deg a Teuluoedd yn Gyntaf.

Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu – Y Blynyddoedd Cynnar

Gwyddom fod datblygiad iaith, Lleferydd a Chyfathrebu yn ffordd bwysig o rag-weld cynnydd yn nes ymlaen mewn llythrennedd. Mae sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu gwan ymysg plant yn cael effaith ar amrywiaeth eang o ganlyniadau, gan gynnwys ymddygiad ac iechyd meddwl, llesiant a chyflogadwyedd. Dyna pam rydym wedi blaenoriaethu sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu plant, gan eu bod yn hanfodol ar gyfer canlyniadau hirdymor cadarnhaol. Nod Siarad gyda Fi: Cynllun Cyflawni ar gyfer iaith, Lleferydd a Chyfathrebu, yw ceisio sbarduno gwelliant yn y ffordd y caiff plant yng Nghymru eu cefnogi i ddatblygu eu sgiliau SLC.

Rydym yn diogelu ein buddsoddiad yn 2023-24 i gefnogi'r ymrwymadau yn Siarad gyda Fi: Cynllun Cyflawni ar gyfer iaith, Lleferydd a Chyfathrebu i gyflawni ein hymrwymiad cyffredinol i wella canlyniadau i blant drwy ddull newydd o hyrwyddo a chefnogi anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu plant.

Cyflog Byw Gwirioneddol

Bydd dyraniad y Cyflog Byw Gwirioneddol tua £70m yn 2023-24. Bydd y cynnydd yn berthnasol i weithwyr cofrestredig mewn cartrefi gofal a gofal cartref (gwasanaethau oedolion a phlant) a gweithwyr gofal cartref cofrestredig mewn lleoliadau byw â chymorth. Bydd hefyd yn cael ei dderbyn gan bob cynorthwydd personol sy'n cael ei ariannu drwy daliad uniongyrchol gan yr awdurdod lleol.

7. Costau deddfwriaeth

- Gweithredu Bil Plant (Diddymu Amddiffyniad Cosb Resymol) (Cymru) yn ei flwyddyn gyntaf mewn grym ac unrhyw addasiadau i ddyraniadau a wnaethpwyd yng ngoleuni blwyddyn gyntaf y gweithredu.

Diweddariad 2022-23

Daeth Deddf Plant (Diddymu Amddiffyniad Cosb Resymol) (Cymru) 2020 i rym ar 21 Mawrth 2022.

Yn ystod y flwyddyn ariannol 2022-23 hyd yma, mae'r gwaith gweithredu wedi canolbwyntio ar godi ymwybyddiaeth; gweinyddu Grant Cymorth Rhianta ar gyfer Datrysiadau y tu allan i'r Llys; a chasglu data, monitro ac ymchwil gymdeithasol i oleuo'r adolygiad ôl-gweithredu o'r ddeddfwriaeth.

Codi ymwybyddiaeth: Fel y cyhoeddwyd at ddibenion craffu ar y gyllideb y llynedd, £400,000 yw'r dyraniad cyllideb ar gyfer yr ymgyrch rhoi terfyn ar gosbi corfforol yn 2022-23, ac rydym yn disgwyl gwario'r dyraniad llawn. Mae hyn yn ostyngiad sylweddol o ddyraniad y gyllideb ar gyfer 2021-22, pan oedd angen canolbwyntio ar godi ymwybyddiaeth helaeth, ac ymgysylltu â grwpiau sy'n cael eu tangynrychioli, cyn i'r newid yn y gyfraith ddod i rym. Mae codi ymwybyddiaeth barhaus yn dal yn bwysig er mwyn helpu i gyflawni'r amcan polisi o leihau nifer yr achosion o gosbi plant yn gorfforol, a chynyddu'r gefnogaeth i'r egwyddor bod cosbi plant yn gorfforol i gyd yn annerbyniol. Rydym wedi parhau i ymgysylltu â grwpiau sy'n cael eu tangynrychioli (sydd wedi bod yn rhan o'n strategaeth ymgysylltu am y tair blynedd flaenorol) yn ystod rhan gyntaf y flwyddyn ariannol, ond rydym wedi lleihau'r lefelau ymgysylltu hyn yn raddol a byddwn yn adolygu canfyddiadau ein gwaith ymgysylltu i lywio gweithgarwch yn y dyfodol.

Ar ben hynny, dyrannwyd £400,000 i'r rhaglen *Magu Plant*. *Rhowch amser iddo* i gynyddu'r gallu i gyfleu negeseuon am fagu plant yn gadarnhaol a dewisiadau cadarnhaol yn lle cosb gorfforol. Mae'r ymgyrch *Magu plant*. *Rhowch amser iddo* yn parhau i ddarparu gwybodaeth, cyngor a chefnogaeth gyda magu plant drwy wefan bwrpasol, hysbysebu digidol a sianeli cyfryngau cymdeithasol. Ar ôl codi'r cyfyngiadau sy'n ymwneud â Covid, mae sioe deithiol *Magu Plant*. *Rhowch amser iddo* hefyd wedi ymweld ag amrywiol leoliadau ledled Cymru, gan weithio gyda'r

gweithlu magu plant lleol i gyrraedd a darparu gwybodaeth a chynghor i rieni a gofalwyr yn yr ardal leol.

Cymorth Rhianta ar gyfer Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys: Buom yn gweithio'n agos gyda'r heddlu, awdurdodau lleol a rhanddeiliaid allweddol eraill i lunio cynigion ar gyfer cynllun dargyfeirio a fyddai'n galluogi'r heddlu i gyfeirio unigolion at awdurdodau lleol i gynnig cymorth magu plant wedi'i deilwra, fel amod o benderfyniad y tu allan i'r llys. Mae Llywodraeth Cymru wedi dyrannu £810,000 o gyllid grant i alluogi awdurdodau lleol i ddarparu'r cymorth hwn. Mae data'n cael ei gasglu i ddeall mwy am sut mae'r grant yn cael ei ddefnyddio, gan gynnwys nifer yr atgyfeiriadau drwy'r cynllun, a bydd hwn yn cael ei gyhoeddi pan fydd ar gael ac yn cael ei sicrhau o ran ansawdd. Lluniwyd canllawiau cynhwysfawr mewn ymgynghoriad ag awdurdodau lleol a'r heddlu, ac mae'r rhain ar gael yma:

[Grant Cymorth Rhianta ar gyfer Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys: canllawiau | LLYW.CYMRU](#)

Casglu, monitro a gwerthuso data: Nid yw ein trefniadau ar gyfer casglu a monitro data yn golygu cost cyllideb, gan fod gwaith casglu a dadansoddi data yn cael ei reoli gan staff Llywodraeth Cymru, gyda mewnbwn gan ein partneriaid mewn awdurdodau lleol, heddluoedd a Gwasanaeth Erlyn y Goron.

Rydym wedi comisiynu ymchwil i olrhain lefelau ymwybyddiaeth ac agweddau tuag at gosbi corfforol, drwy gwmni omnibws Beaufort (gwaith maes a gyflawnwyd ym mis Tachwedd 2022); amcangyfrifir bod cost yr arolwg hwn a'r adroddiad yn llai na £10,000 yn 2022-23.

Gwariant a ragwelir ar gyfer 2023-24:

Bydd y flaenraglen waith yn parhau i ganolbwyntio ar godi ymwybyddiaeth ac ymgysylltu; cefnogaeth gyda magu plant y tu allan i'r llys; a chasglu, monitro a gwerthuso data.

Mae dyraniad y gyllideb ar gyfer y gwaith gweithredu yn 2023-24 hyd at £1,260,000, sy'n cynnwys:

- Hyd at £400,000 ar gyfer codi ymwybyddiaeth ac ymgysylltu

- Hyd at £810,000 ar gyfer Grant Cymorth Rhianta ar gyfer Datrysiaidau y Tu Allan i'r Llys
- Hyd at £50,000 ar gyfer ymchwil a gwerthuso, gan gynnwys yr arolwg a'r adroddiad olrhain ymwybyddiaeth rheolaidd, ac ymchwil ansoddol ychwanegol posibl a fydd yn archwilio effaith y ddeddfwriaeth ar y rheini a allai gael eu heffeithio ganddi.

Codi ymwybyddiaeth ac ymgysylltu: Dyrannwyd hyd at £400,000 i gydnabod pwysigrwydd sicrhau bod cynifer o bobl â phosibl ledled Cymru yn ymwybodol o'r newid yn y gyfraith.

Mae ein hasiantaeth gyfathrebu yn defnyddio arolwg omnibws i dracio lefelau ymwybyddiaeth yn rheolaidd, sy'n dangos bod *Stopio Cosbi Corfforol* wedi llwyddo i gyrraedd lefelau uchel o ymwybyddiaeth. Yng ngoleuni hyn, rydym yn ystyried a allwn wneud rhywfaint o arbedion mewn cyllid sydd wedi'i glustnodi ar gyfer codi ymwybyddiaeth yn gyffredinol, ond byddwn yn parhau i ddarparu gohebiaeth wedi'i thargedu mewn meysydd penodol ac ar gyfer grwpiau penodol. Er enghraifft, gwyddom o wledydd eraill ei bod yn bwysig parhau i sicrhau bod gwybodaeth a chynghor ar gael i rieni newydd, ac i newydd-ddyfodiaid i'r wlad. Mae'n bosibl, felly, y bydd y gwariant ar godi ymwybyddiaeth ac ymgysylltu yn llai na £400,000, gan fod dulliau cyfathrebu wedi'u targedu yn gyffredinol yn costio llai na dulliau cyfathrebu torfol, ond byddwn yn monitro'r sefyllfa'n ofalus.

Cymorth rhianta ar gyfer datrysiaidau y tu allan i'r llys: Dyrannwyd cyllid dangosol o £810,000 y flwyddyn ar gyfer cymorth rhianta ar gyfer datrysiaidau y tu allan i'r llys hyd at 2024-25, i'n galluogi i adolygu a yw'r cyllid wedi'i anelu at y lefel gywir i helpu i sicrhau bod y cynllun dargyfeirio'n llwyddiannus.

Mae'n rhy fuan eto i ddod i unrhyw gasgliadau am hyn. Mae angen rhywfaint o amser ar y cynllun, ac mae angen i ni gasglu data am ychydig flynyddoedd i asesu canlyniadau'r cynllun.

Dylid nodi, os yw'r cymorth rhianta ychwanegol sy'n cael ei gaffael drwy'r grant yn fwy na'r angen i gefnogi'r cymorth rhianta ar gyfer datrysiaidau y tu allan i'r llys sy'n cael ei ddarparu ochr yn ochr â datrysiad y tu allan i'r llys sy'n cael ei gynnig gan yr heddlu, yna mae capasiti ychwanegol ar gael i gefnogi'r cymorth rhianta ehangach sy'n cael ei gynnig gan yr awdurdod lleol. O'r herwydd, mae'r grant yn cefnogi

amcanion polisi'r newid yn y gyfraith drwy hyrwyddo rhianta cadarnhaol, gan gynnwys sut i ddarparu arweiniad a disgyblaeth drwy ddulliau cadarnhaol yn lle cosbi corfforol.

Ymchwil: Bydd hyd at £10,000 o'r £50,000 o ddyraniad cyllideb ar gyfer ymchwil yn cael ei ddefnyddio ar gyfer yr arolwg a'r adroddiad olrhain omnibws blynyddol. Bydd y gweddill ar gael i gefnogi'r posibilrwydd o gaffael ymchwil ansoddol gydag ymarferwyr i archwilio sut mae'r newid yn y gyfraith wedi effeithio ar ddarpariaeth rheng flaen, os o gwbl.

- Goblygiadau ariannol neu a ragwelir yn 2022-23 a 2023-34 unrhyw is-ddeddfwriaeth sy'n berthnasol i blant a phobl ifanc o fewn portffolio'r Gweinidog.
- Gwybodaeth am effaith ariannol unrhyw ddeddfwriaeth berthnasol gan Senedd y DU.

8. Effaith costau byw ar ddyraniadau Cyllideb Ddrafft 2023-24

Gwybodaeth am effaith ddisgwyliedig costau byw ar yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn 2023-24 a chyfrifoldebau polisi ehangach y Gweinidog ar gyfer:

- Darparu gwasanaethau i blant a phobl ifanc gan y Byrddau Iechyd yng Nghymru ac effaith costau ynni cynyddol ar y ddarpariaeth hon.
- Polisi a goruchwyllo'r ddarpariaeth o holl weithgareddau gwasanaethau cymdeithasol Awdurdodau Lleol yng Nghymru ac unrhyw drafodaethau cysylltiedig gyda'r Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol, yn benodol:
- Effaith costau byw ar wasanaethau diogelu plant o ran anghenion cynyddol posibl ac unrhyw gostau uwch sy'n gysylltiedig â darparu gwasanaethau
- Effaith costau byw o ran darparu gofal cymdeithasol i blant, er enghraifft costau uwch gofal preswyl a maeth; costau byw uwch i aelwydydd sy'n cefnogi trefniadau Gofal gan Berthynas neu Warcheidwaeth Arbennig.

Costau Byw

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod effaith yr argyfwng costau byw ar iechyd a lles y boblogaeth, ac rydym yn gwneud popeth o fewn ein gallu i gefnogi pobl drwy'r

argyfwng costau byw hwn drwy ddarparu cymorth wedi'i dargedu i'r rheini sydd ei angen fwyaf a thrwy raglenni a chynlluniau sy'n rhoi arian yn ôl ym mhocedi pobl. Yn y flwyddyn ariannol hon, mae hyn yn werth tua £1.6bn ar draws holl gyllideb Llywodraeth Cymru.

Bydd y dyraniadau cyllideb drafft yn parhau i gynnig cymorth i'r rhai mwyaf anghenus, drwy amrywiaeth o raglenni a chynlluniau gros y llywodraeth. Er enghraifft, byddwn yn parhau i gynnig talebau Cychwyn Iach i ddarparu cymorth ychwanegol i brynu ffrwythau a llysiau iach yn ystod beichiogrwydd ac i rieni plant ifanc. Byddwn hefyd yn parhau i fuddsoddi yn ein dull system gyfan o wella lles meddyliol mewn ysgolion a mynediad rhwydd at gymorth iechyd meddwl, er enghraifft ein llinell gymorth CALL a therapi ar-lein.

Mae'r Cabinet wedi cytuno yn y gyllideb ddrafft i gynnal cyllid ar gyfer y Gronfa Cymorth Dewisol ar y lefelau presennol ar gyfer y ddwy flynedd ariannol nesaf (£38.5 miliwn), gan ddarparu £18.8 miliwn ychwanegol y flwyddyn ar gyfer y gyllideb sylfaenol. Mae'r Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol yn edrych ar opsiynau polisi o ran yr hyblygrwydd presennol a gweithrediad y contract newydd sy'n dechrau ym mis Ebrill 2023 a bydd yn gwneud cyhoeddiad pan fydd y cynlluniau'n cael eu cwblhau. Mae partneriaid yn dweud bod y gronfa hon yn hanfodol, yn enwedig yn ystod yr argyfwng costau byw. Ers mis Ebrill 2022 mae wedi darparu bron i £20 miliwn o gymorth i'r rhai sydd fwyaf agored i niwed yn ariannol, sy'n cynnwys cymorth ar gyfer taliadau tanwydd oddi ar y grid.

Bydd ymdrechion ar y cyd yn parhau i roi arian yn ôl ym mhocedi pobl, drwy raglenni fel y cynnig gofal plant am ddim, prydau ysgol am ddim i bawb yn ogystal â chynnal y gefnogaeth bresennol, fel presgripsiynau am ddim.

Rydym yn cydnabod yr effaith y gall bod yn ddi-waith ei chael ar lesiant y gweithlu, a bydd ein cyllideb ddrafft yn ein galluogi i ddarparu Cymorth yn y Gwaith parhaus tan fis Mawrth 2025 sy'n adeiladu ar y Gwasanaeth Cymorth yn y Gwaith presennol a ariennir gan Ewrop i ehangu'r gefnogaeth o'i ddarpariaeth bresennol yng Ngogledd a De-orllewin Cymru i Gymru gyfan o fis Ebrill 2023 ymlaen. Bydd hyn yn galluogi mwy o bobl sy'n absennol o'r gwaith, neu sydd mewn perygl o fod yn absennol oherwydd eu salwch corfforol neu feddyliol, i gael cymorth iechyd galwedigaethol am ddim i aros mewn gwaith.

Rydym hefyd yn darparu cymorth cyflogadwyedd parhaus i bobl sy'n gwella o salwch meddwl a/neu gamddefnyddio sylweddau ac sy'n ddi-waith. Mae'r cymorth mentora cyfoedion hwn yn cael ei ddarparu tan fis Mawrth 2025 a bydd yn helpu'r bobl fwyaf ymylol sydd bellaf oddi wrth y farchnad lafur i gael gwaith cynaliadwy, yn codi incwm aelwydydd ac yn darparu llwybr o dlodi gan ddod â sicrwydd i unigolion, teuluoedd a chymunedau.

Mae'r gyllideb ddrafft yn darparu ar gyfer parhad ein Cronfa Cefnogi Gofalwyr lwyddiannus. Sefydlwyd y gronfa yn 2020, a'i nod yw lliniaru effaith ariannol y costau byw cynyddol i ofalwyr di-dâl drwy grantiau uniongyrchol a datblygu gwasanaethau cefnogi lleol. Mae'r gronfa wedi llwyddo i leihau caledi ariannol ar unwaith gan gysylltu mwy o ofalwyr di-dâl â chefnogaeth barhaus. Ers ei lansio, mae wedi bod o fudd i dros 10,000 o ofalwyr di-dâl. Yn 2021-22, nid oedd 33 y cant o'r buddiolwyr yn ymwybodol o'r gwasanaethau cyn hynny. Mewn rhai ardaloedd roedd y ffigur hwn mor uchel â 70 y cant. Felly, drwy'r cynllun hwn, mae mwy o ofalwyr di-dâl yn cael cymorth ataliol i wella eu hiechyd meddwl a'u lles.

Mae'r argyfwng costau byw yn cael effaith wirioneddol ar ofalwyr ein teuluoedd agored i niwed yng Nghymru. Cafwyd sawl erthygl yn y wasg ac ymgyrch gan y Rhwydwaith Maethu yn nodi y gallai llawer o deuluoedd maeth a pherthnasau gael eu gorfodi i roi'r gorau i'r plant yn eu gofal os nad ydynt yn cael cymorth ychwanegol.

Mae Llywodraeth Cymru yn croesawu ymchwil y Rhwydwaith Maethu ynghylch costau llawn gofalu am blentyn mewn gofal maeth. Credwn y dylai'r rhai sy'n gofalu am ein plant sydd â phrofiad o ofal gael digon o adnoddau i dalu am gostau'r plant yn eu gofal. Gwnaethom gomisiynu adolygiad cynhwysfawr o'r Lwfans Sylfaenol Cenedlaethol, sef y lwfans craidd sylfaenol y mae gofalwyr maeth a gofalwyr sy'n berthnasau yn ei dderbyn i dalu am y costau sy'n gysylltiedig â gofalu am y plant yn eu gofal. Y bwriad yw y bydd hyn yn gosod meincnod ar gyfer cyfraddau talu i bob gofalwr maeth a gofalwr sy'n berthnasau. Roedd yr adolygiad yn cynnwys edrych ar yr union gostau sy'n gysylltiedig â gofalu am blentyn, a'r effaith ar allu teulu maeth i ennill neu ddiwallu anghenion yr holl blant yn y tŷ. Ar hyn o bryd rydym yn ystyried canfyddiadau'r adolygiad er mwyn pennu cyfraddau talu yn y dyfodol.

Gan weithio ochr yn ochr â Maethu Cymru, rydyn ni'n edrych ar sut gallwn ni gysoni'r cymorth sydd ar gael i ofalwyr maeth a gofalwyr sy'n berthnasau er mwyn cynnig cefnogaeth gyson i ofalwyr ledled Cymru. Bydd hyn yn cynnwys edrych ar sut gall awdurdodau lleol gefnogi rhai ymrwymadau ariannol megis darparu gostyngiadau yn y dreth gyngor a chael gafael ar gyfleusterau hamdden i gefnogi teuluoedd ymhellach.

Yn ddiweddar, rydym wedi cynnal adolygiad o'r cymorth craidd sydd ar gael, gan gynnwys cymorth ariannol, i deuluoedd Gwarcheidiaeth Arbennig yng Nghymru. Rydym wrthi'n adolygu'r canfyddiadau hyn a byddwn yn sefydlu Bwrdd Gweithredu Strategol i fwrw ymlaen â'r argymhellion o 2023/24 ymlaen.

Cyflog Byw Gwirioneddol

Mae cyflwyno'r Cyflog Byw Gwirioneddol ar gyfer gweithwyr gofal cymdeithasol wedi bod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru ac yn ymrwymiad allweddol yn ein rhaglen lywodraethu i adeiladu economi sy'n seiliedig ar egwyddorion gwaith teg, cynaliadwyedd a diwydiannau a gwasanaethau'r dyfodol. Bydd sicrhau gwell cyflog drwy godi'r Cyflog Byw Gwirioneddol sydd yn ein cyllideb ddrafft yn helpu i fynd i'r afael â chyflogau isel sy'n gysylltiedig â'r sector, yn cefnogi'r argyfwng costau byw ac yn gwneud gwaith gofal cymdeithasol yn fwy deniadol. Mae'r Cyflog Byw Gwirioneddol yn gwneud gwahaniaeth i fywydau a bywoliaeth, a dyma'r gwahaniaeth sy'n sicrhau bod gwaith yn talu a bod modd talu costau byw.

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg – Dyddiad: 18 Ionawr 2023

Sylwadau ar bob un o Gamau Gweithredu y cyllidebau Plant yn y Prif Grŵp Gwariant (MEG) lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys dadansoddiad ac esboniad o'r newidiadau rhwng Cyllideb Derfynol 2022-23 a Chyllideb Ddrafft 2023-24.

Cam Gweithredu: Cyflenwi Gwasanaethau'r GIG wedi'u Targedu					
BEL 060 – Dyraniad y Blynyddoedd Cynnar Cymru Iachach					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-24 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-24 (2024-25) £m
7.1	-	7.1	3.8	-	3.8

Mae BEL 60 yn y Cam Gweithredu Cyflenwi Gwasanaethau'r GIG wedi'u Targedu yn cynnwys y dyraniad cyllid gwreiddiol a wnaed i gefnogi Cymru Iachach.

Fel rhan o'r ddarpariaeth gyllidebol hon, pennwyd llinell sylfaen o £7m i gefnogi'r Blynyddoedd Cynnar (fel ar gyfer y gyllideb atodol gyntaf yn 2021).

Fel rhan o'r cynnydd o £28m yn y Gyllideb Ddrafft ar gyfer Gofal Plant a'r Blynyddoedd Cynnar a nodwyd yn 22-23, dyrannwyd £11.5m i ddechrau i BEL 60. Mae amryw o drosglwyddiadau cyllidebol wedi'u gwneud i'r Grant Plant a Chymunedau, sydd bellach yn rhan o'r MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, ac mae'r gyllideb ar gyfer 24-25 yn cynrychioli'r balans sy'n weddill.

Cam Gweithredu: Cefnogi Plant					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-24 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-24 (2024-25) £m
111.256	170.235	281.491	112.106	177.685	289.791

Mae'r rhan fwyaf o'r cyllid yn y cam gweithredu hwn yn cefnogi'r cynnig gofal plant (sy'n ddarostyngedig i drefniadau craffu gan y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg). Mae'r cam gweithredu hwn hefyd yn cynnwys cyllid ar gyfer y Grant Trawsnewid Plant sy'n Derbyn Gofal, sy'n darparu cyllid i nifer o fentrau sy'n gwella canlyniadau plant sy'n derbyn gofal er mwyn sicrhau bod pob plentyn mewn gofal yn cael yr un cyfleoedd bywyd â phlant eraill. Mae hefyd yn cynnwys y gyllideb Plant Agored i Niwed sy'n cefnogi plant sydd wedi cael eu mabwysiadu er mwyn sicrhau y gallan nhw a'u teulu gael gafael ar y gwasanaethau cymorth sydd eu hangen arnynt i ddechrau eu bywyd fel teulu.

Esboniad o'r Newidiadau i Gam Gweithredu Cefnogi Plant

Trosglwyddiadau MEG i MEG (Cylchol)

- **£160.235m (23-24) a £167.685m (24-25)** – Trosglwyddiad cylchol o gyllid y Grant Plant a Chymunedau i'r MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol.

Addasiadau i'r gyllideb yn y MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **£10.000m** – Cyllid ychwanegol wedi'i ddyrannu ar gyfer Dechrau'n Deg i gefnogi ehangu. Addasiad cylchol o Gam Gweithredu i Gam Gweithredu yn y MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol.

Cam Gweithredu: CAFCASS Cymru					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-24 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-24 (2024-25) £m
14.725	0.470	15.195	17.725	0.470	15.195

Mae Cafcass Cymru yn wasanaeth gweithredol a gaiff ei arwain gan alw sy'n darparu gwasanaeth statudol i'r Llys Teulu yng Nghymru ar ran Gweinidogion Cymru. Mae ymarferwyr Cafcass Cymru yn gweithio gyda bron i 11,200 o'r plant a'r bobl ifanc fwyaf agored i niwed yn y system cyfiawnder teuluol, gan sicrhau bod ein hymyriadau yn hyrwyddo llais y plentyn, yn canolbwyntio ar eu hawliau, eu llesiant a'u buddiannau pennaf er mwyn cyflawni gwell canlyniadau i'r plentyn dan sylw yn y System Cyfiawnder Teuluol yng Nghymru.

Mae'r sefydliad yn ceisio dylanwadu ar y system cyfiawnder teulu a gwasanaethau i blant yng Nghymru, gan ddarparu cyngor o ansawdd uchel i Weinidogion a sicrhau bod anghenion teuluoedd a phlant o Gymru yn cael eu hadlewyrchu mewn datblygiadau proses a pholisi. Ar wahân i gostau staffio a rhedeg y sefydliad, mae'r gyllideb yn darparu cyllid grant er mwyn helpu rhieni sydd wedi gwahanu, pan geir cyfarwyddyd i wneud hynny gan y Llys Teulu, i gael cyswllt â'u plant. Mae'r gyllideb hefyd yn cyllido'r gwaith o ddarparu'r rhaglen Gweithio Gyda'ch Gilydd er Lles Plant, sy'n cefnogi rhieni sydd wedi gwahanu, neu sydd wrthi'n gwahanu, i reoli eu hymddygiad eu hunain yn well er mwyn sicrhau bod anghenion emosiynol, ymarferol a chorfforol a budd pennaf eu plant yn cael y brif flaenoriaeth.

Esboniad o'r Newidiadau i Gam Gweithredu CAFCASS Cymru

Addasiadau i'r gyllideb yn y MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **£0.470m** – Cynnydd yn y gyllideb ar gyfer costau yn ymwneud â staff. Addasiadau technegol cylchol o Gam Gweithredu i Gam Gweithredu yn y MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (ailalinio ymrwymiad y gyllideb).

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Teitl: Craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2023-24 Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol

Barn ar y Gyllideb Ddrafft

1. Fel Llywodraeth Cymru, byddwn yn parhau i weithio i flaenoriaethu ein cyllidebau i warchod y rhai mwyaf agored i niwed a chynnal ein hymrwymiad i greu Cymru gryfach, tecach a gwyrddach wrth inni baratoi ein Cyllideb Ddrafft ar gyfer 2023-24. Fodd bynnag, nid oes amheuaeth fod hon wedi bod yn gyllideb heriol, a'r un fwyaf heriol ers datganoli.
2. Rydym wedi cyhoeddi ein Hasesiad Effaith Integredig Strategol o'r Gyllideb Ddrafft, sy'n amlinellu'r dystiolaeth gyd-destunol a fu'n sail i'n penderfyniadau am wariant, gan gynnwys y rheini sy'n ymwneud â phlant a phobl ifanc. Mae'r Asesiad hwn yn un o blith nifer o ddogfennau sydd wedi'u cyhoeddi fel rhan o'n Cyllideb Ddrafft, ac mae effaith y penderfyniadau am wariant wedi'i hamlinellu yn y prif naratif ym mhennod pedwar, a ategir gan yr Asesiad Effaith Integredig Strategol yn Atodiad A. Ar ôl cyhoeddi'r Gyllideb Ddrafft, byddwn yn cyhoeddi crynodeb helaeth o holl dystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidogion i bwyllgorau craffu'r Senedd ar y dyraniadau ym mhob Prif Grŵp Gwariant; bydd hyn yn rhoi cyfrif manylach o effaith penderfyniadau ynghylch y Gyllideb Ddrafft ar grwpiau gwahanol.
3. Sefydlwyd y Grŵp Cynghori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb, sef Grŵp Cynghorol y Gyllideb ar Gydraddoldeb yn flaenorol, ym mis Chwefror 2022. Rôl y Grŵp yw rhoi cyngor, adborth a thystiolaeth o safbwynt cydraddoldeb a chynhwysiant er mwyn sicrhau bod prosesau cyllidebol a threth yn gwella dros y tymor hwy, er mwyn cysoni cyllid â chanlyniadau yn well. Prif ddiben y Grŵp yw cefnogi'r broses o gyflawni Cynllun Gwella'r Gyllideb Llywodraeth Cymru (y Cynllun). Nod y Cynllun yw ystyried sut y gallwn wella'r ffordd rydym yn asesu effaith penderfyniadau ynghylch y Gyllideb. Rydym wrthi'n gweithio gyda Bwrdd Prosiect Cymru Ifanc Plant yng Nghymru i gyd-lunio fersiwn i bobl ifanc o'r Cynllun, i'w chyhoeddi ym mis Rhagfyr 2023.
4. Mae pobl ledled Cymru yn wynebu dyfodol ansicr o ganlyniad i'r argyfwng costau byw na welwyd ei debyg o'r blaen. Mae'r argyfwng hwn yn fwy tebygol o effeithio ar deuluoedd â phlant na theuluoedd hebddynt.
5. Bydd yn cael yr effaith fwyaf ar blant o aelwyd sydd â nodweddion gwarchodedig. Mae hyn yn cynnwys:
 - Plant a phobl ifanc anabl neu sy'n byw mewn aelwyd â pherson anabl
 - Plant Du, Asiaidd neu ethnig lleiafrifol
 - Plant mewn aelwydydd un rhiant
6. At hynny, mae'r teuluoedd sy'n wynebu mwy o risg o ganlyniad i'r argyfwng costau byw yn cynnwys:
 - Aelwydydd â phlant ifanc
 - Plant sy'n byw mewn teuluoedd mwy lle mae mwy o blant

7. Fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2023-24, mae nifer o ddyraniadau wedi'u gwneud mewn perthynas â Phlant a Phobl Ifanc. Mae hyn yn cynnwys parhau â'n hymrwymiad i gefnogi'r Grant Amddifadedd Disgyblion drwy ddyrannu £9m ychwanegol yn 2023-24. Bwriedir i hyn helpu plant a phobl ifanc o aelwydydd incwm isel a phlant sy'n derbyn gofal i oresgyn y rhwystrau ychwanegol sy'n eu hatal rhag gwireddu eu potensial yn llawn.
8. Caiff ysgolion yng Nghymru eu hariannu'n uniongyrchol gan awdurdodau lleol - darperir cyllid i ysgolion yn bennaf drwy'r setliad llywodraeth leol. O ganlyniad i'r penderfyniadau rydym yn eu gwneud, rydym yn darparu £227m ychwanegol yn 2023-24 a £268 ychwanegol yn 2024-25 i'r setliad llywodraeth leol, a fydd yn cynnwys cymorth i ysgolion; mae hyn yn adeiladu ar y £0.75bn a amlinellwyd gennym hyd at 2024-25 fel rhan o'n Hadolygiad o Wariant ar gyfer 2022-2025.
9. Yn ychwanegol at y cyllid rydym yn ei ddarparu i ysgolion drwy'r Setliad Llywodraeth Leol, rydym yn darparu cyllid ychwanegol drwy gyllidebau Addysg, gan gynnwys £5.5m ychwanegol i gefnogi parhad y Rhaglen Recriwtio, Adfer a Chodi Safonau yn unol ag ymrwymiad ein Rhaglen Lywodraethu, a £4.5m pellach i gefnogi'r gwaith o roi'r Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol ar waith fel rhan o'n rhaglen diwygio addysg hirdymor. At hynny, rydym yn darparu gwerth £9m ychwanegol i gefnogi'r ddarpariaeth ôl-16, gan gynnwys adolygiad o gyllid Adnewyddu a Diwygio a phwysau penodol eraill ar y chweched dosbarth mewn ysgolion a'r sector addysg bellach.
10. Rydym hefyd wedi gallu dyrannu £18.8m ar gyfer y Cynllun Cymorth Dewisol a £2.2m ar gyfer y Cynllun Peilot Incwm Sylfaenol. Awgryma data y caiff 50% o daliadau'r Gronfa Cymorth Dewisol eu gwneud i aelwydydd â phlant. Bydd y cymorth ychwanegol yn sicrhau bod y cyllid hwn yn parhau i fod ar waith pan fydd unigolion a theuluoedd ledled Cymru yn wynebu costau digynsail am hanfodion fel bwyd a thanwydd. Mae'r cynllun peilot incwm sylfaenol yn ymyriad radical sy'n cefnogi grŵp o bobl ifanc sy'n gadael gofal drwy roi incwm misol o £1,600 (cyn treth) iddynt. Rydym yn parhau i gefnogi'r cynllun peilot, a fydd ar waith dros y ddwy flynedd nesaf, ac yn dyrannu £2.2m ychwanegol yn 2023-24.

Gweithio ar draws y Cabinet i sicrhau bod y Gyllideb yn hyrwyddo cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol

11. Fel Cabinet, rydym yn ymrwymedig i hyrwyddo cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol; ystyrir y materion hyn drwy Is-bwyllgor y Cabinet ar Gostau Byw yn ogystal ag Is-bwyllgor y Cabinet ar y Rhaglen Lywodraethu.
12. Ym mis Mawrth eleni, cyflwynais bapur gerbron y Cabinet ar fesurau trawslywodraethol i drechu tlodi, a gefnogwyd yn ddiamwys gan fy nghydweithwyr yn y Cabinet. Cynhaliais gyfres o gyfarfodydd dwyochrog dilynol i drafod beth arall y gallwn ei wneud ar draws y llywodraeth i drechu tlodi ac anghydraddoldeb. Rhoddodd y Gweinidog Addysg a'r Gymraeg gyflwyniad yn yr Uwchgynhadledd ddiweddaraf ar Drechu Tlodi a Chostau Byw ym mis Tachwedd, ac mae'r Gweinidog Newid Hinsawdd a'r Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol hefyd wedi cyfrannu at yr Uwchgynadledau a gynhaliwyd gennym yn 2022. Mae'r Dirprwy Weinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol a minnau wedi cynnal nifer o gyfarfodydd ar y cyd â rhanddeiliaid am fod cysylltiad annatod rhwng ein hymrwymiad i wella canlyniadau i blant a phobl ifanc.

Tlodi Plant

13. Mae'r Gweinidogion yn ymrwymedig i gyflawni'r amcanion sy'n canolbwyntio ar leihau nifer y plant sy'n byw mewn aelwydydd heb waith, cynyddu sgiliau rhieni a phobl ifanc, lleihau anghydraddoldebau o ran addysg, iechyd a chanlyniadau economaidd, creu economi a marchnad lafur gref a chymryd camau i gynyddu incwm aelwydydd.
14. Fel y gwyddoch, mae Is-bwyllgor y Cabinet ar Gostau Byw, a gadeirir gan Brif Weinidog Cymru, yn rhoi cyfeiriad strategol i'n hymateb i'r argyfwng costau byw. Mae'r Pwyllgor yn canolbwyntio ymdrechion Llywodraethu Cymru a'n partneriaid ar wella canlyniadau i aelwydydd incwm isel a sicrhau dull gweithredu cydgysylltiedig ar draws portffolios.
15. Mae ein Strategaeth Tlodi Plant yn nodi amcanion Llywodraeth Cymru ar gyfer trechu tlodi plant drwy ganolbwyntio ar yr hyn y gwyddom ei fod yn gweithio'n dda gan ddefnyddio'r ysgogiadau sydd ar gael.
16. Byddwn yn adrodd ar gynnydd tuag at gyflawni ein hamcanion tlodi plant cyn y flwyddyn newydd. Rwyf wedi ymrwymo i ddiwygio'r strategaeth bresennol. Er bod yr amcanion yn dal i fod yn berthnasol, nid yw'r strategaeth ei hun yn cydnabod effaith y pandemig, ein hymadawiad o'r DU na'r argyfwng costau byw ar dlodi.
17. Bydd y strategaeth newydd yn nodi ein dull gweithredu ar y cyd fel Llywodraeth i drechu tlodi plant. Byddaf yn cyflwyno papur gerbron y Cabinet ym mis Ionawr a fydd yn rhoi'r cyfle i drafod ein dull gweithredu ymhellach.
18. Ni fydd fawr ddim costau yn gysylltiedig â datblygu'r strategaeth ddiwygiedig. Byddant yn ymwneud ag ymgysylltu â rhanddeiliaid a'r camau a gymerir i sicrhau bod rhanddeiliaid a sefydliadau, pobl a chymunedau a phlant a phobl ifanc yn cael cyfle i ddweud eu dweud. Bydd cyllid yn cael ei ddyrannu i'n helpu i gymryd camau i sicrhau bod lleisiau'r rhai y mae tlodi'n cael yr effaith fwyaf andwyol arnynt yn cael eu clywed.

Deilliannau addysgol, y Grant Datblygu Disgyblion a bylchau mewn cyrhaeddiad

19. Mae atal effeithiau tlodi ar gyrhaeddiad plant a phobl ifanc wrth wraidd ein Grant Datblygu Disgyblion blaenllaw. Rydym wedi ehangu'r Grant Datblygu Disgyblion o flwyddyn i flwyddyn i adlewyrchu'r cynnydd yn nifer y dysgwyr sy'n gymwys am brydau ysgol am ddim, gan ddyrannu mwy na £130m ar gyfer 2022-23. Mae hyn yn cynnwys Grant Datblygu Disgyblion y Blynnyddoedd Cynnar.
20. Mae'r argyfwng costau byw a'r dirywiad economaidd presennol yn effeithio ar aelwydydd incwm is. Gan adeiladu ar yr £20m ychwanegol a ddyrannwyd fel rhan o Adolygiad o Wariant y llynedd, rydym yn dyrannu £9m pellach i'r Grant Datblygu Disgyblion o 2023-24 i gefnogi ein dysgwyr mwyaf agored i niwed yn economaidd.
21. Rydym yn parhau i weithio'n agos gyda chynrychiolwyr rhanbarthol y Grant Datblygu Disgyblion i nodi'r meysydd hynny lle y gall cyllid gael yr effaith fwyaf, yn enwedig yng nghyd-destun argymhellion a nodwyd yr adroddiad ar yr Adolygiad o Wariant Ysgolion yng Nghymru; gan flaenoriaethu cyllid ychwanegol ar gyfer ysgolion mwy

difreintiedig; a gweithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau fformiwlâu cyllido ysgolion mwy cyson a thryloyw.

22. Rydym wedi nodi'n glir fod mynd i'r afael ag effaith tlodi ar gyrhaeddiad wrth wraidd ein cenhadaeth genedlaethol ym maes addysg. Mae gan y Grant Datblygu Disgyblion ran allweddol i'w chwarae yn hyn o beth, a byddwn yn adeiladu ar yr arferion effeithiol sydd eisoes yn bodoli drwy sicrhau ein bod yn targedu'r cyllid yn y ffordd orau posibl. Er mai mater i ysgolion ddylai penderfynu sut i ddefnyddio'r Grant Datblygu Disgyblion fod yn y pen draw, mae angen i'r penderfyniadau hyn fod yn fwy strategol ac yn fwy seiliedig ar dystiolaeth, ac mae angen iddynt gael eu monitro'n drylwyr o ran eu heffaith. I'r perwyl hwnnw, rydym wedi diweddarau telerau ac amodau'r grant a byddwn yn llunio canllawiau newydd i ysgolion ar ddefnyddio'r Grant Datblygu Disgyblion, gan weithio'n agos gyda'r Sefydliad Gwaddol Addysgol.
23. Rydym yn gweithio gyda Phrifysgol Bangor sy'n cynnal ymchwil ar dargedu cyllid amddifadedd ysgolion yn effeithiol yng Nghymru. Prif nodau'r prosiect ymchwil yw:
- Adolygu sut y caiff y Grant Datblygu Disgyblion ei ddefnyddio yng Nghymru a sut y caiff grantiau tebyg eu defnyddio mewn rhannau eraill o'r DU.
 - Adolygu'r prif ddangosyddion a ddefnyddir gan ysgolion i dargedu cyllid a dylunio ymyriadau.
 - Gwerthuso sut mae trefniadau adrodd yn effeithio ar ddysgu, staff ysgolion a deilliannau dysgwyr.
 - Adolygu a gwneud argymhellion ar fesurau priodol a thystiolaeth o ddeilliannau.
 - Nodi pa waith pellach y mae angen ei wneud i sicrhau y manteisir i'r eithaf ar waith llunio polisiau yn y dyfodol, prosesau dyrannu adnoddau a dulliau targedu adnoddau, a'u bod yn seiliedig ar dystiolaeth.
24. Mae plant sy'n derbyn gofal ymhlith ein plant a phobl ifanc mwyaf agored i niwed. Yn ogystal â chymorth drwy'r Grant Datblygu Disgyblion, ers 2021-22 rydym wedi darparu cyllid grant cychwynnol i nifer o awdurdodau lleol ledled Cymru er mwyn rhoi model Ysgolion Rhithwir ar waith, sydd â'r nod o wella profiadau a deilliannau addysgol plant sy'n derbyn gofal ar hyn o bryd a'r rhai sydd wedi derbyn gofal yn y gorffennol. Y gyllideb ar gyfer 2022-23 yw £1.1m ac mae hwn yn gynllun peilot parhaus a fydd yn parhau yn ystod ei flwyddyn olaf yn 2023-24.
25. Rydym wedi nodi grŵp bach o arweinwyr i weithio fel Pencampwyr Cyrhaeddiad a fydd yn darparu cymorth rhwng cymheiriaid penodol i benaethiaid mewn ysgolion sy'n rhan o'r cynllun peilot, yn mynychu trafodaethau bord gron ar wersi a ddysgwyd, yn rhannu eu profiadau ac yn eirioli dros y maes polisi pwysig hwn. Mae hwn yn gynllun peilot cefnogol a hunanddethol, sy'n gweithio gyda phenaethiaid sydd wedi dangos cynnydd parhaus wrth fynd i'r afael ag effaith tlodi ar gyrhaeddiad addysgol, sydd â phrofiad o fentora a meithrin gallu a dealltwriaeth o bwysau cynyddol costau byw ar rieni a theuluoedd. Bydd y cynllun peilot yn dangos arweinyddiaeth systemau ar waith, ac mae'n canolbwyntio ar yr hyn y gallwn ei ddysgu am y dull gweithredu cefnogol hwn i lywio polisiau ac arferion yn y dyfodol. Cynhelir y cynllun peilot gan yr Academi Genedlaethol ar gyfer Arweinyddiaeth Addysgol ac rydym yn darparu £157,600 ar gyfer y gwaith hwn.
26. Drwy Raglen Lywodraethu 2021-2026, mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymo o wneud y canlynol: *'Buddsoddi yn amgylchedd dysgu Ysgolion Bro, cydleo'i gwasanaethau allweddol, a sicrhau ymgysylltiad cryfach â rhieni a gofalwyr y tu allan*

i oriau traddodiadol. Mae hyn yn rhan allweddol o'n nod i sicrhau cydraddoldeb addysgol drwy ein polisi ar gyfer mynd i'r afael ag effaith tlodi ar gyrhaeddiad addysgol. Mae'n rhan yr un mor allweddol o'n nod i greu cymunedau cysylltiedig sy'n ffynnu ac sydd wedi'u grymuso.

27. Ein huchelgais yw sicrhau bod pob ysgol yng Nghymru yn Ysgol Fro sy'n ymateb i anghenion ei chymuned, yn meithrin partneriaeth gref â theuluoedd ac yn cydweithio'n effeithiol â gwasanaethau eraill.
28. Yn 2022-23, rydym wedi buddsoddi'r canlynol:
- £3.84m i gynyddu nifer y swyddogion ymgysylltu â theuluoedd a gyflogir gan ysgolion, gan sicrhau bod rhan o'u rôl yn canolbwyntio ar wella presenoldeb disgyblion;
 - £660k i dreialu'r broses o benodi rheolwyr ysgolion bro;
 - gwerth £20m o fuddsoddiad cyfalaf i alluogi ysgolion i ddatblygu ymhellach fel asedau cymunedol, gan wneud yr ysgol yn fwy hygyrch ac agored i'w chymuned leol.

Y Grant Disgyblion o Gymunedau Ethnig Lleiafrifol, Sipsiwn, Roma a Theithwyr

29. Rydym yn deall y rhwystrau penodol o ran iaith a diwylliant y gall plant o gefndiroedd ethnig lleiafrifol a Sipsiwn, Roma a Theithwyr eu hwynebu, a dyna pam y mae'n bwysig eu bod yn cael eu cefnogi i wireddu eu potensial yn llawn.
30. Rydym wedi darparu cyfanswm o £11m i awdurdodau lleol yn 2022-23 drwy'r Grant Disgyblion o Gymunedau Ethnig Lleiafrifol, Sipsiwn, Roma a Theithwyr i ariannu gwasanaethau cymorth awdurdodau lleol, a bydd y cyllid hwn yn parhau ar gyfer 2023-24. Mae'r cyllid hwn yn cefnogi anghenion addysgol pob plentyn a pherson ifanc o gymunedau ethnig lleiafrifol, gan gynnwys ffoaduriaid a cheiswyr lloches. Mae'r cyllid hwn yn cydnabod y rôl bwysig y mae gwasanaethau awdurdodau lleol yn ei chwarae i gefnogi plant a phobl ifanc, a'r cynnydd parhaus yn nifer y dysgwyr o gymunedau ethnig lleiafrifol y mae Cymraeg neu Saesneg yn iaith ychwanegol iddynt, y mae angen cymorth arnynt.

Cynhwysiant Digidol mewn ysgolion

31. Fel rhan o'n rhaglen 'Cadw'n Ddiogel. Dal ati i Ddysgu', roedd Cymru mewn sefyllfa dda i gefnogi pob dysgwr drwy ddarpariaeth dysgu ar-lein ac ni fu fawr o dro yn sefydlu cymorth ar gyfer dysgwyr a oedd wedi'u hallgáu'n ddigidol mewn ysgolion a gynhelir drwy'r sylfeini a sefydlwyd gan raglen technoleg addysg Hwb.
32. Cydnabu'r Sefydliad Polisi Addysg strategaeth ddigidol Llywodraeth Cymru, seilwaith presennol a chydweithrediad ag awdurdodau lleol fel ffactorau galluogi allweddol i ysgolion ledled Cymru gyflwyno dysgu digidol, yn enwedig yn ystod y pandemig.
33. Mae cydraddoldeb digidol yn hollbwysig ac mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymedig i nodi cyfleoedd newydd i gefnogi ysgolion ac awdurdodau lleol i wella safonau a lleihau effaith addysg ar aelwydydd, fel darparu'r cytundeb trwyddedu Microsoft Education i Gymru gyfan er mwyn galluogi pob dysgwr ac athro i lawrlwytho Microsoft Office gartref **am ddim**.

34. Mae Gweinidogion Cymru hefyd yn gwbl ymrwymedig i barhau i gefnogi platfform technoleg addysg Hwb er mwyn sicrhau mynediad teg i bob ysgol a gynhelir at becynnau ac adnoddau y gellir eu defnyddio unrhyw bryd, unrhyw le. Mae Llywodraeth Cymru wedi buddsoddi mwy na £180 miliwn, gan gynnwys £10 miliwn arall yn y flwyddyn ariannol hon, i ddiogelu seilwaith technoleg addysg ar gyfer y dyfodol ac wedi darparu mwy na 230,000 o ddyfeisiau defnyddwyr terfynol, ac mae gwaith sylweddol yn mynd rhagddo i ddiweddarau'r adnoddau a'r perifferolion addysgu a dysgu ledled Cymru er mwyn helpu i gyflwyno'r Cwricwlwm i Gymru.
35. Gall ysgolion ledled Cymru hefyd fanteisio ar lwyfan dysgu digidol Hwb, sy'n helpu i wella'r defnydd o dechnoleg ddigidol ar gyfer addysgu a dysgu. Mae Hwb yn rhoi mynediad i bob disgybl ac athro mewn ysgolion a gynhelir, yn ogystal â rhanddeiliaid eraill ym maes addysg, fel athrawon dan hyfforddiant ac athrawon cyflenwi, i amrywiaeth o seilwaith, pecynnau ac adnoddau digidol dwyieithog sy'n helpu i drawsnewid addysgu a dysgu digidol yng Nghymru. Mae llwyfan dysgu digidol Hwb wedi'i ddylunio i sicrhau y gellir defnyddio'r adnoddau, y pecynnau a'r gwasanaethau unrhyw le, unrhyw bryd, ar ddyfais wedi'i chysylltu â'r Rhyngwrdd.
36. Drwy'r mentrau hyn, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu sylfeini cenedlaethol a all gefnogi'r sector Addysg a'i drawsnewid. Mae hefyd yn sicrhau bod technoleg ddigidol wrth wraidd y Cwricwlwm i Gymru ac yn darparu cymorth i ysgolion i ysbrydoli ein hathrawon a'n dysgwyr i greu diwylliant sy'n ymgorffori arferion digidol.

Cynhwysiant ariannol a'i gysylltiadau â'r cwricwlwm newydd

37. Mae Cynhwysiant Ariannol a Chynllun Cyflawni Llesiant Ariannol Cymru yn cyd-fynd yn agos â'r cwricwlwm newydd i gynnig cyfleoedd dysgu i blant rhwng 3 a 16 oed.
38. Mae'r Cynllun Cyflenwi ar gyfer Cymru yn cynnig gweithgareddau sy'n anelu at helpu 90,000 yn fwy o blant a phobl ifanc yng Nghymru i gael addysg ariannol ystyrlon a chafodd ei lunio ar y cyd gan Lywodraeth Cymru a'r Gwasanaeth Arian a Phensiynau.
39. Mae addysg ariannol yn cyfeirio at unrhyw weithgaredd sy'n helpu plant a phobl ifanc i feithrin yr wybodaeth, y sgiliau a'r agweddau sydd eu hangen arnynt i reoli eu harian yn dda ar gyfer y dyfodol. Mae cysylltiadau cryf iawn rhwng addysg ariannol a'r rhan fwyaf o agweddau ar lesiant ariannol oedolyn/ar gyfer y dyfodol. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 yn rhoi uchelgais, caniatâd a rhwymedigaeth gyfreithiol i Gymru wella lesiant chymdeithasol, diwylliannol, amgylcheddol ac economaidd.
40. Mae'r camau gweithredu canlynol wedi'u nodi yn adran Sylfeini Ariannol y Cynllun:
- cefnogi undebau llafur i ddarparu cynlluniau cynilwyr ysgol i gynyddu nifer y plant oed ysgol sy'n cynilo'n rheolaidd i gefnogi gwydnwch ariannol. Mae Llywodraeth Cymru wrthi'n cefnogi pedwar undeb credyd i gynnal prosiectau cynilwyr ysgol ym Merthyr Tudful, Abertawe, Castell-nedd a Phort Talbot, Caerdydd a Phen-y-bont ar Ogwr. Defnyddir dulliau cyflawni gwahanol - caiff rhai cynlluniau eu harwain gan y plant er mwyn cynyddu'r cyfleoedd dysgu i'r eithaf, caiff rhai eu harwain gan athrawon/gwirfoddolwyr a chaiff eraill eu cynnal gan swyddog dynodedig yn yr ysgol;

- cyflenwi'r gwerslyfr dwyieithog Mae'ch Arian o Bwys i bob ysgol uwchradd yng Nghymru a gwerthuso ei effaith;
- Mae addysg ariannol yn y cartref, yn rhaglenni hyfforddi'r llywodraeth ac mewn lleoliadau ieuenctid eraill hefyd yn flaenoriaeth. Datblygwyd a threalwyd Siarad, Dysgu, Gwneud yng Nghymru. Mae'n helpu rhieni/gofalwyr i addysgu eu plant am arian gyda'r nod o wella gallu ariannol. Caiff rhaglen Siarad, Dysgu, Gwneud hefyd ei hymestyn i ymgorffori cynnwys i blant yn eu harddegau a phobl ifanc, gan alluogi rhieni plant hŷn i'w cefnogi wrth iddynt bontio i fyd oedolion. Digideiddio cynnwys Siarad, Dysgu, Gwneud drwy gwmpasu ac ymgysylltu ag asiantaeth ddigidol i greu a chyhoeddi cynnwys Siarad, Dysgu, Gwneud yn ddigidol.

41. Mae'r prosiect braenaru hyfforddiant athrawon a gynhelir gan Young Money mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru yn mynd i'r afael â'r cymorth cyfyngedig sydd ar gael i athrawon i ddarparu addysg ariannol. Y nod yw parhau i hyrwyddo'r dysgu yng Nghymru ac annog mwy o athrawon i fanteisio ar gymorth i wella eu gwybodaeth, eu sgiliau a'u hyder i addysgu am arian, a gwella gallu ariannol pob ifanc. Cyhoeddwyd canfyddiadau prosiect braenaru Cymru yn ystod Gwanwyn 2022 (gwerthusiad ymchwil <https://maps.org.uk/wp-content/uploads/2022/05/Prosiect-Braenaru-Cymru-Adroddiad-Terfynol-Cymraeg.pdf>)
42. Y nod yw ei lansio yn y tair gwlad arall erbyn diwedd 2022, gan gyflwyno'r hyfforddiant athrawon yn ystod gwanwyn 2023, yn barod ar gyfer gwaith gwerthuso a chynllunio'r camau nesaf yn ystod hydref 2024.
43. Mae swyddogion yn gweithio gyda'r Gwasanaeth Arian a Phensiynau a'r grŵp llywio i fonitro'r broses o roi'r camau gweithredu hyn ar waith yn barhaus, gan ystyried y newid yn y dirwedd yn sgil COVID-19 a'r argyfwng costau byw.
44. Cefnogir y Cynllun Cyflenwi gan fewnbwn gan fwy na 90 o randdeiliaid yng Nghymru, gan gynnwys banciau, cymdeithasau adeiladu, sefydliadol addysgol, adrannau'r llywodraeth, ac mae'r gwaith hwn ar y cyd â'r Gwasanaeth Arian a Phensiynau yn hanfodol i'w lwyddiant. Rydym yn parhau i weithio mewn partneriaeth i'w gyflawni.

Addysg uwch

45. Rydym yn darparu'r system cyllid myfyrwyr fwyaf blaenllaw yn y DU drwy gynnig grantiau costau byw i gefnogi'r rheini y mae angen y cymorth arnynt fwyaf. Caiff y lefelau uchaf o grantiau eu targedau at y myfyrwyr hynny o aelwydydd sydd â'r incymau isaf. Mae sicrhau y gall pob myfyriwr cymwys fanteisio ar yr un uchafswm o gyllid yn creu cyfle cyfartal i fyfyrwyr yng Nghymru.
46. Mae cymorth ar gael i'r rheini sy'n dymuno astudio cwrs addysg uwch dynodedig mewn prifysgol neu sefydliad addysg bellach yn y DU, boed hwnnw'n yn gwrs israddedig neu ôl-raddedig.
47. Rydym yn cynnig cymorth ychwanegol i fyfyrwyr anabl er mwyn sicrhau y gallant fanteisio ar yr un cyfleoedd addysg uwch a phrofiadau astudio â'u cyfoedion nad ydynt yn anabl. Mae grant nad yw'n ad-daladwy o fwy na £32,000 bob blwyddyn academaidd ar gael ar gyfer cymorth anfeddygol, cymorth symudedd, cyfarpar a lle

y bo angen, gwaith uwchraddio i lety byw. Nid yw'r grant yn seiliedig ar brawf modd ac mae ar gael i fyfyrwyr israddedig, ôl-raddedig, amser llawn, rhan-amser a dysgu o bell heb ostyngiad; mae'r cymorth yn seiliedig ar anghenion y myfyriwr.

48. Caiff unigolion sy'n gadael gofal dan 25 oed cymwys lefel uchaf y grant cynhالياeth sydd ar gael nad yw'n seiliedig ar brawf modd. Mae prifysgolion yng Nghymru hefyd yn cefnogi unigolion sy'n gadael gofal drwy wahanol brosiectau, bwrsariau a gwaith gydag elusennau arbenigol. Disgwylir i'r gwaith hwn barhau.
49. Mae Llywodraeth Cymru wedi gwrandao ar ofalwyr ifanc ac wedi gweithio gyda'r Cwmni Benthyciadau Myfyrwyr i wella canllawiau i ymarferwyr. O ganlyniad, cytunwyd ar fwy o ddisgresiwn wrth reoli presenoldeb gofalwyr, gan sicrhau nad oeddent yn cael eu cosbi'n ddiangen am fod yn absennol oherwydd eu cyfrifoldebau gofalu.
50. Rydym hefyd yn cynnig grantiau i'r rheini mewn addysg uwch sydd â chyfrifoldebau gofalu, gan gynnwys Grant Gofal Plant, Lwfans Dysgu i Rieni a Grant Oedolion Dibynnol.
51. Gall myfyrwyr â dibynyddion hefyd wneud cais am grantiau ychwanegol sy'n seiliedig ar brawf modd (sef Grantiau i Ddibynyddion) i helpu gydag unrhyw gostau ychwanegol y byddant yn mynd iddynt. Mae hyn yn cynnwys gofal plant. At hynny, ym mlwyddyn ariannol 2022/23, gwnaethom ddileu'r cyfyngiad a oedd yn atal myfyrwyr ar gyrsiau dysgu o bell i fanteisio ar y grantiau hyn, gan gydnabod y cynnydd mewn dysgu cyfunol a myfyrwyr sy'n awyddus i astudio'n rhan-amser er mwyn eu helpu i gydbwyso eu hymrwymadau presennol ac astudio. Mae'r grantiau hyn bellach ar gael i fyfyrwyr newydd a myfyrwyr sy'n parhau.
52. Rydym yn cydnabod na all llawer o fyfyrwyr sy'n astudio yng Nghymru fanteisio ar ein pecyn hael o gymorth i fyfyrwyr, ond mae'r cyllid rydym wedi'i ddarparu, i atgyfnerthu cronfeydd caledi a gwasanaethau iechyd meddwl a chymorth arall yn ystod y pandemig, a chymorth brys arall a gynigir i fyfyrwyr yn ystod yr argyfwng presennol, ar gael i bob myfyriwr, gan gynnwys ein myfyrwyr rhyngwladol.
53. Mae ehangu mynediad i addysg uwch a thu hwnt yn gwneud cyfraniad sylweddol at gymdeithas ac economi Cymru, yn cefnogi ein hymdrechion i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb, cyfiawnder cymdeithasol, symudedd cymdeithasol, uwchsgilio economaidd a gweithgareddau cenhadaeth ddinesig sefydliadau fel gweithio gydag ysgolion.
54. Mae Rhaglen Weithredu Ehangu Mynediad CCAUC yn nodi'r modd y mae'n mynd ati i ehangu mynediad o dan nifer o themâu strategol. Mae gofalwyr wedi'u cynnwys fel carfan heb gynrychiolaeth ddigonol ac un o flaenoriaethau strategol CCAUC yw: blaenoriaethu gofalwyr, plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal wrth ddatblygu strategaeth Ehangu Mynediad a'i rhoi ar waith. Mae camau gweithredu tuag at gyflawni'r flaenoriaeth hon yn cynnwys:
 - strategaethau a chynlluniau'r Rhaglen Ymestyn yn Ehangach i ddangos gwaith partneriaeth â sefydliadau addysg bellach, ysgolion a sefydliadau eraill i flaenoriaethu gweithgareddau i ofalwyr, plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal;
 - cyhoeddi canllawiau ar gynllun ffioedd a mynediad i annog cymorth i ofalwyr, plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal.

55. Cefnogir y Rhaglen Weithredu gan Raglen Ymestyn yn Ehangach CCAUC. Drwy weithio gydag ysgolion, colegau a chymunedau â blaenoriaeth, nod Rhaglen Ymestyn yn Ehangach yw annog mwy o unigolion o grwpiau a chymunedau â blaenoriaeth yng Nghymru i ddilyn cyrsiau addysg uwch drwy feithrin sgiliau a dyheadau addysgol a chreu cyfleoedd astudio a llwybrau dysgu arloesol i addysg uwch.
56. Dros gyfnod y strategaeth bresennol (2022/23 i 2024/45), mae CCAUC yn bwriadu buddsoddi £2m bob blwyddyn i gefnogi strategaethau Partneriaeth Ymestyn yn Ehangach. At hynny, mae sefydliadau addysg uwch yn ariannu eu cyfraniad at Raglen Ymestyn yn Ehangach drwy fuddsoddi £1.7m mewn cynllun ffioedd a mynediad bob blwyddyn, gan fuddsoddi cyfanswm o £3.7m bob blwyddyn dros gyfnod y strategaeth o 2022/23.
57. Nod y rhaglen yw ymgysylltu ag ysgolion cynradd ac uwchradd; pobl ifanc hyd at 18 oed; oedolion 21 oed a throsodd heb unrhyw gymwysterau addysg uwch, o ddau gwintel isaf Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru. Mae'r prosiect hefyd yn gweithio gydag unigolion sydd â phrofiad o ofal a gofalwyr; pobl ag anableddau; a phobl o gefndiroedd ethnig lleiafrifol er mwyn helpu i leihau'r rhwystrau i addysg a wynebir gan y grwpiau hyn.
58. Mae CCAUC wedi cael y dasg o barhau i gefnogi sefydliadau i wneud cynnydd cyflym a chyson wrth fynd i'r afael â hiliaeth a gwella profiad staff a myfyrwyr yn y sector addysg uwch, ni waeth beth fo'u cefndir hiliol. Mae hyn yn cynnwys sefydliadau yn gweithio tuag at gyflawni nod siarter i ddangos eu hymrwymiad i ddileu hiliaeth ac anghydraddoldeb hiliol ar bob lefel yn y sector.
59. Mae CCAUC wedi dyrannu cyllid i brifysgolion yng Nghymru i gefnogi cydraddoldeb hiliol ym maes addysg uwch. Diben y cyllid yw atal anghydraddoldeb, mynd i'r afael â gwrth-hiliaeth, cefnogi newid mewn diwylliant, a helpu i gyflawni Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol Llywodraeth Cymru.
60. Mae Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, a gyhoeddwyd gennym yn dilyn gwaith ymgynghori helaeth, yn cynnwys camau gweithredu penodol i sefydliadau addysg uwch. Mae'r nodau a'r camau gweithredu rydym wedi'u gosod ar gyfer sefydliadau addysg uwch yn adeiladu ar y gwaith da sydd eisoes yn cael ei wneud yn y sector ac yn cefnogi eu gwaith i wella profiad staff a myfyrwyr addysg uwch, ni waeth beth fo'u cefndir hiliol.
61. Mae gan bob prifysgol yng Nghymru gronfeydd caledi ar waith i gefnogi myfyrwyr sy'n wynebu anawsterau ariannol. Caiff gwybodaeth am y cymorth sydd ar gael ei darparu ar eu gwefannau a'i hyrwyddo drwy amrywiaeth o sianeli.
62. Mae ein prifysgolion wedi bod yn cymryd camau i gefnogi eu staff a'u myfyrwyr i ddelio ag effeithiau costau byw cynyddol a phwysau ariannol eraill. Ymhlith y mesurau sydd wedi'u rhoi ar waith mae cronfeydd caledi cynyddol, cynlluniau bwrsari sy'n seiliedig ar brawf modd, benthyciadau byrdymor a grantiau argyfwng; manau astudio cynnes; bwyd a phrydau cynnes am ddim neu gost isel. banciau bwyd ar y campws; cynhyrchion mislif am ddim; cyngor ariannol ar-lein am ddim; gweithgareddau chwaraeon a gweithgareddau eraill am ddim; yn ogystal â lwfansau milltired cynyddol i fyfyrwyr ar leoliadau.

63. Yn ychwanegol at gefnogi iechyd meddwl a llesiant myfyrwyr, bydd y camau y mae ein sefydliadau yn eu cymryd yn helpu myfyrwyr i gadw'n iach ac i barhau i astudio, gan sicrhau y gallant lwyddo a gwireddu eu huchelgeisiau a manteisio i'r eithaf ar eu profiad yn y brifysgol.
64. Gan gydnabod yr anawsterau a'r heriau penodol a achoswyd gan y pandemig, gwnaethom ddyrannu £50m o gyllid ychwanegol i CCAUC yn 2020-21 i atgyfnerthu cymorth i fyfyrwyr, yn enwedig y rheini a oedd yn wynebu anawsterau ariannol, emosiynol neu iechyd meddwl. Darparwyd £10m yn benodol i wasanaethau iechyd meddwl a llesiant myfyrwyr a £40m i atgyfnerthu cymorth i fyfyrwyr a oedd yn wynebu caledi ariannol.

Dyraniadau ar gyfer gwaith Swyddfa'r Comisiynydd Plant

65. Mewn cyd-destun ariannol heriol iawn, mae'n bleser gennym allu cynyddu cyllideb Comisiynydd Plant Cymru.
66. Bydd hyn yn galluogi Swyddfa'r Comisiynydd Plant i gyflawni ei gwaith pwysig fel sefydliad hawliau dynol annibynnol i gefnogi hawliau plant a sicrhau y caiff eu lleisiau eu clywed.
67. Bydd y cyllid hwn yn galluogi'r Comisiynydd newydd i gynllunio ei gwaith yn unol â'r blaenoriaethau a rannwyd â hi gan blant a phobl ifanc drwy arolwg Gobeithion i Gymru. Caiff canlyniadau'r arolwg hwnnw eu cyhoeddi yn y flwyddyn newydd. Ar ôl craffu'n ddiweddar ar Adroddiad Blynnyddol y Comisiynydd, mae'r Pwyllgor eisoes yn ymwybodol o rai o'r pryderon hynny sy'n ymwneud â'r ffaith nad oes gan blant ddigon o arian i dalu am y pethau sydd eu hangen arnynt.
68. Mae'n bleser gennym allu cynnal sefyllfa ariannol Swyddfa'r Comisiynydd Plant er mwyn iddi allu parhau â'i gwaith achos, ei gweithgareddau cyfranogi a'i hyfforddiant i gefnogi anghenion pob plentyn yng Nghymru.

CYPE(6)-02-23 – Papur i'w nodi 1

Y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
Seneddlechyd@senedd.cymru
senedd.cymru/Seneddlechyd
0300 200 6565

Senedd Cymru

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
SeneddHealth@senedd.wales
senedd.wales/SeneddHealth
0300 200 6565

Gillian Baranski
Prif Arolygydd
Arolygiaeth Gofal Cymru

8 Rhagfyr 2022

Annwyl Gillian

Llawer o ddiolch i chi a Vicky am ddod i'n cyfarfod ar 30 Tachwedd i drafod materion sy'n wynebu gofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol. Roedd yr Aelodau'n ystyried y drafodaeth yn ddiddorol ac yn addysgiadol.

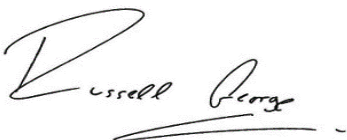
Yn ystod y cyfarfod, fe wnaethoch gytuno i ddarparu'r wybodaeth ganlynol:

- Y broses a ddilynir gan awdurdodau lleol ar ôl derbyn adroddiadau gofal AGC am gartrefi plant, ac a ydych yn cael unrhyw adborth ynghylch camau a gymerir o ganlyniad i'ch adroddiadau.
- Linc i'r offeryn data a ddefnyddir i fonitro'r ddarpariaeth gwasanaethau Cymraeg.
- Manylion y gwaith a gaiff ei wneud i wella arweinyddiaeth a rheolaeth yn y sector gofal cymdeithasol.

Nodwyd hefyd bod cynnydd wedi bod mewn atgyfeiriadau diogelu oedolion. A allech chi roi rhagor o wybodaeth i ni am natur yr atgyfeiriadau hyn, a beth, yn arbennig, yw'r materion diogelu penodol.

Byddwn yn ystyried ein blaenraglen waith yn gynnar yn y flwyddyn newydd, a byddai'n ddefnyddiol felly derbyn eich ymateb erbyn 27 Ionawr 2023.

Yn gywir

Russell George AS
Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg. We welcome correspondence in Welsh or English.

cc Jayne Bryant, Cadeirydd Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Senedd Cymru
Welsh Parliament

Tudalen y pecyn 77

Eitem 3.2

CYPE(6)-02-23 – Papur i'w nodi 2

Russell George AS
Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Seneddlechyd@senedd.cymru

Dyddiad / Date: 5 Ionawr 2023

Annwyl Russell George AS

Sesiwn dystiolaeth Arolygiaeth Gofal Cymru – 30 Tachwedd 2022

Diolch am wahodd Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) i gymryd rhan yn sesiwn sganio'r gorwel y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol er mwyn ystyried materion allweddol sy'n effeithio ar ofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol.

Fel y nodwyd yn eich llythyr dyddiedig 8 Rhagfyr 2022, atodaf ragor o wybodaeth a fydd, gobeithio, o gymorth i'r Pwyllgor:

1. Y broses a ddilynir gan awdurdodau lleol ar ôl cael adroddiadau gofal AGC ar gartrefi plant, ac a yw AGC yn cael unrhyw adborth ar y camau a gymerir o ganlyniad i'n hadroddiadau

Byddem yn disgwyl i wasanaethau plant pob awdurdod lleol feddu ar wybodaeth dda am bob plentyn sy'n derbyn gofal, p'un a yw'n cael gofal yn lleol neu y tu allan i'r sir. Mae dyletswyddau statudol ar wasanaethau cymdeithasol i wneud hyn. Yn ogystal, mae'r awdurdod lleol yn Rhiant Corfforaethol ac, felly, dylai'r Bwrdd Rhianta Corfforaethol graffu ar berfformiad pob agwedd ar wasanaethau plant.

Pan fyddwn yn cwblhau gweithgarwch arolygu awdurdod lleol, er na allwn bennu sut y bydd yr awdurdod lleol yn rhannu'r adroddiad, mae ein cod ymarfer cyhoeddedig ar gyfer adolygu gwasanaethau cymdeithasol yn nodi'r canlynol: *“Caiff yr adroddiad arolygu ei gyhoeddi ar ein gwefan o fewn 25 diwrnod i'r dyddiad y daw sylwadau'r awdurdod lleol i law. Disgwylir i'r awdurdod lleol gyflwyno'r adroddiad i aelodau etholedig a'i wneud yn destun proses graffu gyhoeddus drwy gyfarfod pwyllgor ffurfiol ac agored, gan hefyd wahodd AGC i fod yn bresennol yn y cyfarfod.”*

Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC)
Swyddfa Merthyr Tudful
Llywodraeth Cymru
Adeiladau'r Llywodraeth
Parc Busnes Rhydycar
Merthyr Tudful
CF48 1UZ
www.arolygiaethgofal.cymru

☎ 0300 7900 126

✉ ciw@gov.wales

Care Inspectorate Wales (CIW)
Merthyr Tydfil Office
Welsh Government
Government Buildings
Rhydycar Business Park
Merthyr Tydfil
CF48 1UZ
www.careinspectorate.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Byddwn bob amser yn mynd ar drywydd y meysydd i'w gwella a nodwyd yn ein hadroddiadau arolygu. Bydd y ffordd y byddwn yn gwneud hyn yn dibynnu ar y cydbwysedd rhwng y cryfderau a'r meysydd i'w gwella, yn ogystal â difrifoldeb y materion a nodwyd. Os byddwn yn nodi materion difrifol neu faterion difrifol a sylweddol, byddwn yn monitro cynnydd yn agos ac, o bosibl, yn cynnal arolygiad dilynol. Rydym wrthi'n diwygio ein cod ymarfer a byddwn yn fwy na pharod i'w rannu â'r pwyllgor pan fydd wedi'i gadarnhau.

O ran adroddiadau arolygu ar gartrefi gofal cofrestredig i blant, rydym yn rhannu'r rhain â'r awdurdod lleol lle mae'r cartref gofal wedi'i leoli a'r Consortiwm Comisiynu ar gyfer Plant Cymru. Mae uwch-reolwr tîm arolygu gwasanaethau plant AGC yn cyfarfod yn rheolaidd â rheolwr y Consortiwm ac, yn fwy cyffredinol, rydym yn cynnal cyfarfodydd rheolaidd â chomisiynwyr awdurdodau lleol er mwyn rhannu gwybodaeth a phryderon am wasanaethau rheoleiddiedig. Ni allwn wneud sylwadau ar faterion awdurdodau lleol unigol gan fod hyn yn amrywio ledled Cymru.

2. Adnodd Data AGC

Ar 1 Mawrth 2022, lansiodd AGC adnodd rhyngweithiol sy'n darparu gwybodaeth am nifer y gwasanaethau cartref gofal, gwasanaethau cymorth cartref a gwasanaethau gofal plant a chwarae a'u gwasgariad daearyddol yng Nghymru. Mae'n nodi nifer y lleoedd sydd ar gael, y brif iaith weithredol ac unrhyw weithgarwch gorfodi ar lefel yr awdurdod lleol neu'r bwrdd iechyd lleol. Caiff y wybodaeth ei diweddarau'n fisol. Mae'r adnodd data ar gael ar wefan AGC drwy'r ddolen ganlynol: [Adnodd Data | Arolygiaeth Gofal Cymru](#).

3. Manylion y gwaith sy'n cael ei wneud i wella arweinyddiaeth a rheolaeth yn y sector gofal cymdeithasol

Gwyddom mai pur anaml y bydd gwasanaethau gofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol yn methu pan fo'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth yn gryf ac yn effeithiol. Agwedd hanfodol ar arweinyddiaeth yw creu diwylliant cadarnhaol. Felly, rydym wedi bod yn gweithio gyda Gofal Cymdeithasol Cymru a'r Sefydliad Gofal Cymdeithasol er Rhagoriaeth i ystyried y dystiolaeth ar elfennau craidd diwylliannau cadarnhaol. Ochr yn ochr â hyn, rydym yn gweithio gyda Gofal Cymdeithasol Cymru i hyrwyddo'r model Arweinyddiaeth Dosturiol sy'n cael ei fabwysiadu gan wasanaethau iechyd a gofal ledled Cymru.

Rwyf wedi amgáu enghreifftiau o arferion cadarnhaol a rannwyd gan ein harolygwyr sy'n dangos sut y gall pethau bach wneud gwahaniaeth mawr i fywydau pobl.

4. Atgyfeiriadau diogelu oedolion

Yn anffodus, ni allwn roi manylion am y mathau o atgyfeiriadau diogelu a reolir gan awdurdodau lleol, na'u themâu. Dim ond â nifer bach o'r rhain y mae AGC yn ymwneud yn uniongyrchol, sef y rhai sy'n ymwneud â phryderon diogelu mewn gwasanaeth rheoleiddiedig.

Y llynedd, nododd awdurdodau lleol gynnydd yn nifer yr atgyfeiriadau diogelu, a allai fod wedi deillio'n rhannol o'r ffaith bod cymdeithas wedi ailagor wrth i gyfyngiadau COVID-19 gael eu llacio. Gall adroddiadau am oedolion sy'n wynebu risg o niwed neu gamdriniaeth

ddod o sawl ffynhonnell, a gallant gynnwys problemau fel achosion anniogel o ryddhau unigolion o'r ysbyty, amseroedd aros hir am ambiwlans neu gam-drin domestig.

Diolch am roi'r cyfle i AGC rannu'r wybodaeth ychwanegol hon â'r Pwyllgor. Gobeithio y bydd y wybodaeth yn fuddiol i lywio gwaith y Pwyllgor ond mae croeso i chi gysylltu â ni os gallwn fod o gymorth pellach.

Yn gywir

Gillian Baranski
Prif Arolygydd
Arolygiaeth Gofal Cymru

Engbreiffitiau o arferion cadarnhaol – y pethau bach

Mae'r engbreiffitiau canlynol, a rannwyd gan arolygwyr AGC, yn dyst i waith beunyddiol y gweithwyr gofal proffesiynol sy'n gweithio yn y gwasanaethau rydym yn eu harolygu.

1. Y gwasanaeth cymorth cartref sy'n darparu gofal a chymorth i bobl mewn tai â chymorth, sy'n cynnwys pobl ag anghenion cymhleth mewn gweithgareddau mewn ffordd greadigol drwy sefydlu cynllun menter gymdeithasol i dyfu a gwerthu cynnyrch gan roi cyfleoedd iddynt ddysgu ar lefel ymarferol am faterion amgylcheddol ar yr un pryd.
2. Cartref gofal a aeth ati yn ystod cyfnod COVID-19 i newid ystafell wely wag yn rheilffordd fach i ddau berson sy'n ymddiddori yn y fath beth – a oedd yn cynnwys mynyddoedd paper-mâché, ffermydd ac afonydd ac ati. Roedd yn wych.
3. Rheolwr a aeth â menyw oedd yn byw gyda dementia datblygedig i briodas ei hwyres yn ei hamser ei hun. Y staff a theulu a wnaeth yn siŵr bod gan y fenyw rywbeth deniadol i'w wisgo a'i bod wedi cael gwneud ei gwallt. Clywais ei fod wedi golygu llawer i'r teulu a'i fod wedi gwneud y diwrnod yn un arbennig.
4. Roeddwn yn arolygu gwasanaeth byw â chymorth ddydd Llun a gwnaethant ddangos eu system Cynllunio E:Ofal newydd i mi. Un o'r nodweddion hyfryd yw'r system recordiadau fideo, a ddefnyddir ganddynt mewn adolygiadau. Gellir cynnal yr adolygiad fel arfer a gall pawb drafod y cynlluniau a'r canlyniadau ac maent yn ychwanegu clip fideo ar y diwedd. Yn yr achos hwn, roedd yn cynnwys person ifanc sy'n gwneud gwaith gwirfoddol ac roedd y fideo yn ei ddangos wrth ei waith yn y gweithdy. Roedd yn hyfryd ei weld yn rhyngweithio â phobl a'r wên ar ei wyneb. Daeth y clip 30 eiliad syml â'r holl bwyntiau trafod yn fyw iddo.
5. Gwelais ddyn Tsieineaidd yn cael gofal mewn cartref lleol. Roedd y staff wedi bod yn cydweithio â'r teulu i greu poster ag ymadroddion Tsieineaidd cyffredin fel "hoffet ti gael diod?" yr oedd y staff yn eu defnyddio gydag ef. Dywedodd y teulu fod hyn wedi'i helpu i setlo yn y cartref.
6. Gwelais fenyw mamiaith Gymraeg mewn cartref preswyl. Roedd ei chynllun personol yn fanwl ac yn nodi ei bod hi'n hoffi gwrando ar Radio Cymru yn y prynhawn a'i bod yn gwerthfawrogi cael llonydd. Gwelais fod ganddi gadair freichiau mewn cornel dawel a'i bod yn hapus yn gwrando ar y radio.
7. Gwelais berson a fethodd fynd i angladd ei mam yn ystod y pandemig. Roedd y cartref wedi prynu mainc yn yr ardd a photiau blodau er cof am ei mam. Roedd y person yn gwerthfawrogi hyn gan ddweud ei fod wedi'i helpu i alaru.
8. Mewn un cartref gofal, mae pobl sy'n byw gyda dementia yn helpu yn yr ardd, ac mae hen gar y tu allan hefyd y gall pobl weithio arno.

9. Person ag anableddau dysgu sy'n defnyddio rhannau o hen gadeiriau olwyn i wneud rhai newydd y gellir eu defnyddio. Yna, cânt eu cludo i Affrica. Galluogodd y staff iddo deithio i'r lleoliad yr anfonwyd y cadeiriau olwyn iddo i weld sut roeddent yn cael eu defnyddio. Dyma oedd y tro cyntaf iddo deithio dramor.
10. Staff yn llon, er gwaethaf y ffaith bod ganddynt eu problemau eu hunain, gan eu gadael gartref er mwyn gwneud gwahaniaeth cadarnhaol i fywydau'r bobl maent yn gofalu amdanynt yn y cartref. (Arsylwad gan berson sy'n byw mewn cartref gofal oedd hwn).
11. Staff yn gwneud amser i wrando a dal dwylo.
12. Aelodau o staff yn rhoi cwtsh ac yn mynd o amgylch yn dweud 'nos da' cyn iddynt orffen eu shift.
13. Pobl gyda dementia yn cael cymorth i fynd i mewn i'r gymuned, gydag un cartref gofal yn helpu pobl i fynd i grŵp canu bob wythnos. Pan na fydd hyn yn bosibl, cynhelir ymarferion côr a sesiynau canu ar hap yn y cartref.
14. Helpu pobl i gadw mewn cysylltiad â theuluoedd, gan sicrhau bod ffôn y cartref yn cael ei ateb a bod pobl yn cael siarad â'u hanwyliaid pan fyddant yn dymuno.
15. Helpu pobl i gynnal eu hannibyniaeth a sicrhau na chaiff rhai gweithgareddau eu hatal oherwydd asesiadau risg gormodol. Er enghraifft, mae gan un cartref gofal degell a chyfleusterau gwneud diodydd poeth mewn cegin fawr / ardaloedd bwyta lle gall pobl wneud diod i'w hunain neu i'w hymwelwyr.
16. Gall aelodau o'r teulu gael pryd o fwyd yng nghwmni eu hanwyliaid.
17. Mae'r bobl a'u profiadau mewn bywyd yn cael eu gwerthfawrogi. Er enghraifft, helpodd un person gogydd dan hyfforddiant i wella'r grefi, a blesiodd bawb yn y cartref yn y pen draw.
18. Pobl yn cael help i ddilyn eu diddordebau eu hunain, gydag enghraifft o un person yn helpu i brynu deunyddiau celf fel y gallai barhau â'i gariad at baentio mewn dyfrlliw. Cafodd y gwaith celf a luniodd ei arddangos.
19. Staff yn gwneud rhywbeth 'gwirion' fel gwisgo wig llachar pinc, i godi gwên a sgwrs.
20. "Y fenyw bagiau", cydlynnydd llesiant yn ymweld â phob person yn y bore â'i bag arbennig o 'nwyddau', gan ddod â byrbryd blasus neu rodd ddefnyddiol fel pecyn o hancesi, ond yn bwysicach na hynny, pum munud o lawenydd, y mae pawb yn siarad amdano ac yn edrych ymlaen ato.
21. Caiff pobl ifancach gymorth i gymryd rhan yn y gymuned ac i ymgymryd â heriau fel Gwobr Dug Caeredin.

22. Galwad ffôn i rywun sy'n aros i'w weithiwr gofal ymweld ag ef yn ei gartref ei hun, i roi gwybod y bydd o bosibl bum munud yn hwyr.
23. Pobl sy'n cael gofal yn eu cartrefi eu hunain yn cael amserlen/rota, sy'n dangos pwy fydd yn eu helpu dros yr wythnos i ddod.
24. Pobl neu eu teuluoedd bob amser yn gallu cysylltu â rheolwr. Dywedodd un person wrthym am reolwr cymorth cartref "Mae'n wych, gallwch godi'r ffôn a bydd bob amser yn ateb."
25. Person yn cael cylchgrawn Cymraeg wythnosol a staff o gefndiroedd diwylliannol gwahanol iawn yn rhoi cynnig ar ynganu ambell air yn y Gymraeg, a oedd yn plesio'n fawr.
26. Rhestrau caneuon wedi'u personoli y mae teulu/ffrindiau wedi helpu i'w creu sy'n annog rhyngweithio cadarnhaol ac yn ddefnyddiol er mwyn dechrau sgwrs.
27. Timau ffordd o fyw yn ail-greu profiadau a gollwyd - e.e. nid oedd un fenyw erioed wedi bod i'r bale - ail-greodd y tîm y digwyddiad ar y sgrin fawr yn ystafell sinema'r cartref a chafodd wahoddiad go iawn ac aeth pobl ati i wisgo i fyny ar gyfer yr achlysur.
28. Clwb brecwast - y Cogydd yn coginio'n ffres ar gais yn y gegin gymunedol gan roi profiad o gaffi traddodiadol.
29. Staff gyda thalent fel cerddoriaeth a chanu yn canu i'r bobl yn y lolfa (operatig) a greodd argraff fawr.
30. Staff yn cydnabod bod rhywun wedi colli rhiant ac yn galluogi'r person hwnnw i blannu rhosyn yn yr ardd a chael mainc goffa y gall ei defnyddio yn ei gardd ei hun.
31. Gweithwyr gofal yn cael prydau bwyd â'r preswylwyr – dechreuodd rhai o'r preswylwyr yn cael cymorth i fwyta eu cinio ond erbyn diwedd y pryd roeddent yn ymdopi eu hunain.
32. Preswylwyr yn cael eu cynnwys mewn gwaith tŷ ar gyfer y cartref – plygu dillad gwely, golchi llestri, tynnu llwch a rhoi sglein – yn union fel y byddent yn ei wneud gartref! A gofalu am yr ardd ac ati (cynhelir asesiad risg ar gyfer popeth).
33. Preswylwyr yn rhannu eu sgiliau ag aelodau iau o'r staff – dosbarthiadau gwau / crosio.
34. Nosweithiau cymdeithasol – cwrw a phêl-droed, gwneud torchau Nadoligaidd â gwin twym ac ati. Roedd yn braf gweld y gweithgareddau gyda'r nos yn cael eu trefnu a bod pobl wedi gwisgo'n smart.

35. Pâr priod a symudodd i'r un cartref yn y pen draw – mae'r gŵr yn meddwl y byd o'i wraig ac mae'n teimlo ei fod yn rhan annatod o'i gofal gan fod ganddi ddementia, a phan fyddant gyda'i gilydd mae'n bwyta ac yn yfed yn well a gall weld gwelliant mawr yn ei llesiant. Maent yn cael treulio eu diwrnod gyda'i gilydd, ac mae e'n hoffi codi'n fore fel ei fod yn barod pan fydd hi wedi gorffen ei threfn arferol gyda'r gofalwyr. Gwelais nhw yn cael paned a bisged yn ei ystafell ac yn gwyllo'r newyddion, ac allai hi ddim tynnu ei llygaid oddi arno. Cariad pur. Mae'r gŵr yn 96 oed.
36. Defnyddio'r ardal awyr agored sydd ar gael mewn modd creadigol. Mae gan un o'r darparwyr fenter 'Budding Minds' lle mae'n defnyddio'r ardd i ehangu profiadau dysgu'r plant. Mae llawer o dir yn amgylchynu'r cartref, lle ceir twnelau polythen a choed ffrwythau. Yn y gorffennol, mae'r plant wedi gwneud eu jamiau a'u cyffeithiau eu hunain, a'u gwerthu mewn marchnad ffermwyr leol. Mae cartrefi eraill hefyd wedi defnyddio eu gerddi mewn modd creadigol er eu bod yn llawer llai, ac mae gan un ardd synhwyrâu a gwelyau uchel ar gyfer ffrwythau a llysiau. Roedd draenog yn ymweld â'r cartref arall, ac yn ystod yr arolygiad diwethaf, roedd un o'r plant yn ymchwilio i ba fwydydd y gallai draenog eu bwyta.
37. Bûm yn arolygu cartref plant, ac maent wedi cael dwy gath ers fy ymweliad diwethaf. Roedd hyn yn hyfryd i'r plant sy'n amlwg yn hoff iawn ohonynt ac mae'r cathod yn annwyl iawn (penderfynodd un syrthio i gysgu yn fy mag a'r llall ar y ddesg roeddwn yn ei defnyddio). Mae cefnogi plant i gael anifeiliaid anwes yn ffordd wych o ddangos iddynt y gellir ymddiried ynddynt i ofalu ac mae'n rhoi rhywfaint o ddewis, rheolaeth a chyfrifoldeb iddynt. Maent yn falch iawn o ddangos eu pysgod/madfallod/nadroedd/ieir ac ati i'r arolygwyr.
38. Ers dechrau fy ngyrfa arolygu (mwy na 30 o flynyddoedd), rwyf wedi annog darparwyr cartrefi gofal, yn enwedig ar gyfer pobl hŷn, i ofyn 'Beth yr hoffech ei gyflawni?' wrth asesu/derbyn. Rwy'n meddwl y gall y cwestiwn syml hwn helpu i newid agweddau person a'i berthnasau gan greu agwedd fwy cadarnhaol pan fydd angen cartref gofal ar rywun. Yn rhy aml o lawer, mae pobl yn meddwl mai rhywle i dreulio diwedd oes yw cartref gofal, yn hytrach na rhywle i ddechrau bywyd newydd, gwahanol lle gallent gael help i roi cynnig ar bethau newydd efallai. Mewn un cartref (nid un o fy rhai i ac mae'n bosibl nad oedd yng Nghymru), o ganlyniad i holi'r cwestiwn hwn, trefnwyd i un person fynd ar daith mewn balŵn aer poeth. Cafodd ei ffilmio hefyd a rhannwyd y fideo â gweddill y preswylwyr fel rhan o noson o adloniant.
39. Roedd cartref arall lle roeddent ar fin gofyn i deulu rhywun oedd â dementia i'w symud am ei fod yn aml yn mynd i mewn i ystafell preswlydd arall yn ystod y nos. Nid oedd yn gwneud dim byd, dim ond sefyll yno. Aeth aelod gofalgwr o'r staff gam ymhellach na'r disgwyl a thrwy ei wyllo, nododd mai mynd i mewn i weld yr amser ar ei chloc ydoedd gan nad oedd ganddo gloc ei hun. Prynwyd cloc iddo a ddigwyddodd hyn ddim eto.

40. Rwy'n credu mai'r peth gorau rwyf wedi'i weld yw'r arfer o gynnwys defnyddwyr gwasanaethau mewn prosesau recriwtio ac ar baneli cyfweld pan fydd staff newydd yn cael eu recriwtio.
41. Cartref gofal i bobl ag anableddau dysgu ac anghenion iechyd meddwl oedd hwn. Dywedodd un person sy'n defnyddio'r gwasanaeth wrth yr arolygydd fod un o'r gweithwyr cymorth yn mynd â hi i osod blodau ar fedd ei Mam ar ben-blwydd ei Mam. Roedd y daith gyfan yn deirawr o hyd.
42. Roedd un person wedi cysgu ar sofffa yn ei lolfa drwy gydol ei bywyd, a phan symudodd i mewn i'r gwasanaeth, roedd am i hyn barhau. Mae gan bob un ohonom syniadau unigol am ein cartref a'n bywyd cartref a'n hanghenion a'n gofynion sylfaenol. Byddai wedi bod mor hawdd i wasanaeth ddisgwyl i'r fenyw hon gydymffurfio a chysgu mewn gwely mewn ystafell wely safonol. Ond ni wnaethant hyn ac ar ôl cynnal asesiadau risg, cafwyd y gwasanaeth afael ar ddodrefn i'w galluogi i barhau i wneud hyn yn ddiogel. Roedd ei hystafell wely yn edrych fel lolfa, gyda'r 'gwely' yn cael ei baratoi ar y sofffa bob nos gan staff cymorth ac yna ei bacio ymaith ar gyfer y dydd. Mae'n dangos dealltwriaeth wych o'i hawl i gael safon byw ddigonol a'r hyn roedd y safon hon yn ei olygu iddi fel unigolyn.
43. Enghraifft arall oedd bod person oedd â nam gwybyddol eithaf sylweddol am barhau i fod yn annibynnol a darparu ar ei chyfer ei hun yn ei hardal ei hun. Archwiliodd y staff sut y gellid hwyluso hyn yn ddiogel a threfnwyd cegin fach gydag oergell, tostiwr, microdon a boeler dŵr uniongyrchol yn yr ystafell. Roedd cymorth ar gael i'r person pan oedd angen i'w helpu i baratoi ei phrydau bwyd ei hun. Roeddwn yn meddwl bod hon yn enghraifft wych o barchu hawliau rhywun ynghyd â'i hannibyniaeth a'i sgiliau byw o ddydd i ddydd.
44. Mae un preswilydd yn awdur/bardd cyhoeddedig. Er na all ysgrifennu mwyach, mae'n dal i adnabod ei waith o'r gorffennol ac yn falch iawn o'r hyn y mae wedi'i gyflawni. Trefnodd y cydlynnydd gweithgareddau sesiynau barddoniaeth i bobl ddarllen y llyfrau gyda'i gilydd gyda'r llyfrau'n cael eu harddangos o amgylch y cartref. Roedd y staff hefyd yn bwriadu cynnal 'sesiwn llofnodi llyfrau' lle gallai'r person lofnodi copïau a siarad am ei waith. Roedd yn wych gweld y staff yn cydnabod pwysigrwydd gwaith oes y person hwn iddo, ac yn ei ddathlu a'i barchu.
45. Yn ystod arolygiad, gwelwyd bod person sy'n byw gyda dementia datblygedig yn cael cyfnodau lle nad oedd yn gallu setlo. Roedd y teulu wedi prynu ci animatronig yr oedd wedi ymateb yn gadarnhaol iddo, gan roi cwmniâeth a sicrwydd ar adegau o bryder neu rwystredigaeth. Roedd y staff yn sicrhau bod "Rex" y ci gyda'i berchennog pan oedd yn y cartref ac yn ymgysylltu â'r ci fel ffordd o gyfathrebu â'r person. Siaradais â'r person yn ystod fy ymweliad ac roeddwn yn cael trafferth i'w gael i sgwrsio nes i mi gynnwys Rex yn y sgwrs, gan ofyn a oedd yn gi da ac a oedd yn hapus yn byw yn y cartref, a oedd yn cael bwyd blasus i'w fwyta ac ati. Gwelais y person yn siarad â'r ci drwy gydol y dydd

ac roedd cofnodion yn dangos bod y staff yn ei ddefnyddio fel ffordd o dawelu sefyllfaoedd a rhoi sicrwydd i'r person.

46. Trefnu parti 'ffarwelio' i berson iau ar ddiwedd ei oes (ar gais y person hwnnw) lle daeth ffrindiau a theulu ynghyd, gan gadw pellter cymdeithasol, i chwarae ei hoff gerddoriaeth yn fyw yn yr ardd. Gwrandawodd y person o'r balconi gan fwynhau peint a chael noson i'w chofio.
47. Cysylltodd un gwasanaeth â'r ysgol gynradd leol i greu cynllun cyfaill gohebol i annog plant i ysgrifennu at bobl hŷn nad oeddent yn cael ymwelwyr. Cafodd y plant gwrdd â'r preswylwyr pan ddaeth y cyfyngiadau i ben. Ceir defnydd cynyddol o gysylltiadau sy'n pontio cenedlaethau mewn llawer o wasanaethau nawr.
48. Darparwr gofal cartref a logodd sied awyrennau i ddod â phobl a'u prif ofalwyr ynghyd i gael te parti gan gadw pellter cymdeithasol, fel nad oedd y gofalwyr yn teimlo mor ynysig yn ystod y pandemig.
49. Staff o gartref gofal yn mynd i'r ysbyty i annog pobl i fwyta - roeddent yn gyndyn o fwyta oherwydd eu hofn o 'ddieithriaid' neu nam gwybyddol.
50. Gwneud yn siŵr bod cynllun dodrefn ystafell wely pobl â nam ar eu golwg yn adlewyrchu'r cynllun yn y cartrefi lle roeddent yn byw cyn gorfod mynd i fyw mewn gwasanaeth.
51. Cynllun gofal a luniwyd gan berson nad oedd yn gallu darllen. Roedd wedi mynd ati i dorri lluniau o fwydydd yr oedd yn cael ei annog i'w bwyta a bwydydd i'w hosgoi er mwyn ei helpu i golli pwysau, i fod yn iach ac i allu mynd i nofio. Roedd yr adolygiad o'r cynllun yn cynnwys tystysgrifau o grŵp colli pwysau roedd yn aelod ohono.....a llun o'r person, yn y pen draw, yn ei bwll nofio lleol ar ôl iddo golli 12 stôn a gwrthdroi cyflyrau iechyd a oedd yn bygwth ei fywyd.
52. Annog anifeiliaid anwes – naill ai cyfleoedd i'r staff ddod â'u hanifeiliaid anwes i'r cartref – neu anifeiliaid anwes y mae'r gwasanaeth yn berchen arnynt neu gyfleoedd i unigolion gael anifeiliaid anwes. Roedd o leiaf ddau gartref gofal a oedd yn galluogi pobl hŷn i dreulio amser gyda cheffylau. Mae un gwasanaeth lle trefnir i fulod ddod ar ymweliadau a cheir llawer o enghreifftiau o sŵau symudol â chreaduriaid estron ynghyd â chynlluniau anwesu cŵn. Ceir rhai enghreifftiau hefyd o gyfleoedd magu anifeiliaid yn cael eu defnyddio mewn modd therapiwtig – ieir.
53. Galluogi pobl i ffarwelio. Weithiau, bydd pobl yn symud i gartref gofal ar ôl i'w priod neu brif ofalwr farw. Bydd llawer o bobl yn methu mynd i angladd, felly mae cael help i ymweld â bedd neu leoliad arwyddocaol yn gysur enfawr.
54. Yn aml, bydd darparwyr gwasanaethau oedolion iau a phlant yn ceisio hyrwyddo urddas drwy roi bagiau priodol i unigolion – i'w harbed rhag gorfod defnyddio

bagiau du a bagiau plastig ar gyfer eiddo sy'n creu stigma pan fydd yn rhaid iddynt symud i rywle arall neu fynd i'r ysbyty.

55. Cyflwyno galwadau ffôn/negeseuon testun rheolaidd ag aelodau'r teulu i roi gwybod iddynt am ddiwrnodau hapus a chyflawniadau, nid dim ond cysylltu â nhw i roi gwybod am salwch neu ddamwain.
56. Defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol i anfon neges fideo neu roi diweddariadau Facebook er mwyn i deuluoedd gadw mewn cysylltiad â phreswylwyr.
57. Sicrhau bod ystafell ar gael i ymwelwyr aros dros nos pan fyddant yn treulio diwrnodau olaf oes ag anwylun.
58. Gallu defnyddio mamiaith, yn enwedig wrth fynd i apwyntiadau ysbyty neu mewn cyfnod o drallod.
59. Cofnodion Llyfrau Straeon – cymryd cofnod o atgofion pobl a'u rhannu fel rhoddion gwaddol ag anwyliaid pan fydd y person yn marw. Gall weithredu fel cymorth i 'angori' pobl sydd mewn trallod neu wedi drysu, i gynnig pwyntiau sgwrsio ac i roi cysur ond hefyd mae'n werthfawr iawn i deuluoedd ddathlu bywyd rhywun ar ôl iddo farw.
60. Mae cymaint o enghreifftiau sy'n digwydd bob dydd, o staff yn mynd i brynu papur newydd i rywun ar ei ffordd i'r gwaith, i eistedd gyda rhywun sy'n marw, pan fydd eu shifft wedi gorffen, fel nad yw'r person ar ei ben ei hun.

Eitem 3.3

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

Seneddlechyd@senedd.cymru

senedd.cymru/Seneddlechyd

0300 200 6565

Senedd Cymru

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

SeneddHealth@senedd.wales

senedd.wales/SeneddHealth

0300 200 6565

CYPE(6)-02-23 – Papur i'w nodi 3

Y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Chris Llewelyn

Prif Weithredwr

Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru

8 Rhagfyr 2022

Annwyl Chris

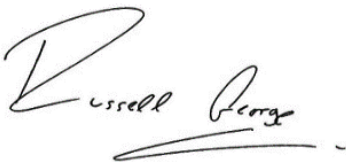
Yn ei gyfarfod ar 30 Tachwedd, cynhaliodd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol sesiwn sganio'r gorwel gydag Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) i archwilio'r prif faterion sy'n effeithio ar ofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol.

Fe drafodwyd y mater o adroddiadau AGC, er enghraifft adroddiadau arolygu ar gartrefi plant, a'r hyn sy'n digwydd iddynt ar ôl cael eu cyflwyno i'r awdurdod lleol perthnasol. Mae aelodau'n awyddus i ddeall y broses a bydden nhw'n ddiolchgar petaech yn gallu egluro:

1. Beth sy'n digwydd i'r adroddiad ar ôl ei gyhoeddi, er enghraifft a gaiff ei ystyried yn ffurfiol gan y pwyllgor craffu perthnasol.
2. Sut mae camau'n cael eu gweithredu.
3. Sut mae camau gweithredu'n cael eu monitro a gan bwy.

Byddwn yn ystyried ein blaenraglen waith yn gynnar yn y flwyddyn newydd, a byddai'n ddefnyddiol felly derbyn eich ymateb erbyn 27 Ionawr 2023.

Yn gywir

Russell George AS

Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg. We welcome correspondence in Welsh or English.

cc Jayne Bryant, Cadeirydd Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Senedd Cymru
Welsh Parliament

Tudalen y pecyn 88

Y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Health and Social Care Committee

Julie Morgan AS
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol
Llywodraeth Cymru

16 Rhagfyr 2022

Annwyl Julie,

Yn ei gyfarfod ar 30 Tachwedd, cynhaliodd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol sesiwn sganio'r gorwel gyda Phrif Arolygydd a Dirprwy Brif Arolygydd Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) i drafod y prif faterion sy'n effeithio ar ofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol.

Mae trawsgrifiad o'r cyfarfod ar gael ar ein **gwefan** ond roedd yna negeseuon clir ac amlwg iawn ynghylch pa mor fregus yw'r sector gofal cymdeithasol yr oedd y Pwyllgor am dynnu eich sylw atynt.

Galw cynyddol am wasanaethau

Dywedodd y Prif Arolygydd wrthym y bu cynnydd digynsail yn y galw am ofal cymdeithasol:

"...what we are faced with at the moment is a recruitment and, as seriously, a retention crisis for social workers and for social care workers, which is leading to significant fragility for services, and particularly in homecare and domiciliary support."

Pan wnaethom gymryd tystiolaeth yn gynharach eleni ar gyfer ein hymchwiliad i ryddhau cleifion o ysbytai ac effaith hynny ar y llif cleifion drwy ysbytai, dywedwyd wrthym fod y sefyllfa o ran gofal cymdeithasol wedi bod dan bwysau ers blynyddoedd lawer, a bod y pandemig wedi gwaethygu'r hyn a oedd eisoes yn sefyllfa heriol iawn. Ar 30 Tachwedd, disgrifiodd y Prif Arolygydd argyfwng recriwtio a chadw o ran gweithwyr cymdeithasol a gweithwyr gofal cymdeithasol, sy'n arwain at fregusrwydd sylweddol i wasanaethau gofal, yn enwedig ym maes gofal cartref a chymorth cartref. Dywedodd y Prif Arolygydd wrthym:

"...what we see is essentially a health and care system that is gridlocked. Many social care leaders are describing it in terms of crisis, and we don't use that word lightly."

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
SeneddIechyd@senedd.cymru
senedd.cymru/SeneddIechyd
0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
SeneddHealth@senedd.wales
senedd.wales/SeneddHealth
0300 200 6565

Y gweithlu

Fel y nododd y Prif Arolygydd, hwn fydd y trydydd gaeaf lle mae'r sector gofal cymdeithasol wedi bod dan bwysau sylweddol. Mae'r gweithlu'n flinedig iawn ac wedi'i ddisbyddu, ac mae'r staff presennol yn gweithio sifftiau hirach a mwy o oriau (oherwydd prinderâu staff) - nid yw hynny'n gynaliadwy. Mae cryn bryder, felly, ynghylch gwytnwch y gweithlu.

Mae'r angen am gydraddoldeb rhwng gweithwyr gofal cymdeithasol a'u cymheiriaid yn y GIG, o ran cyflog a telerau ac amodau, wedi bod yn broblem ers amser maith, ac mae pwyllgorau olynol yn y Senedd wedi bod yn galw amdano. Y gobaith oedd y byddai'r sylw a roddwyd i ofal cymdeithasol drwy'r pandemig yn helpu i godi proffil gofal cymdeithasol, a byddai'r angen i fynd i'r afael â rhai o'r materion sydd wedi bod yn endemig ers blynyddoedd lawer yn cael ei ddatrys. Felly, roedd yn siomedig clywed gan y Prif Arolygydd ei bod yn ymddangos bod y proffil uwch wedi bod yn fyrhoedlog i ofal cymdeithasol.

Mae canfyddiad o hyd bod gwaith gofal cymdeithasol yn weithlu cyflog isel a sgiliau lefel isel. Os ydym am ddatblygu'r gweithlu, mae parch cydradd a chydraddoldeb o ran telerau ac amodau yn hanfodol er mwyn chwalu'r myth hwn a recriwtio a chadw niferoedd digonol o staff gofal cymdeithasol. Dywedodd AGC wrthym, os nad eir i'r afael â'r sefyllfa staffio fel mater o frys ar lefel genedlaethol, fe fydd awdurdodau lleol a darparwyr gofal cymdeithasol mewn perygl o beidio â chyflawni eu dyletswyddau statudol a rheoleiddiol.

Y pwysau ar ofalwyr di-dâl

Yn ystod ein hymchwiliad i ryddhau cleifion o'r ysbyty, clywsom bryderon am y pwysau sy'n cael ei roi ar deuluoedd a gofalwyr di-dâl i lenwi'r bylchau yn y ddarpariaeth gofal.

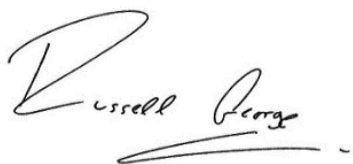
Dywedodd y Prif Arolygydd wrthym nid yn unig fod gormod o bobl yn aros am asesiad o'u hanghenion, ond hefyd yn rhy aml nid oes digon o gapasiti yn y system i ddiwallu'r anghenion hynny yn dilyn asesiad. Yn ogystal, nid yw cynlluniau gofal a chymorth pobl yn cael eu hadolygu yn unol â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Mae hyn yn golygu pan fydd anghenion pobl yn newid ac efallai fod angen mwy o ofal arnynt, nid yw hyn yn cael ei ddarparu. Tynnodd sylw hefyd at y pwysau anghynnaladwy sy'n cael ei roi ar ofalwyr di-dâl i lenwi'r bylchau mewn gofal.

Rydym hefyd yn rhannu pryderon AGC fod pobl yn dal i gael eu rhyddhau o'r ysbyty i gartref gofal pan mai eu dewis yw dychwelyd adref ond nid yw hyn yn bosibl gan nad oes pecynnau gofal addas ar gael. Dywedodd y Prif Arolygydd mai hwn yw'r 'opsiwn lleiaf gwael'. Dywedodd AGC wrthym, lle nad oes dewis arall yn lle cael ei ryddhau o'r ysbyty i gartref gofal, ei bod yn bwysig bod pobl yn cael y gefnogaeth briodol er mwyn eu galluogi i fod mor annibynnol â phosibl tra'n byw yn y cartref gofal.

Mae hyn yn golygu y dylid darparu gwasanaethau ailalluogi 'o fewn cyrraedd' neu gefnogi staff gofal mewn cartrefi gofal i ddatblygu sgiliau ailalluogi ychwanegol.

Nid oes yr un o'r materion hyn yn newydd. Yn wir, gwnaethoch gydnabod llawer ohonynt yn eich ymateb i argymhellion ein hadroddiad ynghylch rhyddhau cleifion o ysbytai. Fodd bynnag, nid ydym wedi cael sicrwydd eto bod gwaith yn mynd rhagddo gyda'r cyflymder a'r brys sydd eu hangen i fynd i'r afael â'r materion hyn, a sicrhau newid gwirioneddol yn y sector. Rydym yn nodi bod y Fforwm Gwaith Teg Gofal Cymdeithasol i fod i gyhoeddi diweddariad ar gynnydd erbyn diwedd 2022. Rydym yn disgwyl â diddordeb am yr adroddiad hwn ac yn awyddus i weld camau pellach yn cael eu cymryd i wella tâl ac amodau gwaith y gweithlu gofal cymdeithasol a mynd i'r afael â'r prinderau er mwyn datgloi ein systemau iechyd a gofal.

Yn gywir

Russell George AS

Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg. We welcome correspondence in Welsh or English.

Eitem 3.5

CYPE(6)-02-23 - Papur i'w nodi 5

Comisiynydd
Plant Cymru

Children's
Commissioner
for Wales

To:

Dear Jayne

Jayne Bryant MS
Chair
Children, Young People
and Education
Committee
Senedd Cymru

Re: Annual scrutiny follow-up

Thank you for your letter dated 14th December. I would also like to thank you and the committee members and clerks for your time and questions in the scrutiny session for my 2021-22 Annual Report and Accounts. I look forward to working with you all during my term as Commissioner.

Via email only

I will answer each of the requests in your letter in turn.

Date: 12th January
2023

- 1) *Provide more information about whether, and to what extent, young people were involved in and consulted about the move of the Children's Commissioner's office from Swansea to Port Talbot.*

Our young person's advisory panel were kept updated throughout the process of planning for and completing our office move, with quarterly updates provided through our regular meetings. In 2018, when we began the process of seeking new accommodation with the expiry of our lease at Oystermouth House, Swansea, we consulted our young person's advisory panel.

Of the responses we received, the following priorities were identified:

- *more important for people to be aware of the existence of the Children's Commissioner, rather than where the office is located*
- *the location of the office cannot simply be deemed more 'convenient' in one location or another, as you represent all children and young people in Wales*
- *most important thing that your office could offer is accessibility, as perhaps the most likely children and young people who need to access your services may have accessibility requirements*

Tŷ Llewellyn/Llewellyn House
Parc Busnes Glan yr
Harbwr/Harbourside Business Park
Heol yr Harbwr/Harbourside Road
Port Talbot
SA13 1SB

Tudalen y pecyn 92

post@comisiynyddplant.cymru
post@childrenscommissioner.wales

comisiynyddplant.cymru
childrenscommissioner.wales

Croesawn ohebiaeth yn y Gymraeg yn ogystal â'r Saesneg ac mewn amryw o fformatau
We welcome correspondence in the medium of Welsh and English as well as alternative formats

- *the priority should be to ensure Welsh children are aware of the Children's Commissioner and what the Children's Commissioner does*
- *perhaps this is an opportunity to consider the possibility of having an appropriate centre to raise awareness of the Commissioner and her work. It would be great to have 'The Children's Commissioner for Wales Centre' - where there would be offices for staff, an exhibition of the Commissioner's work so far, meeting rooms (that could be used by the Advisory Panels potentially) and rooms for workshops and school visits and members of the public.*
- *It's accessible to children in Wales*
- *Appropriate facilities that you can make full use of A safe and affirmative atmosphere for children in Wales to be able to share their opinions and feelings if they visited*

These views were taken into account in our approach to the office move.

Critically for us, with a Wales-wide remit, our focus is spending our limited resource on ensuring children across Wales are aware of their rights and our work via various methods including our participation work instead of occupying physical bases, which would need to be scattered across Wales for us to be equitable. What we did want to ensure was that our office base was sustainable and accessible and our premises in Port Talbot meets those requirements. In terms of accessibility to children and young people, a key consideration was that our previous office was around 30 minutes' walk from the nearest train station, and nearly 1 hour walk from the nearest mainline station. The new office is only 5 minutes' walk from the nearest mainline train station.

- 2) *Share with us the child rights impact assessment template you have recently shared with the Welsh Government for their work on eliminating profit from the care of children looked after, and your detailed response to the Government's consultation on that issue.*

I attach my office's response to the Welsh Government's consultation; which includes suggestions for what our office feels a children's rights impact assessment should include for these policy considerations.

- 3) *You also agreed to respond in writing to any questions that we were unable to ask you during the session itself. These are as follows:*

Financial management

▪ *In the Annual Report, your Audit and Risk Assurance Committee noted a risk relating to your office being included in the Government of Wales Act (Budget Motions and Designated Bodies) Order 2018. Can you explain this risk, the measures you had to put in place because of the designation and how it impacts the organisation's budgetary and financial management arrangements?*

We do not object to the principles behind the Order: to simplify systems, improve the consistency and transparency of Welsh Government finance and to provide clearer accountability to the Senedd and public. However, the inclusion of our office in the Order does present a risk as there are potential unintended consequences of these changes in relation to the independence of the office, which we have highlighted to Welsh Government on a number of occasions.

In particular, the new limit to the general fund which can be carried over from year to year to 5% of our annual grant (equivalent to c.£86k) has created an increased risk of us not being able to deliver our statutory function and our ability to act swiftly to undertake urgent additional work (as seen by the office during the Covid 19 pandemic with the 'Coronavirus and Us' work) due to lack of funding.

While we have the ability to draw down additional funds if necessary, to enable us to undertake statutory functions, including the Commissioner's ability to undertake statutory reviews or examinations of Welsh Government, the Order sees us having to request these additional funds from Welsh Government. There is still a lack of clarity about the method by which this may be requested or the rationale for it being granted or how, and I know that my predecessor Sally Holland also expressed her concern about the lack of an agreed method that would enable the draw-down of additional funds that may be necessary to undertake statutory reviews or examinations. This consequently has the potential to compromise the independence of my office.

I concur with my predecessor that this risk could be mitigated if plans were put in place to make my office fully accountable to Senedd Cymru.

As a reminder, the Paris Principles¹ - which establish the minimum standards required for the independence and effective functioning of national human rights institutions - require that a national institution such as the Children's Commissioner for Wales: "Shall have an infrastructure which is suited to the smooth conduct of its activities, in particular adequate funding. The purpose of this funding should be to enable it to have its own staff and premises, in order to be independent of the Government and not be subject to financial control which might affect its independence."

Child poverty

- *Given that some of the financial levers to tackle child poverty are not devolved, which policy areas would you want to see Welsh Government focus its resources in order to deliver change for children living in low income households?*

Without a detailed child poverty action plan, we do not currently have the evidence of which levers, within Welsh Government's gift, are having greatest effect on children's lives in Wales. As such, I would argue that no-one can answer with absolute confidence your question about where resources should be focused, without details of the effectiveness of current Welsh Government-led work. Therefore, I would like to see Welsh Government produce a Child Poverty Action Plan which would enable Welsh Government to focus efforts and resources on achieving measurable targets and outcomes through specific and time-bound actions. This would also enable Welsh Government itself as well as stakeholders like myself to measure and track progress towards these outcomes and therefore to hold Welsh Government to account. Whilst I am pleased to hear that Welsh Government have committed to engaging with stakeholders in developing their refreshed child poverty strategy, in my view this process should also set out a clear and detailed Action Plan for the delivery of the strategy. It is also crucial that this process occurs in a timely way, in order that delivery can commence, and I will be watching progress very closely.

Audit Wales estimate in their recent report² that over £1bn is spent by Welsh Government every year on funding aimed at tackling and mitigating the effects of poverty in Wales, and that it is the "single major challenge" facing public bodies in Wales. The report argues that the existing strategy to tackle poverty in

¹ https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/paris_principles.pdf

² <https://www.audit.wales/publication/time-change-poverty-wales>

Wales is out of date and lacks meaningful targets; and that while the Welsh Government, councils and others have prioritised work on poverty, “the mix of approaches and a complicated delivery landscape mean that ambitions, focus, actions and prioritisation vary widely”. It concludes that there needs to be a refreshed strategy with SMART targets and regular evaluation. I entirely agree with Audit Wales’ conclusions and believe an Action Plan aligned to the refreshed child poverty strategy which reflects and responds to these recommendations is essential.

In terms of specific policy areas, it is fair to say that it is a multi-faceted, complex picture and requires a coordinated approach. However, some key elements to tackling child poverty must be:

- Food Poverty and Child Hunger. Whilst there has been notable progress by Welsh Government on this including the commitment for universal free school meals to primary school children by 2024, this must go further. No child in Wales should go hungry at school and I urge Welsh Government to both accelerate the roll out of universal free school meals in primary schools and expand this into secondary schools. The findings of my national survey *Ambitions for Wales* starkly illustrate the extent to which children are experiencing hunger and worrying about not having enough food.
- Costs of the school day. While there has been some welcome developments in recent years including additional funding for the PDG Access grant, and the upcoming guidance on school uniforms for schools, these must also go further. As my office has previously argued, Welsh government should ensure that all elements of expense related to schools are mitigated, or ‘poverty proofed’ by schools. My office has developed resources³ as part of the 2019 *Charter for Change* report, which includes an assessment tool for schools to run as a lesson plan for learners to engage on costs of the school day and suggest changes the school could make; and materials to inform children about the environmental benefits of recycling uniforms and encourage the use of ‘swap shops’. In the recent consultation on school uniform costs, we responded to urge Welsh government to include these resources in their upcoming guidance.
- A Welsh Benefits System. Another priority must be streamlining access to support, under a Welsh benefits system. To give one example, families in different local authorities within Wales have very different experiences if

³ <https://www.childcomwales.org.uk/a-charter-for-change-resources/>

they are eligible for support through their school for free school meals and the PDG Access Grant. Some local authorities will operate automatic entitlement / enrolment, while others will require families to fill out multiple forms. We understand the situation has improved more recently, but reducing inconsistencies and sharing best practice between local authority provision must be a priority. Again, setting an expectation of the delivery of a single Welsh benefits system as part of a Child Poverty Action Plan would enable us and others to better hold Welsh Government to account.

- Transport. As the cost of living crisis progresses and fuel costs continue to rise, there is growing evidence from families and young people that the cost of getting to school when they are ineligible for free transport or require transport by car can prevent and be a barrier to school attendance. The costs of transport also affect children's enjoyment of their other human rights including the right to play, leisure and socialisation (article 31). I would like Welsh Government to commit to reviewing the Learner Travel Measure within this Senedd term, and also to properly consider a free public transport for under 18s pilot project as an immediate mitigating action.
- Educational Maintenance Allowance – this vital allowance should be reviewed and increased in line with inflation (see <https://www.bevanfoundation.org/views/a-welsh-learning-allowance/>)

Clearly, the cost of living crisis has required and continues to require an immediate response from government. The impact upon children must be a core consideration of Welsh Government's response. That is why I, along with Llamau, Children in Wales and Welsh Government officials worked to ensure young people's voices were heard directly by Ministers in a recent Welsh Government cabinet sub-committee. I continue to urge Welsh Ministers to ensure children's voices are heard directly when considering policy responding to the cost of living crisis.

- *What is your view on the likely impact of the rise in energy prices and costs of living on the delivery of core public services for children such as education and social care? Have you had any discussions to date with Welsh Ministers or Local Authorities about the impact of this on children?*

I am highly concerned about the impact of the rise in energy prices and cost of living on the delivery of core public services for children. We are sadly seeing the impact across our public services, including schools facing extreme pressure on their budgets. I met with teaching unions in November and they shared with me their concerns over the impacts on school budgets, including the possibility of redundancies, particularly of roles such as teaching assistants. Teaching assistants are of course so vital to children with the most educational need.

I was due to meet with the Education Minister in December, but the meeting was postponed by the Minister to the end of January, where we will be discussing these issues. I have, however, discussed these issues with the Director of Education in Welsh Government, on 6th January and my team and I will continue to raise in meetings with officials.

I and my predecessor have repeatedly called for a comprehensive children's rights impact assessment to inform the decision making on the draft budget. I was pleased that in the recent Strategic Integrated Impact Assessment⁴, published in the budget narrative document alongside the draft budget, it was recognised that:

Some of the key impacts that underpinned our considerations included doing all we can to protect frontline services in health, schools and in local authorities. This was on the basis that negative impacts to these services would have a disproportionate effect on some of the most vulnerable in our communities, including children and young people, older people, people with impairments and long-term health conditions. Negative impacts in these services would most likely increase pre-existing health and education inequalities and these would have a disproportionately negative impact on people with intersecting characteristics.

However, a detailed Children's Rights Impact Assessment (CRIA) which considered all relevant decisions against the specific article of the UNCRC would have provided the detail required for us and others to analyse the considerations made.

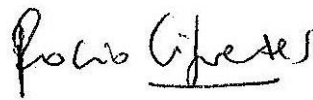
In addition, I am sure that sadly Local Authorities will be faced with cutting many services which are well used and loved by children. However at the moment the duty imposed by the Children's Measure to have due regard to the UNCRC and

⁴ <https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2022-12/2023-2024-draft-budget-narrative-v1.pdf>

to undertake a Children's Rights Impact Assessment in making any new policy decisions applies only to Welsh Government Ministers and not to Local Authorities. Further incorporation of the UNCRC to expand this duty to Local Authorities would be one welcome way of mitigating the negative impact on children's rights.

I trust that this information is helpful to the committee. Please let me know if you require further information.

Yours sincerely,

Rocio Cifuentes MBE
Comisiynydd Plant Cymru
Children's Commissioner for Wales

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a gwladau a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd cysylltu yn Gymraeg yn arwain at oedi | We welcome receiving correspondence and calls in Welsh. We will respond to correspondence and calls in Welsh, and contacting us in Welsh will not lead to delay.

Consultation Response Form

Your name: Rocio Cifuentes MBE , the Children's Commissioner for Wales

Organisation (if applicable): The Office of the Children's Commissioner for Wales

Email / Telephone number: post@childcomwales.org.uk

Your address: The Office of the Children's Commissioner for Wales, Llewellyn House, Harbourside Business Park, Port Talbot

Responses to consultations may be made public, on the internet or in a report. If you would prefer your response to remain anonymous, please place a tick in the box:

☐

Please tell us who you are responding on behalf of. For example is this your own response or is it sent on behalf of an organisation?

This is a response from the Children's Commissioner for Wales, Rocio Cifuentes MBE.

If you want to receive a receipt of your response, please confirm your email address, here:

post@childcomwales.org.uk

Questions on Chapter 1: Eliminating profit from the care of children looked after

There are 12 questions about this chapter.

Question 1.1: Do you think that introducing provision in legislation that only allows 'not-for-profit' providers to register with CIW will support delivery of the Programme for Government commitment to eliminate profit from the care of children looked after?

As the Children's Commissioner for Wales (CCFW), I support the proposal to introduce legislation that will prohibit the ability for profits to be generated from the care of vulnerable children and young people.

This position is firmly grounded in children's rights. I want confidence that Wales' care system is rights based, with children's best interests – as set out in Article 3 of the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC) – being the lead consideration for any decisions made about a child's life and care.¹

Whilst the ability to profit from the care of vulnerable children remains possible in our care system, we can never satisfactorily rule out that financial decisions are not a driver in the decisions made about how or where a child is cared for.

Therefore, introducing legislation that moves away from the current approach to deliver a 'not for profit' service landscape is something I support. This approach would build upon the unique commitments we have in Wales already to upholding children's rights, such as the Rights of Children and Young Persons (Wales) Measure 2011 – which puts a duty on Government Minister's to pay due regard to and uphold the UNCRC, and, in the Social Services and Well-being (Wales) Act which places a duty on all those delivering functions of the Act (eg – any responsibilities relating to the care and support of children) to pay due regard to children's rights.

The Office of the Children's Commissioner for Wales has long been supportive of initiatives to explore how profit making can be removed from Wales' children's care services and have made several recommendations to Ministers on this issue. Under the leadership of my predecessor, Professor Sally Holland, the Office made a call in our Annual Report, 2016/17², for;

¹<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

² <https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/A-Year-of-Change-CCFW-Annual-Report.pdf>

“Welsh Government to ensure that local authorities deliver their duties under the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 to involve children and young people in the design and delivery of services, and, increase the range of not for profit services so that money invested in social care services can be spent on improving outcomes for children rather than providing returns for shareholders”.

Despite acceptance of this recommendation, little action was taken to deliver this commitment at the time.

In 2018, the Public Accounts Committee undertook an inquiry³ into the care of looked after children, with concerns about the profit-making ability of some providers being raised by those giving evidence. Whilst strengths were identified in this inquiry, such as the 4C's Commissioning Framework, concerns were raised in evidence that local authorities were paying high prices for placements for some of the most complex young people in for-profit making settings. This highlighted concerns that finite resources for the care of vulnerable young people were being redirected and not reinvested in to care services. The inquiry also highlighted the commissioning challenges faced by local authorities, with those giving evidence highlighting the struggles they had faced to find placements that suit the needs of the children in their care.

(NB: My Office has undertaken significant work to put forward proposals on how Wales can develop regionally commissioned services for children with the most complex needs through a ‘No Wrong Door’ approach)⁴.

The Office continued to make calls to address profit making in children's care services in subsequent Annual Reports to Welsh Government, all of which were accepted by Welsh Government Ministers. In summary, these recommendations set out the following;

- In 2018/19 - Welsh Government must commit to taking concrete actions within the next year towards reducing and ultimately ending profit making in children's care services, without detriment to children and young people's current care arrangements.⁵*
- In 2019/20 – [The Commissioner] will be asking all political parties to make a commitment to removing profit from children's social care services in their manifestos for the May 2021 Senedd elections.⁶*

³ <https://senedd.wales/laid%20documents/cr-ld11857/cr-ld11857-e.pdf>

⁴ <https://www.childcomwales.org.uk/publications/no-wrong-door-bringing-services-together-to-meet-childrens-needs/>

⁵ <https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2019/10/Annual-Report-2018-19.pdf>

⁶ <https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2020/10/Annual-Report-2019-20.pdf>

- *In 2020 – We published a Manifesto for Children and Young People. We wanted political parties to support calls to stop private companies making a profit from children’s homes and foster care.*⁷
- *In 2020/21 - The Welsh Government must bring forward a roadmap by 1st April 2022 setting out the timescale and actions they will take to safely phase profit out of children’s social care provision.*⁸

In 2020/21, the recommendation formed part of Welsh Government’s Programme for Government. In 2022, the Competitions and Market Authority⁹ study into the functioning of children’s care services further evidenced the need for a shift in approach to the way care services are delivered and commissioned for children in Wales. The CMA report highlighted a poor functioning market for children, where excessive profits were being generated against a back-drop of poor outcomes for children, bringing to light the follow issues;

- *“It is clear that the placements market, particularly in England and Wales, is failing to provide sufficient supply of the right type so that looked-after children can consistently access placements that properly meet their needs, when and where they require them.”*

The report highlighted how many children are living far from where they would call home without a clear child protection reason for this. In Wales 31% of looked after children are placed outside of their LA.

Concerns were raised that children were unable to access therapies or facilities that they need;

- *“While the amount of provision has been increasing in Wales, primarily driven by private providers, this has not been effective in reducing difficulties local authorities face in finding appropriate placements, in the right locations, for children as they need them. That means, in tangible terms, children being placed far from their established communities, or placements failing to meet the needs of children, to a greater extent than should be the case.”*

Despite these poor outcomes and lack of choice of suitable provision, private providers demonstrated significant and steady profit margins, particularly the largest providers. Independent Fostering Agencies demonstrated profit margins of 19.4% and children’s homes (across 3 nation data-set) averaged 22.6%.

⁷https://www.childcomwales.org.uk/wpcontent/uploads/2020/09/CCfWSeneddElectionManifesto2021_FINAL_EN.pdf

⁸ <https://www.childcomwales.org.uk/publications/annual-report-20-21/>

⁹ <https://www.gov.uk/cma-cases/childrens-social-care-study>

Question 1.2: What in your view are the likely impacts of the proposal? You may wish to consider, for example:

- Benefits, and disbenefits;
- Costs (direct and indirect), and savings;
- Impacts upon individuals and groups with protected characteristics;
- Other practical matters such as cross-border issues.

Your views on how positive effects could be increased, or negative effects could be mitigated, would also be welcome.

Please explain your reasoning.

The role of the Children's Commissioner for Wales is to protect and promote the rights of all children and young people in Wales, therefore I will set out how I believe children and young people's rights and entitlements may be impacted by the proposal, using the Children's Rights Impact Assessment (CRIA) Approach that my office promotes with public bodies and schools across Wales¹⁰. This is based on the five principles of a children's rights approach; embedding, equality and non-discrimination, empowerment, participation, and accountability, which was developed with support from Professor Simon Hoffman and Dr Rhian Croke at the Swansea Observatory on Human Rights of Children.

Whilst I acknowledge that a CRIA has been completed as part of the Integrated Impact Assessment, in its draft form it fails to acknowledge any conflicts with children's rights. Whilst I am supportive of the proposals, as set out above, my Office has always advocated transition to a not-for-profit care system, that places children, and their rights and needs, at the centre. Whilst I agree this policy and change in law will have many benefits for children's rights (as set out below) remaining live to potential infringements or conflicts is critical. I would urge Welsh Government Officials to revisit the CRIA after this consultation exercise and seek to elaborate on the impacts this policy may have for children's rights.

<i>Embedding Children's Rights</i> <i>This links to Wales' wider commitment to children's rights, such the Rights of Children and Young Persons (Wales) Measure – which puts a duty on Government Minister</i>	<i>This proposal has the potential to further embed the due regard duty and support its practical implementation, by working to eliminate profit-making as a factor in the delivery of children's care services. It has an ambition to ensure children are cared for closer to home, in a care system that retains and reinvests funding for continual improvement, delivering better outcomes for children.</i> <u><i>Potential positive impacts on the following rights;</i></u>
--	--

¹⁰ <https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2017/04/The-Right-Way.pdf>

<i>to uphold the UNCRC, and also, in the Social Services and Well-being (Wales) Act.</i>	<i>Article 3 – adults should work in the best interests of children. Removing profit making capabilities can further ensure decisions are made on the basis of best interest not profit.</i> <i>Article 4 – government’s do all they can to ensure that children receive their rights. Welsh Government using their devolved competence to deliver for children in Wales.</i> <i>Article 9 – rights to family life – when a child has been separated from their birth family, contact should be maintained with parents and siblings if in the child’s best interest. Supporting children to remain within their communities can support this right, as well as focussing on developing suitable provision for sibling groups.</i> <i>Article 20 – children should be awarded special protections if they cannot live with parents. These proposals seek to strengthen existing rights commitment to this group, as set out in SSWBA. This also links to the Programme for Government commitment to explore radical reform of children’s care services.</i> <i>Article 25 – the right to regular review of placement when in care. Ensuring children stay closer to home and in regular contact with Social Workers and Corporate Parents can strengthen this right.</i> <i>Article 27 – to ensure looked after children can access an adequate standard of living to help them reach their potential. Reinvesting and innovating in services can continue to strengthen this right.</i> <i>Article 39 – the right to recover from trauma. This should be an underpinning principle of the proposal, to deliver a robust care system that can meet the needs of vulnerable young people.</i> <u><i>Potential negative impacts:</i></u> <i>As stated in the CMA report, there could be a disorderly exit from the placement market. It is therefore critical that Welsh Government and Local Authorities remain live to trends in registrations and closures, and can respond</i>
---	---

	<i>promptly to concerns. Failure to do some could impact on Article 27 and Article 20.</i> <i>Children should also be protected from placement moves wherever possible to protect the Article 25 right and rights to education and healthcare (Articles 24, 28 and 27). This is where Welsh Government should list what mitigations will be put in place to address these potential negative impacts.</i>
<i>Equality and Non-discrimination – how does this impact children with protected characteristics? Will it affect some children differently?</i> <i>This policy has the potential to lead to the development of a care placement landscape that is developed solely in response to children’s needs.</i>	<u><i>Potential positive impacts;</i></u> <i>Article 2 – non-discrimination - all looked after children will have equal rights to be looked after in a way which does not profit from their care. No looked after child should be looked after differently. All placements/homes will be modelled on the same principles.</i> <i>Services will meet a range of needs, developing services for those with disabilities, promoting access to Article 23 – the right to enjoy the best possible life in society and to remove obstacles for children with disabilities and Article 39 – the right to recover from trauma and neglect.</i>
	<u><i>Potential negative impacts;</i></u> <i>Failure to develop or commission provision under the new model to meet a range of young people’s needs could mean that some children are more adversely affected than others.</i> <i>Welsh Government and Local Authority risk registers must be live to this and take account of the risks to ensure any impacts can be mitigated.</i>

<i>Empowerment – How will this proposal help children take up their rights?</i>	<u><i>Potential positive impacts</i></u> <i>Focus needs to be given to how children will be empowered to share their views at a strategic level on this policy, but also on an individual level, such as ensuring all eligible children and young people are empowered to take up the offer of independent advocacy, should they wish to share any views on proposals. This is an important safeguard for children but also a means of empowerment for children, to become more involved in the decisions that impact their lives and supported to participate.</i> <i>TGP Cymru have long raised concerns about access to independent advocacy in private residential homes. Through their ‘Out of Sight – Out of Rights’ research, they found that 100% of local authority children’s homes commissioned a visiting advocacy service, in comparison to 5-10% of children’s homes in the independent sector.¹¹ Following this research, TGP Cymru have called for visiting advocacy arrangements to be a requirement for Registration and Inspection with Care Inspectorate Wales, to further embed this entitlement into services for vulnerable children. This is a recommendation I support and believe strengthening access to advocacy should be something that is delivered in tandem with these proposals, acting as a means of ensuring children can reach out to a regular independent adult. With proposals to amend the Regulation and Inspection of Social Care (Act) Wales being set out in later chapters – this provides a good opportunity to explore this change.</i> <i>Failure to ensure children can share their views strategically and on an individual level will have a negative impact on children’s Article 12 right to have their voices heard and taken seriously in matters which affect them.</i>
--	---

¹¹ <https://www.tgpcymru.org.uk/evaluation-of-covid-19-residential-visiting-advocacy-project/>

<i>Participation of children – how will children be included in the development of this policy?</i>	<i>I am aware that plans were in place in September 2022 to engage with children and young people on a range of topics, including the not-for-profit policy proposal, but this was postponed due to the State Funeral. My Office has been clear that it is keen offer support on the day to facilitate conversations.</i> <i>Ensuring children are involved in the development of this proposal supports their Article 12 right to share their views on issues that affect them and their Article 17 right to access information in a way they can understand.</i> <i>I am aware that the 4C's Young Commissioners have undertaken excellent work on developing commissioning principles and values, setting out what they expect and want to see from a children's home or foster placement.¹² My Office has also supported a range of organisations to develop Charters, coproduced with young people – to set out clearly to children how services will act for children and how they will support their UNCRC rights. There is a clear space here for children and young people to shape expectations on providers going forward.</i> <i>Failure to involve children would impact their right to participate and share their views as discussed above.</i>
<i>Accountability – how will you be accountable to children on this policy? How will you report on progress? Is there a mechanism for children to hold us to account for progress?</i>	<i>It is important that those affected by this decision have an opportunity to engage in discussions around this and to hold decision makers to account. Whilst the Programme Board is supported to do this, I think a focus should be given to how the complex issue can be communicated to young people and where they can go to share views, for example, with the development of resources in accessible language, which can support conversations on the topic. This could support those working in settings to explain, if asked, about the policy.</i> <i>Consideration should be given to this during the transition but also, post 2026 when the new models have been developed. This would support children's Article 12 and Article 17 rights – to share views and to receive information in age appropriate ways.</i>

¹² <https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2021/04/Specification-Statement-poster-002.pdf>

Question 1.3: One approach could be for the legislation to define 'not-for-profit' in terms of the types of organisation that would qualify. Do you consider that the restriction should also be expressed in terms of the way that any trading surplus is expended? What would be the effects and implications of this?

A key principle underpinning my Office's call in this area is to ensure that the money that is currently diverted away from services in the form of profits or dividends, is, under the new approach, re-invested into our services for children and young people. Ensuring there is transparency and traceability of costs is essential, therefore I would be supportive of exploring, via the Programme Board, what models or approaches could be proposed as a means of achieving this.

Question 1.4: Do you think the primary legislation should include a power for Welsh Ministers to amend the definition of 'not-for-profit' through subordinate legislation?

Whilst I am supportive of a flexible approach enabling Welsh Ministers to remain live to alter definitions, I do believe there needs to be certainty for providers. Any definition must be clear and unambiguous to avoid misinterpretation. Support should be offered to providers with interpretation when required.

Question 1.5: What are your views on the proposed timings for the primary legislation to come into effect?

This is an ambitious timeframe, but the need for change is imminent. Confidence in delivery would be aided if Welsh Government could publish greater details on its plan for implementation. As called for by my predecessor, a roadmap of delivery to demonstrate the safe, phasing out of profit from children's care services should be developed to support this change. This would aid the Programme Board in their scrutiny and support of this policy's delivery. It would also support providers in preparing for this change.

Question 1.6: Are there any issues in relation to transition for children looked after, local authorities and service providers you would like to draw our attention to?

Whilst I am in support of the proposals to remove profit, it is critical that focus is placed on developing provision that will meet the new not-for-profit-model. It's hugely important this is communicated early on to providers in order to support a smooth as possible transition. It is also key that resources are directed towards local authorities to develop new in-house provision, working regionally in some regards to offer placements that meet a range of needs. The CMA report highlighted the challenges in commissioning some local authorities face, so it is important that action is taken to minimise any challenges arising or worsening. The most recent data from Stats

Wales indicates that whilst 135 children are placed in residential homes in the LA boundary, 345 are in homes outside of the LA boundary.¹³ Without individual level data we cannot determine the reasons why these children are placed outside of their LA but, it highlights the need for local authorities to work collaboratively, to develop provision on a regional basis to support the breadth of needs if we are to offer homes to children nearer to their communities.

We know that at times, due a lack of appropriate or available placements, children are placed in unregistered settings – these are settings or placements that are operating without registration. They are often services that should be registered in line with the Regulation and Inspection of Social Care (Wales) Act (RISCA) and inspected by Care Inspectorate Wales (CIW) as they are offering ‘care’ and ‘support’ to children. I have raised concerns about the usage of unregistered placements in my annual report, calling on Welsh Government to establish a working group to explore the issue of unregistered placements and unregulated accommodation.¹⁴

Whilst often used as a last resort, children placed in unregistered accommodation lack the protection of the safeguards that a registered placement can offer.

Therefore I welcome the proposals set out in Chapter 4 to strengthen the powers of CIW to identify unregistered services (more is set out on this proposal in Chapter 4).

My predecessor and I have urged for a review to be taken of RISCA to explore how this can be addressed. I urge that this work be progressed in tandem with this policy and legislative proposal to ensure that all children are placed in safe, registered placements, and the proposal to remove profit does not exacerbate this issue. This must involve working closely with local authorities and Care Inspectorate Wales to ensure any trends of this nature are monitored and promptly addressed. Whilst a Practice Direction¹⁵ is in place for placements in unregistered children’s homes, I am mindful that more action needs to be taken to limit the prospects for use, as failure to do so may undermine the policy intention to ensure all children and young people in Wales, who are looked after, are looked after in a setting that is with a registered, not for profit, provider. We would not want to find that children were being placed in unregistered ‘for-profit’ provision, as alternative provision that fits the new model of care hasn’t been developed. New provision does take time to develop, which is why Welsh Government must work closely with the sector to explore transitional support to those who are keen to adapt their models and to continue delivering care.

¹³ <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Health-and-Social-Care/Social-Services/Childrens-Services/Children-Looked-After/childrenlookedafterat31march-by-localauthority-placementtype>

¹⁴ <https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2022/10/Annual-Report-and-Accounts-2021-22-v2.pdf>

¹⁵ <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2019/11/PG-Placements-in-unregistered-childrens-homes-in-Eng-or-unregistered-care-home-services-in-Wales-NOV-2019.pdf>

Advocacy:

As mentioned above, I would like to see RISCA amended to strengthen requirements on children's homes to offer visiting advocacy provision. This can act as an important safeguard and participation method for children during the transition phase and ensure that children are being provided with independent advice and support.

Leaving care arrangements:

Developing suitable provision must be a focus of this work. I would not like to see children or young people moved on from placements where they are doing well, to create capacity. Particularly for older young people, who can live independently from the age of 16.

This will be discussed more below in regards to the consultation section on the Regulation and Inspection of Social Care (Wales) Act 2016 and proposals to amend section 3 of the Act.

Question 1.7: What are your views on the issuing of guidance to support the implementation of the primary legislation?

I support this proposal to help communicate expectations and requirements of providers and those commissioning their services. It will also help reiterate young people's entitlements under this new legislation.

Question 1.8: What are your views on using legislation to place a restriction on local authorities to commission placements from 'not-for-profit' organisations only? In particular:

- Do you think it would support us to deliver the commitment to eliminate profit from the care of children looked after in Wales?
- What would be the benefits, disbenefits and other implications of such an approach?
- What would be an appropriate timescale for implementing such an approach, if it were to be adopted in Wales?

Above I have set out my concerns about a potential increase in the use of unregistered placements, if the transition to not-for-profit- services is not managed effectively.

Local authorities need to be well resourced to be able to offer and commission a range of not-for-profit placements to the children within their care. I am aware that some funding has been allocated to deliver this, but no details are available yet to understand what provision will be developed.

I would urge the focus to remain on strengthening and developing local provision. I would not want to see children placed further afield as placements are not available locally. Therefore I am supportive of exploring with the Programme Board any proposals that could restrict the commissioning from providers that do not meet the not-for-profit models.

Question 1.9: What are your views on the possibility of approaches being taken in response to these legislative proposals which would undermine the intention to eliminate profit from the care of children looked after in Wales? Are there any actions which would guard against such activity?

It's hugely important a robust commissioning framework is developed to support the embedding of this policy, giving local authority commissioners confidence in acting in line with the new requirements.

I would also be supportive of Welsh Government developing spaces to have on-going conversations with the sector as this policy embeds, as well as maintaining a risk-register to monitor trends. I am aware that as part of the Basic Income Pilot scheme, officials have remained tuned in with those delivering the new approach, ensuring issues are monitored and responded to promptly. Adopting a similar open style of communication with commissioners and providers may be welcomed.

I have set out above my concerns that failure to address the use of unregistered accommodation for some of the most vulnerable children could lead to an increase in its usage by LA's commissioning placements from de-registered for-profit-providers.

Question 1.10: We would like to know your views on the effects that the legislative changes to eliminate profit from the care of children looked after will have on the Welsh language, specifically on opportunities for people to use Welsh and on treating the Welsh language no less favorably than English. What effects do you think there would be? How could positive effects be increased, or negative effects be mitigated?

I believe this policy is likely to have a positive impact on the Welsh language, as more children will be supported to remain in placements in Wales and within their local authority. As highlighted by the Welsh Language Commissioner and others, there is a need to increase Welsh speaking within the workforce so that children can

access services through the language of their choice (in line with their Article 30 right under the UNCRC). Work developing new provision should ensure alignment with the actions of the More Than Just Words 5 year plan¹⁶.

Question 1.11: Please also explain how you believe the legislative changes to support delivery of eliminating profit from the care of children looked after could be formulated or changed so as to have positive effects or increased positive effects on opportunities for people to use the Welsh language and on treating the Welsh language no less favourably than the English language, and no adverse effects on opportunities for people to use the Welsh language and on treating the Welsh language no less favourably than the English language.

As above.

Question 1.12: This chapter has focused on how we can achieve the commitment to eliminate profit in the care of children looked after, and we have asked a number of specific questions. If you have any related issues which we have not specifically addressed, please use this space to report them.

There are a number of recommended legislative changes that Welsh Government have accepted in response to my Office's previous Annual reports, which are not set out in this consultation. They include;

- 1. Introducing new legislation that would ensure Personal Advisor support is available for care leavers up to the age of 25.** Whilst I recognise that direction has been given by Welsh Government ministers for leaving care teams to deliver this extension, the Social Services and Wellbeing Act (Wales) 2014 has not been amended to secure this extension. Therefore, it is currently an expectation and not a statutory entitlement for care leavers. My office takes an active role through the Investigation and Advice service to uphold this extension but are eager to see relevant legislation amended to secure this right. I have continued to raise this issue in my Annual Report for 2020/21. As this has been accepted by Welsh Government, I would like to receive greater assurances that this legislative change will be timetabled.
- 2. Proposals to extend Corporate Parenting duties.** A key part of reforming children's social care services is to strengthen public bodies' roles and expand Corporate Parenting duties to other important services, such as health, education and housing. I would have expected to see proposals to strengthen these duties included in this consultation, as this is a key commitment of the Programme for Government. My office has expressed

¹⁶ <https://gov.wales/sites/default/files/publications/2022-07/more-than-just-words-action-plan-2022-2027.pdf>

concern that a voluntary approach to strengthening duties will not deliver the change we wish to see. Legislative change to impose new duties to share the responsibilities as Corporate Parents is required.

Questions on Chapter 2: Introducing direct payments for Continuing NHS healthcare

There are 8 questions about this chapter.

Question 2.1: We have outlined our proposals to introduce further voice and control for adults receiving Continuing Health Care (CHC) in Wales. Do you agree or disagree with these proposals? Please explain your reasoning.

I would expect to see consideration given to children and young people becoming eligible for Continuing NHS Healthcare arrangements as they reach adulthood to be involved at the earliest appropriate opportunity. Young people have rights to information (Article 17), to share their views (Article 12) rights to the best possible health care (Article 23) and rights as a disabled young people to be involved in society and have government's remove structural barriers to promote their inclusion (Article 23). These arrangements should meet the requirements of the Welsh Government's Transition and Handover Guidance¹⁷ for health boards, so that they are properly supported well in advance and throughout their transition to Continuing NHS Healthcare arrangements.

I have not responded to the further questions in this chapter because they do not apply directly to children and young people.

¹⁷ <https://gov.wales/transition-and-handover-childrens-adult-health-services>

Questions on Chapter 3: Mandatory reporting of children and adults at risk

There are 11 questions about this chapter.

Question 3.1: What are your views on the principle of imposing a duty to report a child at risk (as defined in section 130(4) of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 directly on individuals within relevant bodies?

I am supportive of exploring the implications of imposing a duty to report a child at risk directly on individuals within relevant bodies. It is every body's duty to act in a child's best interest (Article 3) and adults have a duty to pay due regard to children's rights under Article 34 to be protected from sexual exploitation and abuse.

As evidenced in the final report from the Independent Inquiry in to Child Sexual Abuse, many victims of CSA/E do not disclose what has happened to them, and this proposal may be a way to further strengthen confidence in our reporting system.

In my annual report I made a recommendation to Welsh Government that, following the final publication of the Independent Inquiry in to Child Sexual Abuse, Welsh Government must coordinate and publish a Welsh Implementation Plan to ensure its learning and recommendations are implemented by Welsh Government and other public bodies in Wales. Young people themselves should be participants in this work. This will need to be done safely and sensitively.

Before coming to a final position on imposing a duty, I would like further details on the Welsh Implementation Plan to reflect on how a range of measures will be used to strengthen our response to identifying and preventing child sexual abuse. With the final IICSA report published just this October, I am aware that organisations, as well as my own, will still be reflecting on the breadth of the recommendations. Therefore whilst I support the notion of exploring the duty to report, I am keen for further considerations to take place across the sectors on this proposal.

Steps have been taken in Wales to promote the early identification of abuse, such as with the publication of the All-Wales Practice Guides and the CSA Centre for Excellence 'signs and indicators' resources.¹⁸ Building on this practice is essential to give confidence that all those working with children are confident in delivering in line with the All-Wales Safeguarding Procedures. Strengthening existing preventative practice, as set out in the Procedures, can support a move away from placing an onus on children to disclose, towards an approach that identifies early warning signs.

¹⁸ <https://www.csacentre.org.uk/knowledge-in-practice/practice-improvement/signs-indicators-template/>

Therefore in the interim of developing an Implementation Plan, building consistency in practice should remain a focus for Welsh Government.

The new RSE Code being rolled out across Welsh schools provides an important opportunity to communicate messages around safeguarding. Children will be learning in an age appropriate way about bodily autonomy, safe and healthy relationships and privacy. It is likely that children may be more likely to disclose concerns or incidences of abuse, so those supporting children must be confident in their understanding to act on these disclosures.

Therefore, I am of the view that greater consultation will be needed surrounding this proposal to understand its breadth and implications. Nevertheless, I agree with the principle to explore this proposal with the sector.

Question 3.2: What are your views on the principle of imposing a duty to report an adult at risk (as defined in section 126(1) of the 2014 Act) directly on individuals within relevant bodies?

N/A

Question 3.3: What in your view would be the likely benefits, disbenefits, risks, costs, savings and equality impacts of such an approach?

Please explain your reasoning.

My office will respond in more detail should a separate consultation with further details on this proposal be published. I am aware that work has been commissioned by Welsh Government to explore with the sector the potential implications of the IICSA recommendations, as well as exploring what has been achieved through Welsh Government's National Action. I am keen to see this issue consulted on in more detail once this work has been completed.

Questions on Chapter 4: Amendments to regulation of service providers and responsible individuals

Part 2 and Schedule 1 of the Regulation and Inspection of Social Care (Wales) Act 2016 ('the 2016 Act') provides the basis on which Care Inspectorate Wales ('CIW') – on behalf of the Welsh Ministers – undertakes functions relating to the registration, regulation and inspection of 'regulated services'.

This chapter of the consultation focuses on proposed amendments to the regulatory regime for regulated services, service providers and their designated responsible individuals. These relate to a range of matters provided for within the 2016 Act, including:

- a) Identifying unregistered services
- b) Publication of annual returns
- c) Publication of inspection reports
- d) Improvement notices and cancellation of registration
- e) Responsible individuals
- f) Definition of 'Care' for children and young people

Questions on proposed amendments relating to each of these matters follow.

There are 21 questions about this chapter.

Question 4.1: *(a) Identifying unregistered services - power to obtain information:* Do you agree with the proposal to amend the 2016 Act to enable the Welsh Ministers (CIW) to require information from any person where there is reasonable cause to believe that they are providing a service which should be regulated?

Yes – I have growing concerns about the use of unregistered placements and am keen to see action taken to support regulators to respond to any concerns relating to its usage. In my annual report I put forward a recommendation setting out what I would like to see:

Welsh Government must establish a working group in 2022/23 to explore the issue of Unregulated Accommodation and Unregistered Placements. The aims of this work must be:

- *To collect data to build an understanding of its usage in Wales;*
- *To consider the needs of affected young people to identify where there are shortfalls in suitable accommodation; and*

- *To explore whether changes are needed in the regulation system in Wales to award young people stronger protections. Work needs to be concluded within this Senedd term including any regulatory changes that are required.*

I believe this recommendation and associated actions should be delivered in tandem with the proposals set out in this consultation, to help identify gaps in current provision, which leads local authorities to use unregistered placements.

I was recently alerted to a concerning case, regarding the use of agency staff to staff unregistered placements. The provider is operating in England and Wales. The provider was operating without registration and using agency staff to staff the placements. This creates a double safeguarding concern, that some of the most vulnerable children are being looked after by staff who may not have been subject to thorough checks and registration with Social Care Wales, and, are not in a placement that is registered as a care home by Care Inspectorate Wales, with the oversight of a Registered Manager. I am aware that CIW have notified local authorities that they are aware of this practice but far more needs to be done to prevent this circumstance arising. In this circumstance, both CIW and myself had limited powers to act. Therefore, any proposal to strengthen CIW's powers are supported by myself and Office.

The case above also raised concerns about my Office's own remit to act and reach children subjected to these types of placements. Unlike the Children's Commissioner for England and the Older Peoples Commissioner for Wales, I do not have a power of entry for the purposes of interviewing a person in relation to their powers to review organisations' discharge of their functions. In addition to these proposals I would recommend consideration being given to how the Children's Commissioner for Wales' remit may be extended to include power of entry into any premises other than a private dwelling at any reasonable time, for the purposes of speaking with a child or young person in relation to their powers to review organisations' discharge of their functions.

In 2021, my predecessor wrote to Welsh Government Ministers and the Children and Young Peoples Branch within Welsh Government, setting out where the Children's Commissioners remit and legal powers could be strengthened in this regard, setting out suggested areas which could be strengthened, such as through the power to access institutions and documentation to support in the investigating of concerns.

Question 4.2: *(a) Identifying unregistered services - power to obtain information: Do you agree with the proposal to extend the offence of failing to provide information when required to do so, to include these persons?*

Yes – we have a clear regulatory framework in Wales. Those offering placements outside of this should be required to provide information on their service and be held to account. Regulated placements are an important safeguard for children, therefore

I am supportive of measures to ensure the regulator is able to access accurate information on a service which is suspected to be operating without registration. As set out above my own remit could be strengthened in this regard.

Question 4.3: (a) *Identifying unregistered services - power of entry:* Do you agree with the proposal to amend the 2016 Act to remove ambiguity and make it clear that the Welsh Ministers (CIW) have the power to enter and inspect any premises which they have reasonable cause to believe is (or has been) used as a place at or from which a service is (or has been) provided, or which is (or has been) used in connection with the provision of a regulated service?

Yes – I support this proposal to strengthen CIW's powers.

As mentioned above, a review of my own powers in relation to entry for the purposes of investigation and delivery of functions would be welcome.

Question 4.4: (a) *Identifying unregistered services - power of entry:* Do you agree with the proposal to extend the offence of obstructing an inspector or failing to comply with a requirement imposed by an inspector, to include these circumstances?

Yes – as above I support strengthening measures powers of the regulator to help ensure all children who require a care placement are cared for in a registered placement. Any setting offering care and support to young people should be transparent in their operations and be accountable to the regulator for the delivery of those services.

Question 4.17: (f) *Definition of 'Care' for children and young people:* Do you agree with the proposal to adjust the definition of 'care' in section 3 of the 2016 Act in order to place beyond doubt that the provision of parental-type care is recognised as being 'care' within the meaning of the 2016 Act?

Yes – this has been a long standing issue for my Office. I have concerns that the current definition is too adult focussed and may be contributing to some young people being placed in unregulated accommodation from the age of 16, as they are assessed as not needing 'care' but just 'support' under the current definition.

My office is concerned that some young people from the age of 16, are required to live independently at a much earlier age than their peers and this can put that at great disadvantage for their future.

As set out in my Annual Report, under RISCA, all children needing care under the age of 16 must be in a regulated and registered placement, although as discussed above, we know at times this does not always happen. However, some 16 and 17 year olds do not necessarily have to live in regulated accommodation, as from 16 some can begin the process of leaving care. Young people can be assessed as needing just 'support' and not 'care and support'. This means young people can live

in accommodation that does not provide care, and therefore isn't required to register with CIW as this falls outside of CIW's remit. The accommodation options can vary greatly, from 'When I'm Ready' placements, supported lodgings placements, semi-independent living arrangements or completely independent accommodation, and even places like hostels and B&B's. These come under the umbrella term of 'unregulated placements'. We are concerned that the quality and standards of accommodation can vary greatly, as there is currently no guiding standards or regulations to govern this area of accommodation. Whilst we know of some excellent supportive settings, some young people can become very vulnerable if living in poor accommodation with limited support.

Under this proposal, this may result is those more nurturing settings being required to register, but may leave some of the more concerning types of provisions falling outside of the new definition. This is why I would like to see Welsh Government take a lead on understanding the various types of accommodation options local authorities utilise to support care leavers, as recommended in my Annual Report.

I would urge that young people are consulted on any proposals relating to this issue, as I am aware that young people will have different views on when they are ready to leave care and be viewed as capable of living without parental guidance.

For example, recently I met with young women living in temporary accommodation. Despite many elements of the provision being complimented, they felt that they were not prepared at all for the transition of living independently and were eager to leave the provision to end being what they felt was 'watched over'. I do feel that this group of young people are very likely to share different views, depending on their circumstances and past experiences as to what 'parental type care' looks and feels like at this age.

Questions on Chapter 6: Extending the definition of social care worker to include childcare and play workers

There are 5 questions about this chapter.

Question 6.1: We would like to know your views on the proposal to extend the definition of 'social care worker' to include both childcare and play workers. In particular, are you in favour of extending the role of Social Care Wales to cover childcare and play workers working in the childcare sector?

Please explain your reasoning.

Yes – I am supportive of this proposal to register child care and play workers with Social Care Wales. This is another important step in safeguarding children and further strengthening the workforce.

Jayne Bryant AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Senedd Cymru

SeneddHinsawdd@senedd.cymru

13 Ionawr 2023

Annwyl Gadeirydd

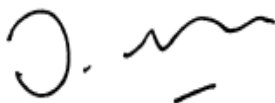
Canlyniad cyfarfod Cyngor y Gweinidogion Addysg ar 9 Rhagfyr 2022

Yn unol â'r cytundeb cysylltiadau rhyngsefydliadol, gallaf adrodd fy mod wedi cadeirio trydydd cyfarfod Cyngor Gweinidogion Addysg y DU (UKEMC) ddydd Gwener 9 Rhagfyr yn Adeiladau Llywodraeth Cymru ym Mharc Cathays, Caerdydd.

Roedd Shirley-Anne Somerville ASA, Ysgrifennydd Cabinet Addysg a Sgiliau yn bresennol ar ran Llywodraeth yr Alban. Roedd y Gwir Anrhydeddus Gillian Keegan, Ysgrifennydd Gwladol dros Addysg yn bresennol ar ran Llywodraeth y DU, ac roedd Mark Browne, Ysgrifennydd Parhaol yr Adran dros Addysg a Mark Lee, Cyfarwyddwr Addysg Drydyddol yn cynrychioli Gogledd Iwerddon drwy gyswllt fideo.

Mae rhagor o wybodaeth am yr hyn a drafodwyd yn ystod y cyfarfod ar gael [yma](#).

Yn gywir

Jeremy Miles AS/MS
Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 123
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon